

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА

ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ ПОЛОЖАЈА МЛАДИХ У СРБИЈИ

- КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА СА
ДРУГИМ ЕВРОПСКИМ ЗЕМЉАМА
И ТРЕНДОВИ -

Снежана Клашња

Београд, 2020.

МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА

**ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ ПОЛОЖАЈА
МЛАДИХ У СРБИЈИ**
**- КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА СА ДРУГИМ ЕВРОПСКИМ
ЗЕМЉАМА И ТРЕНДОВИ -**

Снежана Клашња

НАПОМЕНА:

Ова анализа не представља званичан став Владе Републике Србије.

Сви појмови употребљени у анализи у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на које се односе.

ПРЕДГОВОР

Компаративна анализа положаја младих у Србији и другим европским земљама настала је као резултат потребе да се статистички подаци о младима који се налазе у бази података Републичког завода за статистику, Завода за статистику Европске уније као и подаци различитих институција и органа који се односе на релевантне циљеве дате у Националној стратегији за младе за период од 2015. до 2025. године систематизују и објаве на једном месту. Надам се да ће анализа послужити креаторима јавних политика за бољи увид у положај и потребе младих и приоритетне области деловања у раду са младима и за младе у Србији.

Уједно, желим да изразим захвалност Вањи Удовичићу, министру омладине и спорта што ми је омогућио да се бавим овим радом. Посебну захвалност упућујем др Гордани Чапрић, заменику директора Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Борислави Максимовић, експерту за образовање и обуке на помоћи током израде и финализације анализе и на корисним сугестијама и коментарима који су унапредили квалитет овог рада. Захвалност упућујем и мом супругу Браниславу на континуираној подршци и стрпљењу током времена које сам провела радећи анализу.

У Београду, новембра 2020. године

САДРЖАЈ

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА.....	1
УВОД.....	2
I ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ ПОЛОЖАЈА МЛАДИХ У СРБИЈИ - КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА и ТРЕНДОВИ.....	5
1. ДЕМОГРАФСКИ ТРЕНДОВИ.....	5
2. ОБРАЗОВАЊЕ.....	10
3. ТРЖИШТЕ РАДА.....	22
4. АКТИВНО УЧЕШЋЕ У ДРУШТВУ.....	31
5. ЗДРАВЉЕ.....	44
6. СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ.....	52
II ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ.....	56
КОРИШЋЕНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА.....	63
ПРИЛОГ 1. ПОЈМОВНИК.....	67
ПРИЛОГ 2. ЕВРОСТАТ ТАБЕЛАРНИ ПОДАЦИ ЗА ИЗАБРАНЕ ЗЕМЉЕ.....	70

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

APC	Анкета о радној снази
ЕВРОСТАТ	Завод за статистику Европске уније
ЕУ	Европска унија
EHIS	Европска анкета о здрављу (European Health Interview Survey – EHIS). ISCED Међународна стандардна класификација образовања (International Standard Classification of Education – ISCED)
ИТМ	Индекс телесне масе
ЛГБТИ	Лезбијке, геј, бисексуалне, трансродне. интерсексуалне и квир особе
МОС	Министарство омладине и спорта
МОР	Међународна организација рада (International Labour Organization-ILO)
МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МРЗБСП	Министарство за рад, запошљавање борачка и социјална питања
MICS	Истраживање вишеструких показатеља (Multiple Indicator Cluster Survey - MICS)
НСМ	Национална стратегија за младе за период 2015. до 2025. године
НЕЕТ	Лица која нису запослена, нису на школовању, нити су на обуци
п.п.	Процентни поен
РЗС	Републички завод за статистику
SILC	Анкета о условима и приходима живота (Survey on Income and Living Conditions - SILC)
СОП	Субјекти омладинске политике
СЗО	Светска здравствена организација
ЦеСИД	Центар за слободне изборе и демократију

УВОД

У циљу праћења положаја младих у Републици Србији (у даљем тексту: Србија) у складу са *Националном стратегијом за младе за период од 2015. до 2025. године* („Службени гласник РС“, број 22/15, у даљем тексту: НСМ) анализирани су основни статистички подаци за младе доступни октобра/новембра 2020. године на сајту Европског завода за статистику (EUROSTAT¹, у даљем тексту: Евростат) и на сајту Републичког завода за статистику², као и подаци доступни на сајтовима министарстава и различитих институција у Србији чији је делокруг рада битан за реализацију омладинске политике. Такође су коришћени подаци о младима Европске комисије³, Савета Европе⁴, као и других међународних организација.

У различитим земљама постоје разлике у дефинисању узраста који покрива категорију младих. У Србији, по *Закону о младима* („Службени гласник РС“, број 50/11) омладина или млади су лица од навршених 15 година до навршених 30 година живота. У овом документу анализирани су подаци за младе узраста од 15 до 29 година живота, будући да се у Евростату они прате на тај начин, те је тиме омогућена упоредивост података. Тамо где је било могуће наведени су и подаци за младе у Србији узраста од 15 до 30 година.

Иако је већина података дата за 2018. и 2019. годину за неке области разматрани су подаци и из ранијих година (зависно од података који су били доступни у Евростату).

У Евростату у делу за младе су дати подаци за већину области која се разматрају у најважнијим стратешким документима Европске уније (у даљем тексту: ЕУ) у области младих а пре свега у *Резолуцији Савета о обновљеном оквиру за европску сарадњу у области младих (2010-2018)*⁵ и у новој *Стратегији Европске уније за младе за период 2019-2027*⁶. Дати су и подаци битни како за већину стратешких циљева НСМ тако и за реализацију циљева *Стратегије омладинског сектора Савета Европе 2030*,⁷ *Млади 2030: Стратегија Уједињених нација за младе*⁸ и *Агенде 2030 за одрживи развој*.⁹

Будући да је последњи попис становништва у Србији био 2011. године и ови подаци су узети у обзир. Генерације младих у Србији који су имали 15 година 2011. године рођени су 1996. године, а млади који имају 15 година 2019. године рођени су 2004.

¹ [Statistical office of the European Union](https://ec.europa.eu/eurostat/)

² <https://www.stat.gov.rs/>

³ https://ec.europa.eu/youth/node_en

⁴ <https://www.coe.int/en/web/youth>

⁵ Council Resolution of 27 November 2009 on a renewed framework for European cooperation in the youth field (2010-2018), OJ C 311, 19.12.2009. p. 1–11 доступно на : [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32009G1219\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32009G1219(01))

⁶ Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field: The European Union Youth Strategy 2019-2027, OJ C 456, 18.12.2018, p. 1–22 доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>

⁷ Council of Europe youth sector strategy 2030, Resolution CM/Res (2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030 (Adopted by the Committee of Ministers on 22 January 2020 at the 1365th meeting of the Ministers' Deputies) доступно на: <https://rm.coe.int/0900001680998935>

⁸ Youth 2030: The United Nations Strategy on Youth, доступна на: https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf

⁹ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1 General Assembly Distr.: General 21 October 2015, доступно на: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

године, те су одрастали у различитим друштвеним контекстима и државама: Савезна Република Југославија, па од 2003. године Државна заједница Србија и Црна Гора, а од 2006. године Република Србија).

НСМ дефинише девет стратешких циљева као жељених, промењених стања у областима од интереса за младе. Успешном реализацијом НСМ у наредних 10 година унапредиће се:

- запошљивост и запосленост младих жена и мушкараца;
- квалитет и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативност младих;
- активно учешће младих жена и мушкараца у друштву;
- здравље и благостање младих жена и мушкараца;
- услови за развијање безбедносне културе младих;
- подршка друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености;
- мобилност, обим међународне сарадње младих и подршка младим мигрантима;
- систем информисања младих и знање о младима;
- коришћење и учешће младих у креирању културних садржаја.

Евростат даје податке за младе за девет различитих области за све земље Европске уније, као и просечну вредност за ЕУ27, а за већину области доступни су подаци и за неке друге земље, најчешће за земаље Европске асоцијације за слободну трговину (ЕФТА/Исланд, Лихтенштајн, Норвешка и Швајцарска) и земље кандидате за чланство у Европској унији. Зато у анализи за сваку област наводимо број земаља за које су доступни подаци.

У Евростату у делу за младе постоје подаци за следеће области: демографија, образовање, запосленост, партиципација, волонтерске активности, здравље, култура и креативност социјална инклузија и млади у дигиталном свету. У раду смо ове податке систематизовали у оквиру шест поглавља: демографски трендови, образовање, тржиште рада (запосленост), активно учешће у друштву, здравље и социјална укљученост. За ширу област: активно учешће у друштву определили смо се будући да за партиципацију и волонтерске активности нема података за Србију, да је мали обим података ове две области; да се у оквиру културе и креативности дају подаци само за учешће младих у културним и спортским дешавањима и да се подаци из области млади у дигиталном окружењу највише односе на коришћење информационо-комуникационих технологија за учешће у друштву и за провођење слободног времена. Запосленост је посматрана шире у склопу стања на тржишту рада.

Поред анализе положаја младих у Србији у односу на просек земаља Европске уније (ЕУ27), посебна пажња посвећена је поређењу са младима у земљама Југоисточне Европе и изабраним европским земљама, чланицама ЕУ, важним партнерима Србије за област омладинске политике (Аустрија, Мађарска, Немачка, Француска и Швајцарска). Од 12 земаља Југоисточне Европе анализирано је девет будући да за Босну и Херцеговину није било података за младе ни по једном параметру, а за Албанију и Молдавију доступан је само један део демографских података без других области анализе, тако да је, осим Србије, фокус био на 13 изабраних земаља за које су били доступни подаци: Аустрија, Бугарска, Грчка, Мађарска, Немачка Румунија, Северна Македонија, Словенија, Турска, Француска, Хрватаска, Црна Гора и Швајцарска (у даљем тексту: изабране земље).

Да би се добио шири увид у положај младих у односу на остало становништво разматрани су и подаци о реализацији основног десетогодишњег стратешког документа Европске уније: *Европа 2020: стратегија за паметни, одрживи и инклузивни раст*¹⁰ (у даљем тексту: *Стратегији Европа 2020*) у коме су дате приоритетне области битне за развој земаља чланица као и земаља кандидата за процес приступања ЕУ. *Стратегија Европа 2020* представља визију европске социјалне тржишне економије у 21. веку. Овај документ је био један од полазних основа у планирању жељених циљева и резултата како *Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године* („Службени гласник РС“, број 107/12) и *Акционог план за њено спровођење* („Службени гласник РС“, број 16/15) тако и *Националне стратегије запошљавања за период 2011-2020. године* („Службени гласник РС“, број 37/11) као и НСМ. Будући да Србија у процесу приступања Европској унији, када су у питању области: млади, образовање и култура примењује Отворени метод координације, стратешка документа ЕУ су само препоручени оквир за израду националних јавних политика.

Три приоритетне области у *Стратегији Европа 2020* које су међусобно повезане су: 1. Паметан раст – развој економије засноване на знању и иновацијама (научно-технолошка истраживања и развој, иновације, образовање и дигитално друштво). 2. Одрживи раст – истовремено подстиче конкурентност и производњу која се ефикасније односи према ресурсима. 3. Инклузивни раст – боља партиципација на тржишту рада, борба против сиромаштва и социјална кохезија.

Пет главних циљева *Стратегије Европа 2020* су:

1. Подићи стопу запослености популације старости од 20. до 64. године са 69% на 75% кроз веће учешће младих људи, старијих радника и неквалификованих радника и бољу интеграцију легалних миграната;
2. Повећати проценат БДП који се издваја за истраживање и развој са 1,9% на 3%;
3. Остварити „20/20/20“ климатско-енергетски циљ – 20% смањења емисије гасова који изазивају ефекат стаклене баште у односу на 1990. годину, (или чак за 30% ако дозволе услови), 20% повећање удела обновљивих извора енергије у финалној потрошњи и за 20% повећање енергетске ефикасности;
4. Смањити стопу раног напуштања школе на испод 10% са тренутних 15%, уз истовремено повећање процента становништва са дипломом високошколске установе са 31% на 40%;
5. Смањити број људи који живе испод линије сиромаштва за 25%, што ће представљати излазак преко 20 милиона људи из сиромаштва.

Евростат прати индикаторе ове стратегије. У публикацији *„Паметнија, зеленија, инклузивнија? - Показатељи за подршку стратегији „Европа 2020“*¹¹ приказан је напредак ЕУ и њених држава чланица према циљевима Стратегије „Европа 2020“ те је и ова публикација коришћена као релевантан извор података.

¹⁰Водич кроз Стратегију Европа 2020, Европски покрет у Србији, 2011, доступно на: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/EU-2020.pdf>

¹¹<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10155585/KS-04-19-559-EN-N.pdf/b8528d01-4f4f-9c1e-4cd4-86c2328559de>

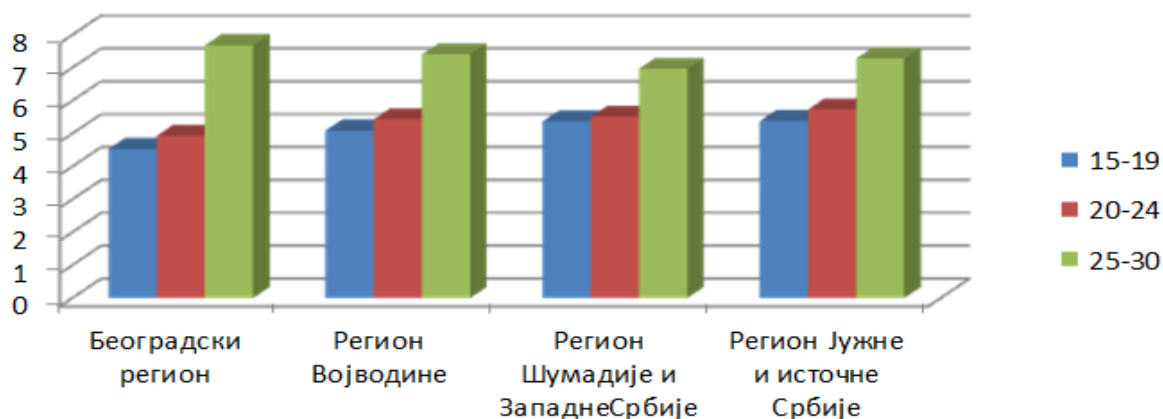
I ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ ПОЛОЖАЈА МЛАДИХ У СРБИЈИ - КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА и ТРЕНДОВИ

1. ДЕМОГРАФСКИ ТРЕНДОВИ

Основна три фактора која су битна за демографску будућност сваке земље су: стопа рађања, стопа умирања и емиграција. Нажалост у Србији су по питању сва три фактора присутне негативне тенденције. Укупан број становника у Србији у 21. веку се константно смањује.

Према подацима Републичког завода за статистику¹² процењен број становника у Србији у 2019. години је износио 6.945.235. Посматрано по полу, 51,3% чине жене (3.561.503), а 48,7% мушкарци (3.383.732). Највише становника је у Региону Шумадије и Западне Србије 1.908.641. Следи Регион Војводине са 1.852.093, затим Београдски регион са 1.694.056 становника. Најмање становника је у Региону Јужне и Источне Србије 1.490.445. Процењен број младих узраста од 15 до 30 година је 1.237.628 (17,8%). Жене чине 48,7% (602.212) а мушкарци 51,3% (635.416). Подаци показују да је у млађој популацији мањи проценат жена него у старијој што представља негативан тренд са демографског аспекта. Посматрано по статистичким регионима (графикон 1.1.) највише младих узраста 15-30 година је у Региону Шумадије и Западне Србије 340.772 (27,5%) затим у Региону Војводине 332.217 (26,8%) па у Београдском региону 290.386 (23,5%). Најмање их је у Региону Јужне и Источне Србије 274.253 (22,2%). Највеће учешће младих узраста 15-19 година у популацији одређеног региона је у Региону Јужне и Источне Србије 5,38% као и младих узраста 20-24 године 5,73%, док је удео младих узраста 25-30 година највећи у Београдском региону 7,68%.

Графикон 1.1. Дистрибуција младих (15-30) и удео у укупном становништву по групама и регионаима, 2019. година

Извор: Републички завод за статистику, <https://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/procene-stanovnistva/>

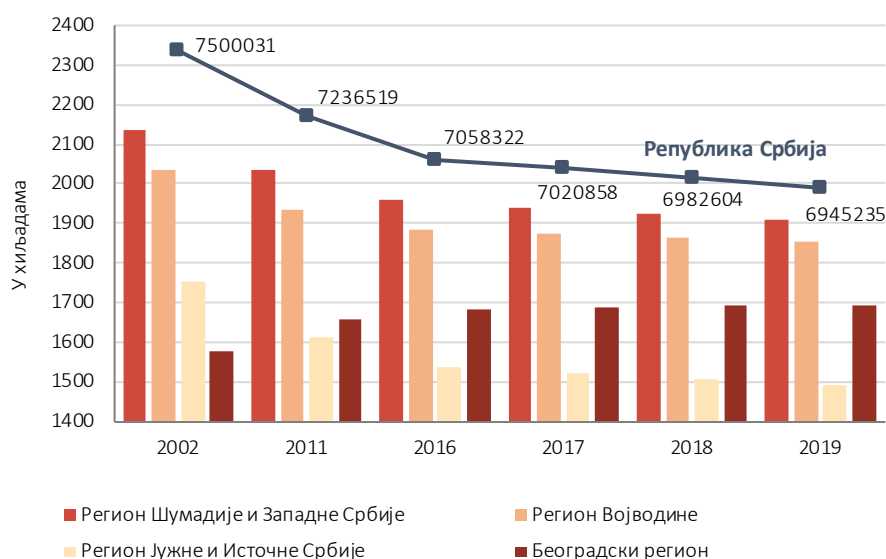
Према резултатима Пописа становништва 2011. године у Србији је било укупно 7.186.862 становника, од чега младих узраста 15-30 година 1.419.328 (19,7%). То

¹² Процене становништва, 2019, број 172 - год. LXX, 01.07.2020. Републички завод за статистику <https://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/procene-stanovnistva/>, Републички завод за статистику од 1999. године не располаже подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију (укупно).

говори да број младих у Србији опао за 1,9 процентних поена (у даљем тексту: п.п.) у последњих девет година. Процењен број младих узраста од 15 до 29 година у 2019. години је 1.148.812, односно удео младих у укупном броју становника је 16,5%. Жене чине 48,6% (558.840), а мушкарци 51,4 % (589.972).

Број становника Србије континуирано опада. У периоду од 2010. до 2019. године број становника у Србији је само на основу природног прираштаја смањен за 364.607. Стопа природног прираштаја у Србији у 2019. години је износила -5,3‰ (живорођени 9,3‰ а умрли 14,6‰). У Београдском региону је забележена најнижа негативна вредност стопе природног прираштаја (-2,1‰), док је највиша негативна вредност стопе природног прираштаја забележена у Региону Јужне и Источне Србије (-7,8‰). У периоду од 2002-2019 једино Београдски регион бележи раст броја становника, док је најизраженији пад у Региону Јужне и Источне Србије¹³.

Графикон 1.2. Процењен број становника (годишњи просек), 2002–2019, по регионима

Извор: Преузето из Процене становништва 2019, Р број 172 - год. LXX, 01.07.2020

¹³ Витални догађаји, 2019, број 173- год. LXX, 01.07.2020. Републички завод за статистику

Просечна старост жена при рођењу детета, у 2019. години је 30,1 година, док је просечна старост при рођењу првог детета 28,7 година.

Процес демографског старења становништва манифестује се ниским и стално опадајућим учешћем младих и високим и континуирано растућим уделом старих у укупном становништву. Према подацима за Србију у 2019. години удео лица старих 65 и више година износи 20,7%, а млађих од 15 година има 14,3%. У периоду од 2002 - 2019. године удео лица млађих од 15 година је смањен са 16,1% на 14,3%, док је истовремено удео старих (65 и више година) повећан са 16,6% на 20,7%.

Просечна старост у Србији континуирано расте. У периоду 2002 - 2019. године порасла је за три године, са 40,2 на 43,3 године. Србија је средином 20. века била земље са изразито младим становништвом (1950. године просечна старост је била 29,15), а данас са просечном старашћу од 43,3 и индексом старења од 144,1 дели судбину већине земаља Европе. Просечна старост становника ЕУ27 у 2019. години је износила 43,7. Од 48 земаља за које постоје подаци у Евростату о просечној старости у 2019. години највећа је била у Италији (46,7) и Немачкој (46), а најмања у Турској (32), Азербејџану (32,3) Јерменији (35,4), а од земаља ЕУ у Ирској и Кипру (37,7).

Поред негативног природног прираштаја који настаје као последица ниског наталитета (свака нова генерација је мања него претходна) и високог морталитета присутно је и континуирано иселјавање становништва. Према резултатима Пописа становништва 2011. године, у иностранство је отишло преко 150.000 грађана Републике Србије, просечне старости 28,7 година од којих је 19% са вишом школом или факултетом. Србија не поседује егзактну статистичку евиденцију о емиграцији. Организација за европску сарадњу и развој (ОЕСД) процењује да се у последњих 20 година из Србије иселило 598.200 лица и то само у земље чланице ове организације. Просечан годишњи број емиграната у периоду од 2005. до 2014. износио је 31.000.¹⁴

У Београдској и у Јужнобачкој области је у 2019. години порастао број становника у односу на претходну годину, док је највећи пад забележен у Борској области. Посматрано на нивоу општина/градова, највећи раст броја становника се десио у седам београдских општина и у Новом Саду, али и у Новом Пазару, Тутину и Прешеву, а највећи пад у Црној Трави, Гаџином Хану и Бабушници.

Према резултатима *Истраживања положаја и потреба младих у Републици Србији*¹⁵ које је за потребе Министарства омладине и спорта (у даљем тексту: МОС) реализовао ЦеСИД 2019. године, 11% младих планира да се исели тј. да оде за стално из земље (2016. године 7%), 18% планира да напусти земљу на одређено време (2016. године 20%), док 51% уопште не планира да напусти земљу (2016. године 42%). На графикону 1.3. приказани су резултати младих који се односе на намеру иселјавања.

¹⁴ Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године

¹⁵ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године
<https://www.mos.gov.rs/dokumenta/omladina/istrazivanja>

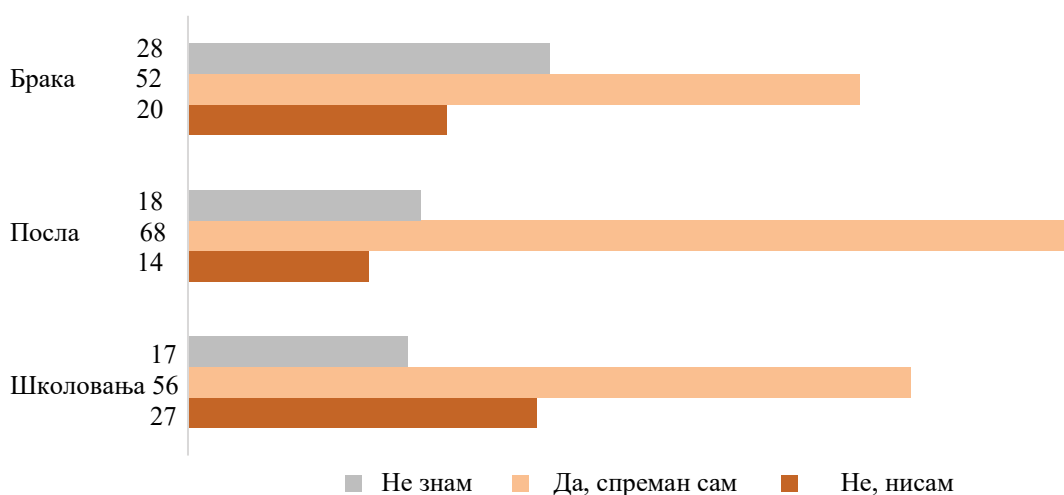
Графикон 1.3. Да ли планирате да у наредне 2 године иселите из земље на дуже време? Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Преузето из истраживања *Положај и потребе младих у Републици Србији*, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 75.

Када говоримо о миграцијама, у истом истраживању 52% младих спремно је да напусти место пребивалишта због брака, 56% због школовања а 68% због посла 14%. На графикону 1.4. дат је приказ резултата који се односе на разлоге миграција младих.

Графикон 1.4. - Да ли сте спремни да промените место пребивалишта због...? 2019. година, у%

Извор: Преузето из истраживања *Положај и потребе младих у Републици Србији*, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 73.

Према подацима Евростата¹⁶ за 2019. годину, у 46 земаља учешће младих (15-29. година) у укупној популацији за ЕУ27 је 16,6%, док је 2011. године било 18,1%. У Србији просечно учешће младих у укупној популацији у 2019. години је на нивоу просека земаља ЕУ тј. 16,6 % а 2011. године је било 18,6% што значи да је опао за два п. п. Највећу стопу учешћа младих у укупној популацији у региону југоисточне Европе је у Албанији (23,8%), а најнижи у Словенији и Бугарској (14,9%). Молдавија је 2011. године имала највећи проценат учешћа младих (26,9%), међутим након 2015. године за ову земљу нема података. Најмању стопу учешћа младих у 2011. години имала је Италија (15,6%) с тим што је ова стопа у 2019. години опала само за 0,5 п.п. (15,1%). Највеће учешће младих у 2011. години било је у Азербејџану 29,2%, али у овој земљи је и највећи пад учешћа младих (5,9 п.п.). Следе Украјина са падом од 5,5 п.п., Белорусија са 5,3 п.п., Пољска са 4,9 п.п. и Летонија са 4,9 п.п. Норвешка и Андора су једине земље код које није забележена промена у учешћу младих у укупној популацији у посматраном периоду. Најмањи пад је у Исланду 0,3 п.п. (са 22% на 21,7%). Повећање стопе учешћа младих забележено је у Данској за 1,3 п.п. Холандији за 0,5 п.п. и Луксембургу за 0,3 п. п.

Млади у ЕУ27 у просеку напуштају породицу на узрасту од 26,2 године (мушкарци са 27,1 година, а жене са 25,2. година) а млади у Србији на узрасту од 31,1 године (мушкарци са 33,7 година а жене са 28,4 године). Од 32 земље за које су дати подаци породицу најкасније напуштају млади у Црној Гори (31,1), Хрватској и Северној Македонији (31,8), Србији (31,1) и Словачкој (30,9), а најраније у Шведској (17,8), Луксембургу (20,1), Данској (21,1), Естонији (22,2) и Немачкој (23,7). За Србију дати су подаци за период 2014-2019 који указују на дуже остајање са породицом у односу на 2014. годину (30,6) док су у ЕУ27 породицу 2014. године напустили у просеку са 26,5 година тј. за 0,3 године раније напуштају породицу него 2019. године. У свим земљама сем у Луксембургу мушкарци касније напуштају породицу.

2. ОБРАЗОВАЊЕ

Према подацима РЗС, по последњем *Попису становништва из 2011. године*¹⁷ било је 6.161.584 становника старог 15 и више година (2.971.868 мушкараца и 3.189.716 жена).

Што се тиче узраста када млади напуштају породицу дати су подаци за 13 земаља. Недостају за Швајцарску и Албанију. У односу на Србију, породицу касније напуштају млади у Црној Гори (33,1), Хрватској и Северној Македонији (31,8) док се раније осамостаљују млади у 9 земаља. У свим анализираним земаљама жене раније напуштају породицу. Највећа разлика у половима је у Северној Македонији (7,6 година) и у Србији (5,3 године).

Ако посматрамо демографске податке само за 14 изабраних земаља и за Албанију, Србија има исти проценат учешћа младих у укупној популацији као и Немачка (16,6%), већи проценат учешћа младих него Словенија и Бугарска (14,9%), Грчка (15,5%) и Румунија (16,4%), а мањи него преосталих 9 земаља. Највећа стопа учешћа младих у укупној популацији је у Албанији (23,8%), Турској (23,5%), Северној Македонији. (19,8%),

¹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Chapter: Population and Social conditions/ Youth population

а) Становништво без школске спреме, са непотпуном основном школом и са завршеном основном школом

Иако је у Србији још 1958. године уведено обавезно и бесплатно основно образовање, још увек је од 13,7% (842.383) становника старости 15 и више година без школске спреме или нема потпуно основно образовање од чега је 67,7% жена. Од укупног броја становника без образовања или са непотпуним образовањем 9,3% су жене и 4,4% мушкараци. Без школске спреме је 2,7% становника (164.884) од чега је 81,4% жена, а са непотпуном основном школом је 11% (677.499), од чега је 64,4% жена. Завршену основну школу има 20,8% становника (1.279.116), од чега је 53,6% жена.

б) Становништво са средњим образовањем, терцијалним, вишим и високим образовањем

Завршено средње образовање има 48,9% становника старог 15 и више година (3.015.092) од чега је 46,5% жена. Завршено терцијално образовање има 16,2% становника старијих од 15 година (1.000.569) тј. 7,8% мушкараца и 8,4% жена у односу на укупан број становника старијих од 15 година. Од укупног броја оних који имају терцијално образовање, жена је 51,8%. Више образовање има 5,65% (348.335) од чега је 50,3% жена, а високо 10,6% (652.234) од чега је 52,6% жена. За 0,4% становника (24.424) су били непознати подаци. Подаци показују да су мушкарци имали већу удео само када је у питању средње образовање, а жене у свим другим категоријама.

Образовање младих: школска спрема, пол, насеља

Када говоримо само о младима према Попису 2011. године¹⁸ било 1.322.021 младих узраста 15-29 година, од чега 677.110 мушкараца и 644.911 жена. У погледу нивоа образовања највише младих је имало завршено средње образовање 56,6%, затим основно образовање 28,4%, док је са вишим и високим образовањем у овој узрасној групи било 11,9%. Без школске спреме или са непотпуним основним образовањем било је 2,9 % младих. Посматрано по полу, мушкараца је више у свим категоријама осим када је у питању више и високо образовање где имамо 96.970 жена и 60.184 мушкараца. У градским срединама је 15,3%, а у ванградским свега 6,6% особа са вишим или високим образовањем. Однос је обрнут у погледу процента особа са основним образовањем и ниже од тога, јер их је у градским срединама 27,4%, а у ванградским срединама 37,3%. У табели 2.1. дати су подаци о младима према школској спреми.

¹⁷ Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу, по општинама и градовима, РЗС, http://popis2011.stat.rs/?page_id=2162

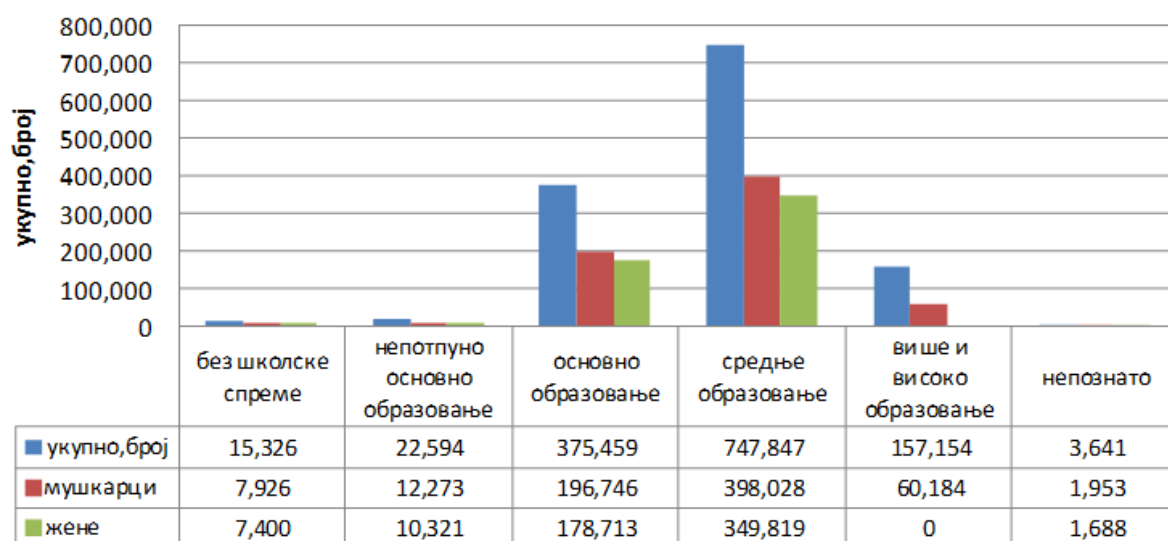
¹⁸ Млади у Србији почетком 21. века, Милка Бубало Живковић и Тамара Лукић, 2015, РЗС

Табела број 2.1. Млади у Србији према школској спреми и Попису 2011. године

школска спрема младих (15-29. година)	укупно/број младих	укупно %	мушкарци	жене	градско %	остало %
Без школске спреме	15.326	1,2	7.926	7.400	1	1,3
Непотпуно основно образовање	22.594	1,7	12.273	10.321	1,3	2,4
Основно образовање	375.459	28,4	196.746	178.713	25,1	33,6
Средње образовање	747.847	56,6	398.028	349.819	57,1	55,8
Више и високо образовање	157.154	11,9	60.184	96.970	15,3	6,6
Непознато	3.641	0,3	1.953	1.688	0,2	0,3
Укупно	1.322.021	100%	677.110	644.911	100%	100%

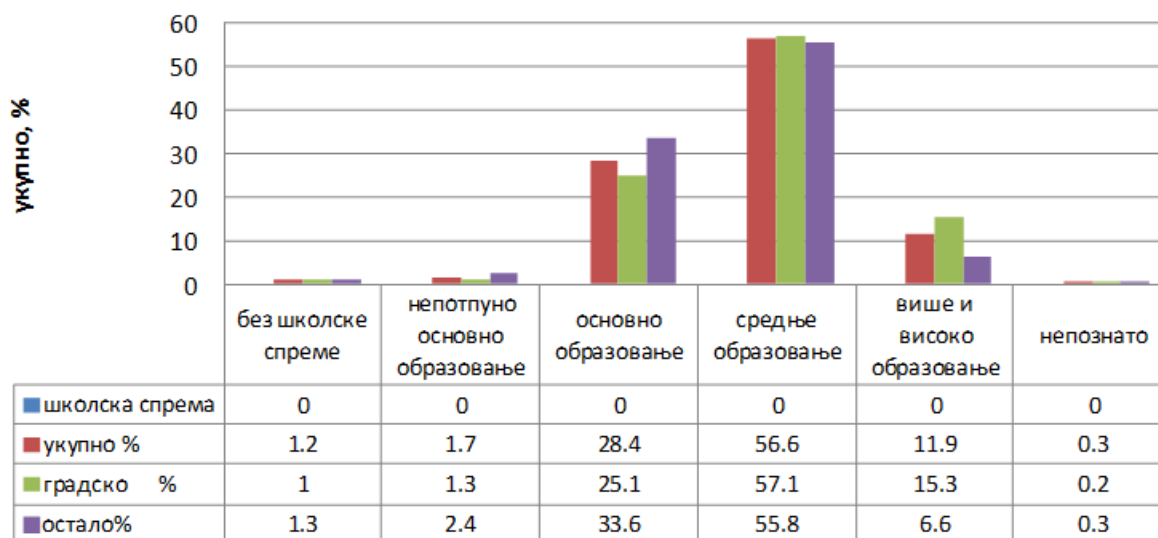
На графикону 2.1. дати су подаци о младима према школској спреми и полу, а на графикону 2. 2. према школској спреми и насељу.

Графикон 2. 1. Млади у Србији према школској спреми и полу 2011. године

Извор: РЗС Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу, по општинама и градовима

Графикон 2. 2. Млади у Србији према школској спреми и насељу 2011. године

Извор: РЗС Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу, по општинама и градовима

У подацима РЗС¹⁹ по попису у 2011. години било је 4.015.611 становништва старог 15 и више година са најмање завршеном средњом школом (65,2%). Од тога 2.095.312 су били мушкарци (70,5%) а 1.920.349 жене (60,2%).

На крају школске 2018/19. године у Србији радило је 3.317 редовних основних школа, од чега 1.133 матичних и 2.184 издвојених одељења.²⁰ Наставу је похађало укупно 524.518 ученика (469.652 у матичним школама и 54 866 у издвојеним одељењима). На почетку школске 2019/2020. године број редовних основних школа смањен је за 49 у односу на претходну школску годину, а број ученика је смањен за 6.692.²¹ Укупно 465.907 ученика је похађало наставу у матичним школама а 51.919 у издвојеним одељењима (48,6% су ученице). Основну школу за ученике са сметњама у развоју похађало је укупно 4.494 ученика (34,4% су ученице), док је број полазника у основном образовању одраслих 6.328 (48,9% су ученице).

У школској 2018/19. години у 515 редовних средњих школа²² наставу је похађало 249.455 ученика (49,6% девојчица и 50,4% дечака). Средњу школу у трајању од четири године завршило је 86,5% ученика (26,3% гимназију и 60,2% четворогодишњу средњу стручну школу). Средњу стручну школу у трајању од три године завршило је 13,4% ученика. Посматрано према полу, 60,8% девојчица завршило је четворогодишњу средњу стручну школу, 31,2% гимназију и 7,9% трогодишњу стручну школу. Дечаки завршавају гимназију у нешто мањем проценту него девојчице (21,4%), а трогодишње

¹⁹ Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу, по општинама и градовима, РЗС, http://popis2011.stat.rs/?page_id=2162

²⁰ Статистика образовања, Саопштење број 164 - год. LXX, 29.06.2020, РЗС, подаци приказани у овом саопштењу односе се на нивое образовања ISCED 1 и ISCED 2 према Међународној стандардној класификацији образовања (ISCED 2011), РЗС од 1999. године не располаже појединим подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију

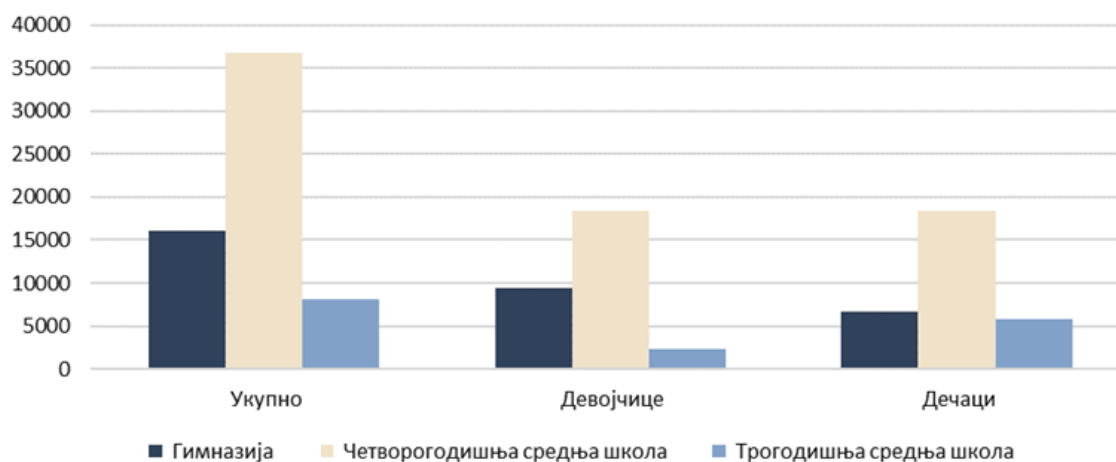
²¹ Статистика образовања, Саопштење број 173 - год. LXX, 25.03.2020, РЗС

²² Статистика образовања, Саопштење број 159 - год. LXX, 29.06.2020. РЗС, подаци приказани у овом саопштењу односе се на ниво образовања ISCED3, према Међународној стандардној класификацији образовања (ISCED2011).

стручне школе у знатно већем проценту него девојчице (18,7%). Школе/одељења за ученике са сметњама у развоју (41) похађало је 1.965 ученика, од чега 753 девојчица (38,3%) и 1.212 дечака (61,7%).

На графикаону 2.3. приказани су подаци о ученицима који су завршили редовну средњу школу.²³

Графикон 2.3. Ученици који су завршили редовну средњу школу према врсти програма и полу

Извор: Преузето из Статистика образовања, Саопштење број 159 - год. LXX, 29.06.2020, РЗС

Обухват, завршавање и одустајање

Према подацима РЗС²⁴ нето стопа обухвата основним образовањем у 2019. години била је 93,9%, а стопа завршавања основне школе износила је 97,1%, док је стопа одустајања од школовања у основном образовању била 0,6 %. Обухват деце средњим образовањем (2019) је 87,4%, а стопа завршавања средње школе 87%, стопа одустајања од школовања у средњем образовању је 1,1%.

У школској 2019/20. години, на свим високошколским установама и на свим нивоима студија уписано је 241.968 студената (43% мушкараца и 57% жена).²⁵ На универзитетима уписано је 204.627 студената а на високим струковним школама уписано је 37.341 студент. Посматрано према начину финансирања студија, 41,4% студената уписало се на буџет, а 58,6% студената на самофинансирање. У календарској 2019. години у Србији на свим високошколским установама и на свим нивоима студија дипломирао је 42.499 студената (41,2% су мушкараци а 58,8% су жене).²⁶ Од укупног броја дипломираних студената 38% су корисници буџета, 48% су самофинансирајући студенти и 14% су на буџету и самофинансирању.

²³ Преузето из Статистика образовања, Саопштење број 159 - год. LXX, 29.06.2020, РЗС

²⁴ ДЕВИНФО база података, јун 2020, РЗС, <http://devinfo.stat.gov.rs/vitalna/libraries/asp/Home.aspx>

²⁵ Статистика образовања, Саопштење број 165 - год. LXX, 24.06.2020., РЗС, подаци приказани у овом саопштењу односе се на ниво образовања ISCED 6, 7, 8 према Међународној стандардној класификацији образовања ISCED2011)

²⁶ Статистика образовања, број 166 - год. LXX, 24.06.2020, РЗС

Подаци *Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији (MICS5)*²⁷ указују на високе стопе обухвата и завршавања основног образовања, али и на велике неједнакости између опште популације и осетљивих група деце. Чак 31% деце из ромских насеља не упише основну школу на време, а једна трећина деце из најсиромашнијих домаћинстава и из ромских насеља је и не заврши на време. Процент уписа у основну школу био је 97% али за децу из ромских насеља 69,1%. Нето стопа похађања основне школе била је 98,5 % (Роми 84,9%). Стопа завршавања основне школе је била 93,4% (Роми 64%). Деца из ромских насеља (22%) и најсиромашнија деца (74%) значајно ређе похађају средњу школу у односу на национални просек (89%).

Рано напуштање школовања

У *Стратегији развоја образовања у Србији до 2020. године*²⁸ предвиђено је да ће до краја 2020. године сва деца законом предвиђеног школског узраста (минимално 98% генерације), без обзира на социјалне, економске, здравствене, регионалне, националне, језичке, етничке, верске и друге карактеристике, бити обухваћено квалитетним основним образовањем и васпитањем из којег осипање није веће од 5%. Такође је предвиђено да четворогодишње средње стручне школе завршава минимално 95% уписаних.

У оквиру образовања Евростат²⁹ прати податке за младе који су битни за остваривање приоритетног циља Стратегије Европа 2020 који се односи на смањење стопе раног напуштања школе на испод 10% (15% 2010) уз истовремено повећање процента становништва са дипломом високошколске установе са 31% (2010) на 40% (2020). Што се тиче раног напуштања школовања индикатор се исказује као проценат становништва у доби од 18 до 24 године са највише нижим средњошколским образовањем а који није укључен у даље образовање или обуку у последње четири недеље пре истраживања.

Подаци из годишњег мониторинг извештаја Евростата о остварености индикатора Стратегије Европа 2020 објављеног 2019. године³⁰ показују да је стопа раног

Србија је по питању стопе напуштања школовања испунила циљ дат у Стратегији Европа 2020 а који се односи на смањење стопе раног напуштања школе на испод 10% будући да је та стопа у Србији 6,6%. Србија има мању стопу напуштања школовања од просека ЕУ27 као и од 8 изабраних земаља а већу од 4 изабране земље и то од Словеније, Хрватске, Црне Горе и Швајцарске. Највећу разлику у половима у ових 14 земаља има Турска и она износи 34,1% (мушкарци 24,5 а жене 28,6%). Србија као и Румунија, Северна Македонија и Турска има већу стопу напуштања школовања у женској популацији али је разлика у Србији по половима само 0,2 п. п. У осталих 10 земаља као и у ЕУ27 мушкарци више напуштају школовање од жена.

²⁷ Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији (MICS5) 2014, РЗС и Уницеф Истраживање је спроведено од стране Републичког завода за статистику и Уницеф-а, у периоду од 1. фебруара до 30. априла 2014. године, на национално-репрезентативном узорку од 7.351 домаћинстава и на узорку од 1.976 домаћинстава у ромским насељима, где је стопа одговора домаћинстава за оба истраживања била преко 90%, доступно на интернет страници http://www.unicef.rs/files/MICS5_Srpski-v2.pdf

²⁸ Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године, стр. 8 и 9.

²⁹ Еврост база доступна на линку <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth education and training participation

напуштања школовања за ЕУ28 у 2018 години била 10,6% , док је 2008 била 14,7%. При томе жене мање напуштају школовање (8,9% у 2018. години а 12,7% 2008. године) од мушкараца (12,2 % у 2018. години, а 16,7% у 2008.). Чак 53,8% оних који рано напусте школовање је незапослено или неактивно. Такође на крају 2018. године у ЕУ28 40,7% лица узраста 30-34 године је имало диплому високошколске установе (31,1% 2008.) од чега жене 45,8 % (34,3% 2008.), а мушкарци 35,7 % (28% 2008.). У ЕУ27 39,4% лица узраста 30-34 године је имало диплому високошколске установе од чега жене 44,8 %, а мушкарци 34,1% .

Према подацима Евростата за 2019. годину који су дати за 35 земаља стопа напуштања школовања младих (18-24)³¹ у ЕУ27 је износила 10,2 % (11,9% мушкарци и 8,4% жене) а у Србији 6,6% (6,5% мушкарци и 6,7% жене). Највећу стопу напуштања има Турска 28,7%, Исланд 17,9%, Шпанија 17,3%, Малта 17,7% и Румунија 15,3%, а најмању Хрватска 3%, Литванија 4%, Грчка 4,1% Швајцарска 4,4% и Црна Гора 5%. Посматрано по половима од свих 35 земаља Турска има највећу стопу напуштања и код мушкараца (28,9%) и код жена (28,6%) док Хрватска има најмању стопу и код жена (3%) и код мушкараца (3,1%). Већу стопу напуштања школовања у 31 земљи имају мушкарци, а само у четири жене: Северна Македонија за 2,5 п.п., Румунија за 0,9 п.п. и Чешка и Србија за 0,2 п. п. Највећу разлику у половима има Исланд 13,7 п. п (24,5% мушкарци, а 10,8% жене), Португал 6,3 п. п., Данска 4,5 п. п., Белгија 4,3 п. п., и Грчка 3,9 п. п.. У последњих 10 година стопа напуштања школовања у ЕУ27 се смањила за 3,6 п.п. У 2010. години у ЕУ27 је износила 13,8% и то код жена 11,1 %, а код мушкараца чак 15,9%. У 2010. години у Србији је било 8,3% младих који рано напусте школовање (жене 7,3%, а мушкараца 9,2%) што показује побољшање за 1,7 п.п. Код мушкараца побољшање у овом периоду је за 2,5 п.п., а код жена 0,6 п.п. Такође разлике у половима у Србији су у последњих 10 година су све мање од 1,9 п.п. до 0,2 п.п.

СТИЦАЊЕ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

Што се тиче другог битног индикатора из *Стратегије Европа 2020* повећање процента становништва старости 30-34 године са дипломом високошколске установе (терцијарни образовни ниво) са 31% на 40% до 2020. године подаци у Евростату су дати за 35 земаља. У ЕУ27 у 2019. години 40,3 % особа узраста 30-34 године има терцијално образовање. Тај проценат код жена је већи за 10,5 п. п. и износи 45,6%, док је код мушкараца 35,1%. У Србији 2019. године 33,5% особа узраста 30-34 године има терцијално образовање и то за 13,5% више жена него мушкараца (40,4% жена и 26,9% мушкараца). У 2010. години диплому високошколске установе имало је 20,5% особа посматраног узраста (26,3 % жена и 15,1% мушкараца) те је за 10 година проценат високообразованих посматраног узраста у Србији повећан за 13 п. п. У *Стратегији развоја образовања у Србији до 2020. године*³² предвиђено је да ће учешће високообразованих узраста 30-34.године, од 2020. године износити најмање 35%, а највероватније 38,5%. Највећи проценат високообразованог становништва узраста 30-34. године има Кипар 58,8%, Литванија 57,8%, Луксембург 56,2%, Швајцарска 56,1% и Ирска 55,4%. Ирска је уједно и једина земља која је још 2010. године имала преко 50%

³⁰ Eurostat's annual monitoring report on the Europe 2020 strategy 'Smarter greener, more inclusive? - Indicators to support the Europe 2020 strategy', 2019

³¹ Евростат база података <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth education and training participation у Евростату под појмом млади који су напустили школовање и обуку се дефинише као проценат становништва у доби од 18 до 24 године са највише нижим средњим образовањем (у Србији је то завршена основна школа), а који није на додатном образовању или оспособљавању у последње четири недеље пре истраживања

³² Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године. стр. 9.

стопу високообразованих (51,6%) тј. за 11,6 п.п. више од жељеног циља у 2020. години земања ЕУ. Најмање високообразованих је у Румунији 25,8%, Италији 27,6%, Турској 31,4%, Бугарској 32,5% и Хрватској 33,1%.

Највећи напредак у периоду 2010-2019 имала је Аустрија 19 п.п., Северна Македонија 18,6 п.п., Словачка 18 п.п., Турска 15,9 п.п. и Малта 15,7 п.п., а најмањи Финска 1,6 п.п., Норвешка 1,8 п.п., Шпанија 2,7 п.п. Исланд 4 п.п. и Француска 4,3 п.п. Међутим све ове земље су још 2010. године имале преко 40 % високообразованих у посматраном узрасту и остварен циљ *Стратегије Европа 2020*. Мали напредак имале су Румунија 7,5 п.п. и Италија 7,7 п.п. Од 35 земаља за које постоје подаци 22 земље или 63 % је постигло већ у 2019. години циљну вредност од 40% високообразованих што је охрабрујуће. Међутим присутне су велике родне разлике. Када је у питању мушка популација само 12 земаља је достигло ту вредност (34,3%), а уједно свих 12 имају и код жена достигнут ниво од најмање 40% високообразованих. Циљну вредност у 2019. години за женску популацију има 27 земаља (77,1%) међу којима је и Србија. Највећи проценат високообразованих мушкараца има Швајцарска (55,1%), а жена Литванија (69,5%). Већи проценат високообразованих мушкараца у односу на жене има само Турска (32,7% у односу на 30%). Највећу разлику у проценту високообразованих по полу има Естонија 26,5 п. п., Исланд 24,4 п. п., Литванија и Словенија 22,6 п. п. и Летонија 22 п.п.. Најмању разлику има Немачка 0,8 п. п., Швајцарска 2 п. п., Црна Гора и Турска 2,7 п. п. и Луксембург 3,4 п. п.

Србија у 2019. години са 33,5 % високообразованих на узрасту 30-34 године још увек није постигла циљану вредност *Стратегије Европа 2020* од 40% високообразованих, али ни минималну жељену вредност датој у Стратегији развоја образовања у Србији до 2020. од најмање 35%. Међутим по половима посматрано код жена је та вредност постигнута (40,4%) док је код мушкараца она ниска и износи свега 26,9. Од Србије бољи резултат по овом индикатору има 7 изабраних земаља док исто толико земаља има слабији резултат. Од 14 земаља само 5 је имало 40% или више лица узраста 30-34 године са терцијалним образовањем и то Швајцарска (56,1%), Француска (47,5), Словенија, (44,9%), Грчка (43,1) и Аустрија (42,4%). У свим посматраним земљама сем у Турској већи је степен жена са терцијалним образовањем на посматраном узрасту од мушкараца.

Најмање завршено средње образовање – број и структура

По подацима из Пописа становништва³³ у 2011. години било је 4.015.611 становништва старог 15 и више година са најмање завршеном средњом школом (65,2%). Од тога 2.095.312 су били мушкарци (70,5%), а 1.920.349 жене (60,2%).

У Евростату дати су и подаци за 35 земаља о младима узраста 20-24. године са најмање завршеном средњом школом.³⁴ У земаљама ЕУ27 у 2019. години 83,5% младих узраста 20-24. године има завршену средњу школу (81% мушкараца и 86,2% жена). У Србији је тај проценат већи и износи 92,5% (92,7% мушкараца и 92,4% жена). У Србији 2010.

³³ Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу, по општинама и градовима, РЗС, http://popis2011.stat.rs/?page_id=2162

³⁴ Евростат база података <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth education and training participation, дати су подаци за нивое 3-8 по Међународној стандардној класификацији образовања ISCED11

године било је 89,8 % младих узраста 20-24. године који имају завршену најмање средњу школу што је повећано за 2,7 п.п. у 2019. години. Напредак у овом периоду је код мушкараца за 4,2 п.п. а код жена за 1,2 п. п. Највећи проценат младих узраста 20-24 године са најмање завршеном средњом школом има Хрватска 97,3%, (97,5% мушкараца и 97,1% жена), Црна Гора 95,2%, Грчка 94,5%, Ирска 94,1% и Србија и Литванија 92,5%. Најмањи проценат има Турска 62,0% (60,5 % мушкараца и 63,4% жена), Исланд 66,7%, Данска, 75,6%, Немачка и Луксембург 77,5%. Посматрано по полу код 29 земаља више је мушкараца датог узраста са најмање завршеном средњом школом, код 5 земаља више је жена (Хрватска, Србија, Румунија, Северна Македонија и Луксембург), док је Словачка једина земља код које нема родних разлика по овом питању. Највећу родни јаз имају Исланд 17,3 п.п., Шпанија 11,2 п.п., Данска 9,9 п.п., Естонија 9,4 п.п. и Португал 8,6 п.п. У свим овим земљама више је жена са завршеном средњом школом. Најмању родну разлику имају Црна Гора 0,2 п.п., Србија 0,3 п.п., Чешка 0,5 п.п., Румунија 0,8 п.п. и Бугарска и Мађарска 1,8 п.п.

Неформално образовање и информално учење

Што се тиче неформалног образовања оно се у Србији прати, пре свега, кроз Анкету о образовању одраслих која се спроводи у свим земљама чланицама ЕУ, државама ЕФТА и државама кандидатима за чланство у ЕУ, према јединственој методологији прописаној од Еуростата чиме се обезбеђује међународна упоредивост података. Кроз Анкету о образовању одраслих прикупљају се подаци о учешћу одраслих (лица старости 25–64 године) у образовању и обукама (формалном и неформалном образовању као и информалном учењу) тј. у целоживотном учењу. Спроводи се сваких пет година, а период посматрања је 12 месеци који су претходили реализацији анкете. Анкета о образовању одраслих спроведена је у Републици Србији 2011. и 2016. године.

*Анкета о образовању одраслих*³⁵ која је спроведена 2011. године на узорку од 4.138 појединаца старости од 25 до 64 године показује да је током 12 месеци који су претходили истраживању, 16,5% одраслих старости 25–64 године учествовало у неком облику формалног или неформалног образовања и обука. У формалном образовању учествовало је 4%, а у неформалном 13,6%. Од свих који су учествовали у образовању и обукама 39,6% су похађали курсеве и приватне часове. Преко 76% програма неформалног образовања у којима учествују одрасли у вези је са послом (могућности запошљавања, напредовање у послу, да би се задржао постојећи или добио нови посао итд.). У образовању и обукама учествовало је 33,8% високообразованих, 14,26% популације са средњошколским образовањем и свега 1% са основним образовањем. Нова знања и вештине стиче кроз информално учење 19,1% одраслих старости 25–64

У Србији 92,5% младих узраста 20-24. године има најмање завршену средњу школу што је више од просека ЕУ27 који износи 83,5%. Србија има већи проценат младих узраста 20-24. године са завршеном најмање средњом школом од 10 изабраних земаља а мањи само од Хрватске (97,3%), Црне Горе (95,2%) и Грчке (94,5%). Код 11 земаља овај проценат је већи код жена а само у Румунији, Србији, Северној Македонији и Хрватској је већи код мушкараца.

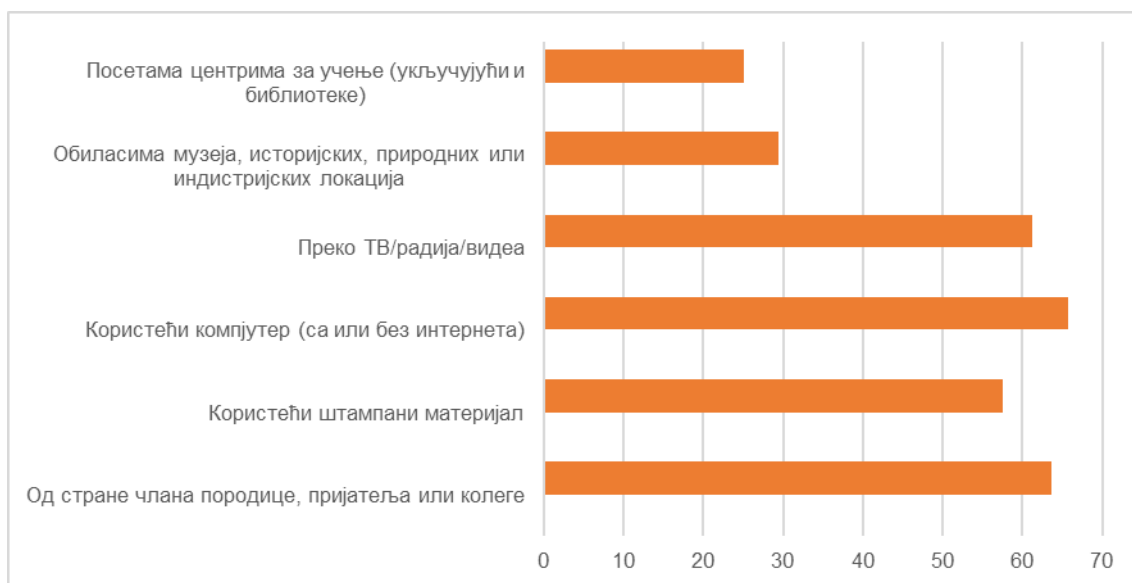
Стопа учешћа одраслих у Србији у неком облику формалног или неформалног образовања или обука износи 19,8%, што је испод просека земаља чланица ЕУ који је 45,1%.

³⁵ Анкета о образовању одраслих, 2013, РЗС

тј. учи од чланова породице, колега, рођака, пријатеља, користи компјутер, књиге и штампани материјал, преко ТВ-а, итд. Више од половине (51,7%) одраслих који нису учествовали у образовању и обукама, а желели су, наводе високе трошкове образовања као разлог за неучествовање, а породичне обавезе и разлоге наводи 29,2%.

Друга Анкета о образовању одраслих у Србији спроведена је 2016. године а објављена 2018. године.³⁶ Резултати показују да стопа учешћа одраслих у неком облику формалног или неформалног образовања или обука износи 19,8%, што је за 3,3 % више него 2011. годин, али је знатно испод просека земаља чланица ЕУ (45,1%). У неком виду образовања и обуке у периоду од 12 месеци који су претходили анкетирању, заступљеније су жене (21,4%) него мушкарци (18%). Стопа учешћа је највећа међу популацијом старости 25–34 године (29,2%). Највише у образовању и обукама учествују запослена лица (32,5% свих запослених). Лица која су похађала неки курс, радионицу или приватне часове углавном су високо образована. Приближно 80% испитаника није учествовало ни у каквом облику формалног или неформалног образовања. Скоро половина испитаника (47%) желело је да учествује у неком виду образовања, али су били спречени првенствено због трошкова образовања/обуке, породичних разлога, распореда обука, тј. преклапања са радним временом и неодговарајуће понуде обука. Већина испитаника учествује у неком од облика информалног учења. Око две трећине њих нова знања стиче тако што користи компјутер (65,8%). Од члана породице, пријатеља или колега учи 63,6% а преко телевизије/радија, видеа око 60%. У знатној мери (57,5%) испитаници уче и из штампаних материјала (књиге, стручни часописи и др.), а у најмањој мери обилазећи музеје, библиотеке, центре за учење и сл. На графикону 2.4 приказани су резултати који се односе на начине неформалног учења испитиване популације.

Графикон. 2.4. Начини информалног учења (%)

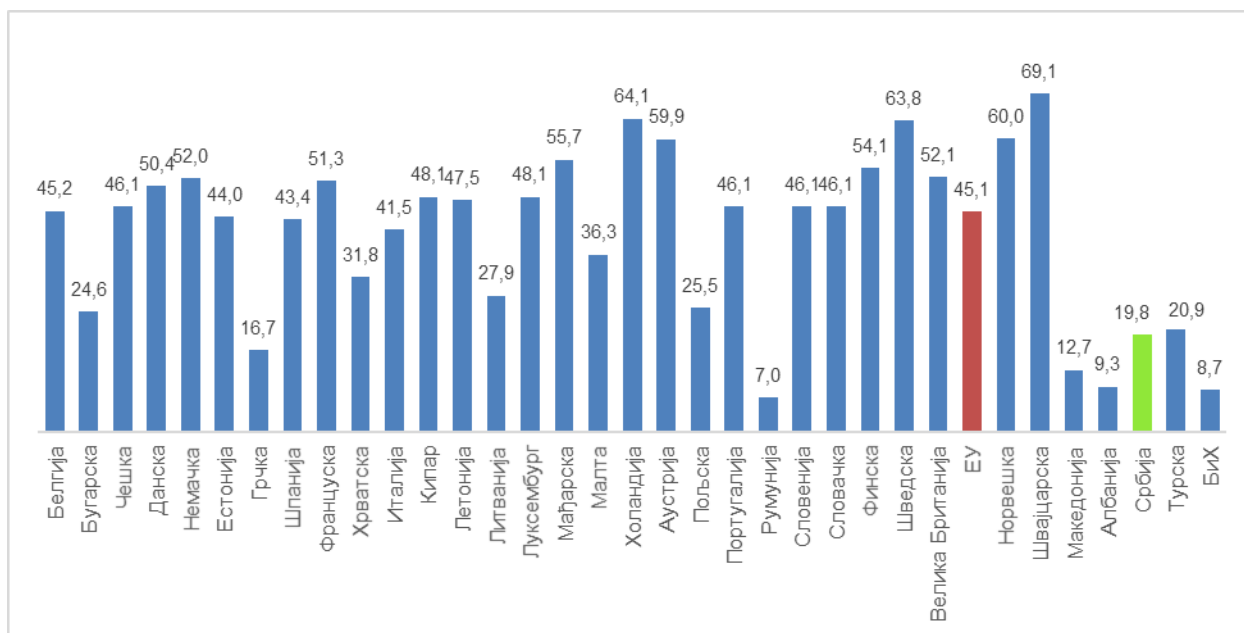

Извор: Анкета о образовању одраслих, 2016, Статистика образовања, Саопштење број број 131 - год. LXVIII, 30.05.2018.,РЗС

³⁶ Анкета о образовању одраслих, 2016, Статистика образовања, Саопштење број број 131 - год. LXVIII, 30.05.2018.,РЗС

Стопа учешћа у целоживотном учењу у Србији³⁷, иако бележи пораст у односу на претходни циклус истраживања (2011) и даље је значајно мања од просека земаља ЕУ (45,1%). Међу чланицама ЕУ, нижу стопу учешћа у целоживотном учењу од Србије имају само Грчка и Румунија. Међутим, у поређењу са земљама у окружењу које су спровеле истраживање, а које нису чланице ЕУ (Босна и Херцеговина, Албанија, Северна Македонија), одрасли у Србији у већем обиму учествују у образовању и обукама. На графикону 2.5. дате су стопе учешће одраслих у целоживотном учењу.

Графикон 2.5. - Стопа учешћа одраслих у целоживотном учењу по земљама (%)

Извор: Анкета о образовању одраслих, 2016, Статистика образовања, Саопштење број број 131 - год. LXVIII, 30.05.2018., РЗС

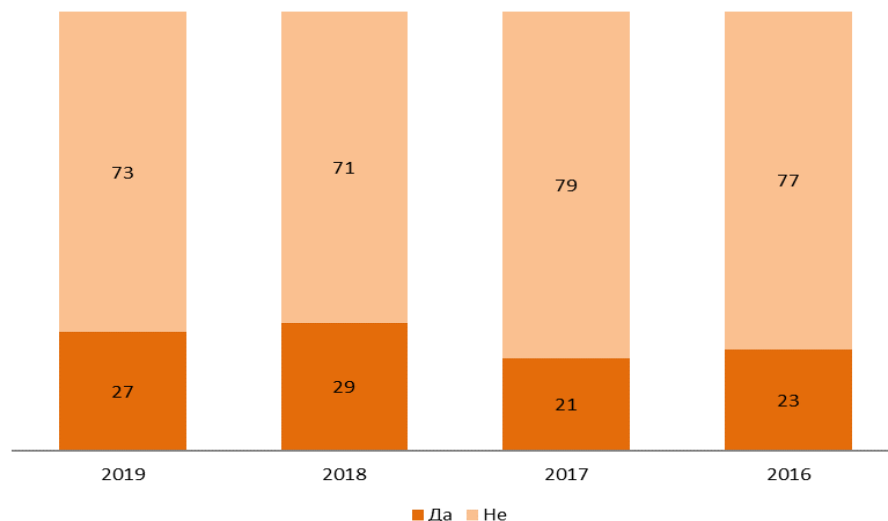
Истраживање положаја и потреба младих у РС³⁸ показује да је 27% младих узраста 15-30 година учествовало у неформалном образовању. У последње четири године тај проценат се креће од 21% до 29 %. У графикону 2.6. приказано је учешће младих у неформалном образовању.

³⁷ Анкета о образовању одраслих, 2016, Статистика образовања, Саопштење број број 131 - год. LXVIII, 30.05.2018., РЗС

³⁸ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године

Графикон 2.6. Да ли сте до сада завршавали неке додатне курсеве и обуке који нису повезани са школским-студијским програмима?

Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године

Извор: Преузето из Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 20.

Иако две трећине младих сматра да је додатно усавршавање кроз обуке ван наставе битно или веома битно, мање од четвртине (17%) учествује у истим. У 2019. години млади су највише били заинтересовани за обуке и курсеве који покривају теме личног развоја (22%), запошљавања (17%), здравља (15%), предузетништва (14%), безбедности (9%), екологије (7%), толеранције и социјалног укључивања (7%) и демократије и људских права (6%). У последње четири године расте интересовање за обуке из области здравља а опада за предузетништво. Младима је најбитније да обуке допринесе њиховом личном и професионалном развоју (36%), да су бесплатне (22%) и да након похађања добију сертификат/потврду учешћа (16%). У програмима стручне праксе у 2019. години учествовало је 26% младих. Закључен уговор о обављању стручне праксе на свим или на неким програмима имало је 45% младих док је финансијску надокнаду добијало 32%. Стручну праксу млади су највише реализовали у приватним компанијама 48% и јавним институцијама 41%. У 2019. години приметан је пораст броја младих који су стручну праксу имали у организацијама цивилног друштва³⁹ На графикону 2.7. приказано је у којим организацијама су млади обављали стручну праксу у четири истраживачка циклуса.

³⁹ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 24

Графикон 2.7. У којим организацијама сте до сада имали прилику да обављате стручну праксу? *Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %*

Извор: Преузето из Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 24.

Трећина младих (33%) слаже се да се стручним праксама стичу знања и вештине потребне за обављање посла, док 37% сматра да треба да буду обавезне током школовања. Више од половине младих (51%) сматра да им је обављање стручних пракси било или би било од користи за добијање запослења. Главни разлози за неучествовање у програму стручних пракси је недовољна информисаност о њима 36% и недостатак времена 20%. На графикону 2.8. приказани су и остали разлози који су млади наводили за неучествовање у програму стручних пракси.⁴⁰

⁴⁰ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 29.

Графикон 2.8. Који су главни разлози за неучествовање у програму стручних пракси? Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Истраживање *Положај и потребе младих у Републици Србији*, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 29.

У Евростату за неформално образовање младих дати су само подаци за проценат жена узраста 15-19. година које су учествовале у последње 4 недеље у неком облику неформалног образовања, без података за укупну популацију. Дати су подаци за 29 земаља међу којима није Србија, те исти у овом раду нису разматрани.

3. ТРЖИШТЕ РАДА

Политика запошљавања је једна од најважнијих тема како у Србији тако и у другим земљама. Напори већине земаља у циљу побољшања стандарда грађана усмерени су првенствено ка бољој повезаности образовања са потребама тржишта рада, подстицању самозапошљавања и увођењу подстицаја за теже запошљиве грађане. Питање запошљавања младих дефинисано је као најважније питање за младе у Србији и у лествици је приоритета Владе РС, која спроводи системске мере у циљу унапређивања стања у овој области у сарадњи са привредним и невладиним сектором. Основни документи јавних политика у Србији који су важни за запошљавање младих су: *Национална стратегија запошљавања за период 2011–2020. године* („Службени гласник РС“, број 37/11) са годишњим националним акционим плановима запошљавања; НСМ са припадајућим акционим плановима; *Стратегија развоја*

образовања до 2020. године („Службени гласник РС“, број 107/12); Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године („Службени гласник РС“, број 35/15); Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2024. године („Службени гласник РС“, број 85/14), Стратегија за развој вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године („Службени гласник РС“, број 96/19) и акциони план за период 2020–2022. године за њену примену („Службени гласник РС“, број 81/20); Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Службени гласник РС“, број 35/20); Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године („Службени гласник РС“, број 21/20); Ревидирана фискална стратегија за 2020. годину са пројекцијама за 2021. и 2022. годину („Службени гласник РС“, број 80/19) и Стратегија паметне специјализације Републици Србији за период од 2020. до 2027. године („Службени гласник РС“, број 21/20).

Унапређена запошљивост и запосленост младих жена и мушкараца је један од стратешких циљева НСМ, а четири специфична циља су:

1. Развијене услуге и механизми који поспешују запошљивост и запосленост младих кроз међусекторску сарадњу;
2. Повећана усклађеност знања, вештина и компетенција које се стичу у процесу целоживотног учења, са потребама тржишта рада;
3. Омогућени подстицајни услови за развој предузетништва младих и
4. Развијен функционалан и одржив систем каријерног вођења и саветовања младих.

У годишњим националним акционим плановима запошљавања који се доносе у складу са Националном стратегијом запошљавања за период 2011–2020. године постоји посебан пакет мера намењен младима. Такође у свим осталим поменутиим стратешким документима разматра се унапређење положаја младих на тржишту рада.

Истраживања положаја и потреба младих у Србији која МОС спроводи на годишњем нивоу у сарадњи са истраживачким агенцијама показују да су незапосленост и економски проблеми годинама највећи изазов за младе у Србији. Први пут 2019. године млади на прво место стављају недовољно могућности за младе у месту где живе (23%), а на друго незапосленост (20%), што може бити последица и низа активности које се нуде младима у циљу побољшања њиховог положаја на тржишту рада. На графикону 3.1. су наведени највећи проблеми са којима се млади у овом тренутку суочавају.⁴¹

⁴¹ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, припремио ЦеСИД, 2019. године

Графикон 3.1. - Шта је, према Вашем мишљењу, највећи проблем са којим се суочавате у овом тренутку? Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Преузето из Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, припремио ЦеСИД, 2019. године, стр. 10.

Подаци овог истраживања показују и да је дугорочна незапосленост младих у Србији и даље један од изазова. У 2019. године петина младих тражила је посао више од 6 месеци а нешто више од четвртине (26%) тражи посао дуже од годину дана.

Постоје два основна извора података о запослености:

1. Подаци које води Национална служба за запошавање (у даљем тексту: НСЗ) и објављује у месечним билтенима. У НСЗ се воде подаци само за лица која су на евиденцији незапослених.
2. Анкета о радној снази (у даљем тексту: АРС) коју спроводи РЗС и објављује на кварталном и годишњем нивоу). АРС је најобухватнији међународно упоредиви инструмент за праћење кретања на тржишту рада, којом се региструју демографске и социоекономске карактеристике становништва старијег од 15 година. АРС у незапослене сврстава сва лица старија од 15 година која не раде, али траже посао без обзира да ли су на евиденцији НСЗ.

У Националном Акционом плану запошљавања за 2020. годину⁴² („Службени гласник РС“, број 94/19) посебан одељак је посвећен теже запошљивим лицима⁴³ у које спадају и млади. У овом документу налази се посебан пакет услуга за младе а у анализи стања младих на тржишту рада дат је и упоредни преглед стања младих (узраст 15-29 година) на тржишту рада од 31. децембра 2017. године до 30. септембра 2019. године. Тако је према евиденцији Националне службе за запошљавање 30. септембра 2019. године било 46,6% незапослених младих који посао траже дуже од 12 месеци, а 2017. године било их је 51,6%. У табели 3.1. дата је структура незапослених младих на евиденцији НСЗ.

Табела 3.1. - Незапослени млади на евиденцији НСЗ - структура

	2017/31.12.	2018/31.12.	2019/30.9.
Укупно	138.391	117.078	102.895
Пол			
Мушкарци	47,8%	46,4%	45,1%
Жене	52,2%	53,6%	54,9%
Образовање			
Лица без квалификација и нискоквалификовани (I и II)	20,9%	21,3%	22,0%
Средњи ниво образовања (III – V)	56,4%	55,9%	57,2%
Више и високо образовање (VI – VIII)	22,7%	22,8%	20,8%
Старост			
15-19	10,7%	11,2%	13,4%
20-24	38,2%	37,6%	35,9%
25-29	51,1%	51,2%	50,7%
Дужина тражења посла			
До годину дана	48,4%	51,8%	53,4%
Дугорочно незапослени (12 месеци +)	51,6%	48,2%	46,6%
Веома дуго незапослени (2 године+)	32,7%	31,4%	29,3%

Извор: Преузета из Националног акционог плана запошљавања за 2020. годину, стр. 23

⁴² Национални акциони план запошљавања за 2020. годину

<https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/predlozi-i-nacrti/sektor-za-rad-i-zaposljavanje/nacionalni-akcioni-planovi-zaposljavanja-0>

⁴³ У складу са Законом о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Службени гласник РС“, број 36/09, 30/10, 88/10, 38/15, 113/17) теже запошљива лица су незапослена лица која због здравственог стања, недовољног или неодговарајућег образовања, социодемографских карактеристика, регионалне или професионалне неусклађености понуде и тражње на тржишту рада, или због других објективних околности теже налазе посао.

У истом документу наведено је и да је укупна дугорочна незапосленост⁴⁴ лица старијих од 15 година у 2017. години била 68,7%, а у 2018. години 68,4%. Према подацима датим у АРС⁴⁵ у 2019. години према евиденцији НСЗ било је 335.900 незапослених од чега су 58.900 млади узраста 15-24. година. Дугорочно незапосленог становништва старијег од 15 година било је 195.800 становништва тј. 58,29% (од 12-24 месеца 55.400 од 2 до 6 година 78.900, а преко 7. година 61.500). Према подацима АРС⁴⁶ стопа дугорочне незапослености становништва старог 15 и више година у другом кварталу 2020. године износи 4,3% што је смањење за скоро 2 п.п. у односу на други квартал 2019. године када је износила 6,1% .

Према подацима РЗС⁴⁷ стопа незапослености младих узраста 15-24 године у 2019. години износила је 27,5% док је за младе узраста 15-30 година била 20,4%. Будући да је 2014. године износила 47,5% за младе узраста 15-24 године а за младе узраста 15-30 година 35,6%, евидентно је смањење стопе незапослености за 15,2 п. п. до 20 п. п. зависно који узраст посматрамо. Стопа неактивности младих узраста 15-24 године била је 2014. године 71,5%, а 2019. године 70,4 %, док је за младе узраста 15-30 година 2014. године била 51,5% а 2019. године 50,5%, односно присутна су мања побољшања по овом параметру. Стопа младих који, нити раде, нити су у образовању (НЕЕТ) у 2019. години⁴⁸ за младе узраста 15-24 године износила је 20,4% а у 2019. години 15,3%. Иста стопа за младе узраста 15-30 година у 2014. години износила је 25,7% а у 2019. години 19,3% . Подаци показују да се стопа незапослености у НЕЕТ младих смањила али и да је и даље висока, посебно ако посматрамо узраст 15-30 година. Узимајући у обзир све наведено као и да је стопа незапослености младих 15-30 године у 2019. години два пута већа од укупне стопе незапослености становништва (10,4%), потребно је још доста напора уложити у побољшање положаја младих на тржишту рада.

Према АРС за други квартал 2020. године⁴⁹ ради праћења утицаја пандемије COVID-19 на тржиште рада посебна пажња посвећена је индикаторима који се односе на укупан застој на тржишту рада, одсуство с посла и рад од куће. **Застој на тржишту рада** представља учешће следеће 4 категорије у проширеној радној снази, при чему се под проширеном радном снагом подразумевају сви запослени, незапослени и потенцијална радна снага (они који могу да раде али не траже посао и они који траже посао али не могу одмах да почну да раде): 1) незапослени; 2) запослени који раде краће од пуног радног времена а желели би да раде више; 3) они који траже посао, али не могу да раде и 4) они који могу да раде, али не траже посао. Застој на тржишту рада у другом кварталу 2020. године износи 19,9%. У односу на исти период прошле године, већи је за 0,4 п. п. **Одсуство са посла** мери се учешћем запослених који су одсутни са посла у укупном броју запослених. У другом кварталу 2020. године с посла је одсуствовало 11,4% запослених, што је за 2,4 п. п. више у односу на први квартал 2020. године, а за 6,0 п. п. више у односу на исти период прошле године. Рад од куће, мерен учешћем броја запослених који су радили од куће у укупном броју запослених, у другом кварталу 2020. године износио је 12,1%, што је за 2,9 п. п. више у односу на први

⁴⁴ Стопа дугорочне незапослености према дефиницији која се користи у Анкети о радној снази представља удео лица незапослених дуже од годину дана у радној снази (запослени и незапослени) старости 15 и више година

⁴⁵ Анкета о радној снази у Републици Србији, 2019 , Билтен бр. 658, РЗС, стр. 52. доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205658.pdf>

⁴⁶ Анкета о радној снази у Републици Србији, II квартал 2020., Саопштење број 237 - год. LXX, 31.08.2020,РЗС

⁴⁷ Анкета о радној снази у Републици Србији, 2019, Билтен бр. 658, РЗС, стр. 12.

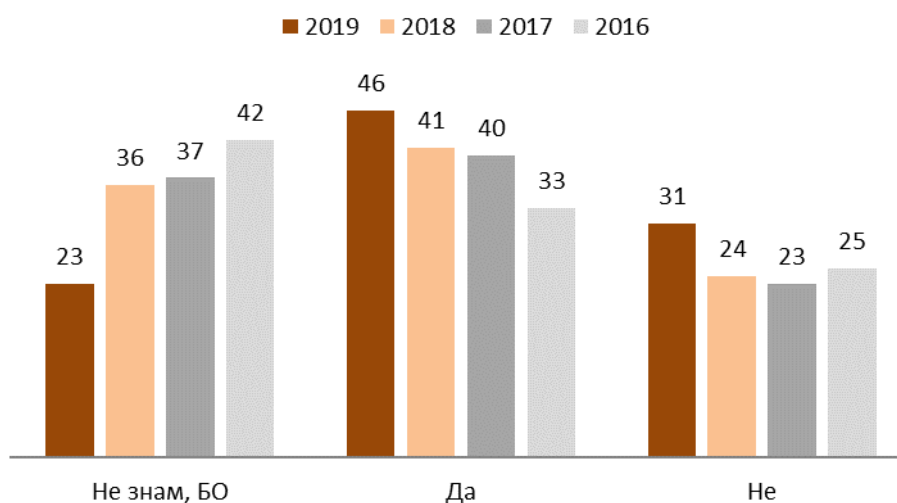
⁴⁸ Анкета о радној снази у Републици Србији, 2019, Билтен бр. 658, РЗС, стр. 59.

⁴⁹ Анкета о радној снази, II квартал 2020. Саопштење број 237 - год. LXX, 31.08.2020, РЗС

квартал 2020, а за 4,0 п. п. више у односу на исти период прошле године. Стопа незапослености становништва старости 15 и више година износила је 7,3%, и то 7,0% за мушкарце и 7,6% за жене. Посматрано по регионима, ова стопа имала је најмању вредност у Региону Војводине (6,0%), Београдском региону (6,1%) и Региону Шумадије и Западне Србије (7,8%). Регион Јужне и Источне Србије и даље бележи најнеповољнију ситуацију на тржишту рада, што показује највећа стопа незапослености од 9,6%. Стопа неформалне запослености у наведеном кварталу на нивоу свих делатности износила је 15,2%. Стопа неформалне запослености у делатности пољопривреде износила је 56,9%, док је у делатностима ван пољопривреде ова стопа имала вредност од 5,4%.

Посебна пажња у Србији посвећена је развоју предузетништва, тако да је Влада РС 2016. годину прогласила годином предузетништва да би током 2017. године овај програм прерастао у Деценију предузетништва чиме је настављена системска подршка сектору малих и средњих предузећа и предузетника који чини 99,80% српске привреде и запошљава 67% радника РС. На Порталу предузетништва <https://preduzetnistvo.gov.rs/> могу се наћи сви програми државне подршке предузетништву уопште, али и омладинском предузетништву. Истраживање положаја и потреба младих у РС⁵⁰ показују да расте број младих који желе да отпочну самостални посао. У 2019. години их је било 46%, у 2016. години 33%, али и да их је свега 4 % покренуло приватни посао док 18 % о томе интензивно размишља. Међу онима који интензивно размишљају изнадпросечно су заступљени мушкарци из приградских насеља стари 25-30 година На графикону 3.2 су приказани резултати о интресовању младих за започињање самосталног посла.⁵¹

Графикон 3.2. - Да ли бисте желели да отпочнете самостални посао
Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 38.

⁵⁰ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године

⁵¹ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 38.

Према подацима Евростата за 2019. годину⁵² који су дати за 35 земаља стопа незапослености младих (15-29. година) у ЕУ27 је 11,9% (за мушкарце 12% а за жене 11,8%) а у Србији 21,5% (за мушкарце 20,8% а за жене 22,5%). Највећу стопу незапослености има Северна Македонија 30,5%, Грчка 28,9%, Шпанија 24,7%, Италија 22,4% и Црна Гора 22,3%. Најмању стопу незапослености има Чешка 3,7%, Немачка 4,9%, Холандија 5,4%, Малта 6,1% и Пољска и Швајцарска 6,6%. Посматрано по полу подаци показују да у ЕУ27 и у још 20 земаља већу стопу незапослености имају мушкарци, а у 15 земаља жене. Највећу разлику у стопи незапослености између мушкараца и жена има Турска у којој је за 7,1 п.п. већа стопа незапослености жена (19,4% мушкарци и 26,5% жене), Малта и Хрватска са 6,3 п.п. већом стопом незапослености жена, Северна Македонија са 4, 3 п.п. већом стопом незапослености жена и Литванија са 3,5. п.п. већом стопом незапослености мушкараца. Најмању разлику у стопи незапослености између мушкараца и жена имају Данска 0,1 п.п. (9,8% мушкарци и 9,7% жене) и Словачка 0,1 п.п. (9,6% мушкарци и 9,7% жене), Шпанија 0,4 п.п. Кипар 0,5 п.п. и Црна Гора 0,6 п.п. У ЕУ27 стопа незапослености мушкараца је за 0,2 п.п. већа него код жена док је у Србији стопа незапослености жена за 1,7 п.п. већа него код мушкараца.

Србија у 2019. години у поређењу са 14 изабраних земаља има мању стопу незапослености младих од Северне Македоније (30,5%), Грчке (28,9%), Црне Горе (22,3%) и Турске (22,0%) а већу од 9 земаља. Најмању стопу незапослености има Немачка (4,9%), Швајцарска (6,6%), Бугарска (6,9%), Мађарска (7,3%) и Словенија (7,5%) а највећу Северна Македонија (30,5%). Србија је у периоду 2011-2019 имала највећи напредак у смањењу стопе незапослености младих узраста 15-29 година од свих изабраних земаља. Све земље су смањиле у овом периоду стопу незапослености сем Турске која има и највећу разлику у стопи незапослености између мушкараца и жена. Већу стопу незапослености жена има 6 земаља међу којима је и Србија а мушкараца 8 земаља.

У периоду од 2011-2019. године највеће смањење у стопи незапослености младих међу 35 земаља за које су дати подаци имала је Србија тј стопа незапослености је смањена за 20,9 п. п. (са 42,4% на 21,5%), Северна Македонија за 16,5 п. п Ирска за 15,3 п. п., Хрватска за 15,1 п. п. Литванија за 14,5 п. п. и Летонија за 13,7 п. п. У ЕУ27 стопа незапослености младих 2011. године била је 17,3% тј. смањила се у 2019. години за 5,4 п. п. У истом периоду код четири земље је дошло до повећања стопе незапослености и то код Турске за 7,8 п. п. (са 22% на 14,2%), Италије за 1,9 п. п. (са 20,5% на 22,4%), Луксембурга за 1 п.п. (са 9,8% на 10,8%) и Норвешке за 0,2 п. п. (са 7,1% на 7,3%). Код остале 31 земље стопа незапослености је побољшана.

Што се тиче дугорочне незапослености у 2019. години у Евростату су дати подаци за младе 15-29 година из 33 земаље који траже посао више од 12 месеци (за 2 земље су дати подаци закључно са 2018. годином) У ЕУ27 дугорочно незапослено је 3,4% младих (3,6 % мушкараца и 3,2 % жена), а у Србији 8,7% (8,3 % мушкараца и 9,3% жена). Највећу стопу дугорочне незапослености младих има Северна Македонија

⁵² Евростат база доступна на <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Chapter: Population and Social conditions/ Youth employment

21,1%, Грчка 17,1%, Црна Гора 13,8 %, Италија 10,9% и Србија 8,7%. Најмање на посао чекају млади у Финској, Шведској и Холандији 0,6% Данској 0,7% и Чешкој и Норвешкој 0,8%. Посматрано по полу подаци за све године доступни су за 29 земаља. Северна Македонија има највећа стопу дугорочне незапослености како мушкараца 21% тако и жена 21,3%. Исту стопу дугорочне незапослености и мушкараца и жена има Данска (0,7%). Већу стопу дугорочне незапослености мушкараца има 17 земаља а жена 11 земаља. Највећа родна разлика у дугорочној незапослености је у Грчкој 4,2 п.п. (15,2% мушкарци и 19,4% жене).

У периоду 2011-2019. године највећи напредак по питању дугорочне незапослености младих има Србија 18,5 п.п. (27,2% 2011. године а 8,7 % 2019. године), затим Северна Македонија 12,8 п.п. Хрватска 11,1 п. п. Ирска 10,5 п. п. и Црна Гора 9,5 п. п. Од 33 земље, код три се јавља повећање у стопи дугорочне незапослености. Турска има повећање за 1,6 п.п. (2,9% 2011 а 4,5 % 2019), Италија за 1,1 п. п. и Грчка за 0,7 п. п. Једина земља код које нема промене у стопи дугорочне незапослености у 2019. години у односу на 2011. годину је Аустрија (1,1% је у обе посматране године). Код ЕУ27 у посматраном периоду напредак је био 2,5 п. п. (са 5,9 % на 3,4 %). У ЕУ27 2019. године 22,4% младих ради са мање од пуног радног времена док је тај проценат у Србији 9,4%. Подаци за 35 земаља показују да је највише младих који раде са краћим радним временом у Холандији 64,5%, Данској 47,2%, Норвешкој 42,7%, Исланду 36,5% и Шведској 33,9%. Најмање их је у Бугарској 3,7%, Црној Гори 4,3%, Словачкој 4,6% Мађарској 4,8%, Хрватској 5,5% и Северној Македонији 5,6%. Посматрано по половима за 34 земље за које постоје подаци за све године за оба пола мушкарци највише раде са скраћеним радним временом у Холандији 53,7%, Данској 38,3%, Норвешкој 31,8%, Исланду 26,5% и Ирској 25,4%, а најмање у Хрватској 2,8%, Малти и Бугарској 2,9%, Словачкој 3,3% и Пољској 5,4%. Просек за ЕУ27 је 16,1%, а у Србији 9% мушкараца ради краће од пуног радног времена. Жене највише раде са скраћеним радним временом као и мушкарци у Холандији само их је далеко више 75,6%, па у Данској 56,7%, Норвешкој 54%, Исланду 47,2% и Шведској 44,1%, а најмање у Северној Македонији 4%, Бугарској 4,7%, Словачкој 6,6%, Мађарској 7,4% и Румунији 8,1%. Просек за ЕУ27 за жене је чак за 13,7 п.п. већи него за мушкарце и износи 29,8%, а у Србији 10% жена ради краће од пуног радног времена тј. за 1 п.п. више него мушкарци. У свим земаљама сем у Северној Македонији жене чешће раде са непуним радним временом. Највећа родна разлика је у Норвешкој 22,2 п. п., Холандији 21,9 п. п., Шведској 20,1 п. п., Исланду 20,7 п. п. и Финској 19,4 п. п. а најмања у Румунији 0,4 п. п., Латвији 0,7 п. п., Србији 1 п. п., Бугарској 1,8 п. п. и Малти 2,2 п. п.

Србија са 8,7% дугорочно незапослених младих има бољи резултат у односу на три изабране земље и то Северне Македоније (21,1%), Грчке (17,1%) и Црне Горе (13,8%) а слабији од десет земаља. Мушкарци дуже чекају на посао у 7 земаља а жене у 6 док у Турској нема разлике међу половима.

Србија има мањи проценат дугорочно незапослених младих у односу на изабране земље од Северне Македоније (21,1%), Грчке (17,1%) и Црне Горе (13,8%) а већи од десет земаља. Мушкарци дуже чекају на посао у 7 земаља а жене у 6 док у Турској нема разлике међу половима.

У ЕУ27 2019. године самозапослено је било 2.019.600 младих узраста 15-29. година од тога 1.343.700 је било мушког пола а 758.800 женског пола. У Србији 2019. године је било самозапослено 39.800 младих и то 30.600 мушког пола и 9.200 женског пола што указује на висок степен разлике по овом питању у половима (23,1% самозапослених су жене а 76,9% мушкарци) У последњих 10 година број самозапослених у ЕУ27 се смањио за 223.500 лица (са 2.243.100 у 2011. години на 2.019. 600 у 2019. години), а у Србији се повећао за 1.800 лица (са 38.000 на 39.800). Нажалост у Евростату нису дати подаци у процентима који би више говорили о тенденцијама у Европи када је самозапошавање у питању.

Према подацима Евростата за младе узраста 15-29 година за 2019 годину на одређено време у ЕУ27 ради 35,5 % младих (34,3% мушкараца и 36,9% жена) а у Србији 44,6% (45% мушкараца и 44,2% жена).

Већи проценат младих који раде на одређено време од Србије имају Црна Гора 66,2%, Шпанија 56%, Италија 48,8% и Португал 48,4% а мањи све остале анализирани земље. Најмање има Румунија 3,7% Литванија 3,8%, Летонија 5,5 %, Бугарска 7,1% и Естонија 7,2%. Према подацима за последњих 10 година у ЕУ27 није било промена у проценту младих који раде на одређено време у 2011. и 2019. години, док је у Србији за 14,1 п. п. у 2019. години више младих који раде на одређено време у односу на 2011. годину (са 30,5% на 44,6%). Посматрано по полу највише мушкараца који раде на одређено је у Црној Гори 64%, Шпанији 54,4%, Италији 46,7%, Португалу 45,6 % и Србији 45%, а најмање у Литванији 3,3%, Румунији 4,3% Летонији 5,8%, Естонији 6,6% и Бугарској 8,1%. Највише жена које раде на одређено време је у Црној Гори 68,9%, Шпанији 57,8%, Италији 51,6%, Португалу 51,4% и Словенији 50%, а најмање у Румунији 2,9%, Литванији 4,4%, Летонији 5,1%, Бугарској 5,7% и Естонији 8%.

Број самозапослених младих је већи у 2019. години у односу на 2011. годину код 9 земаља а смањио се код 5 земаља (Бугарска, Грчка, Немачка, Турска и Хрватска). Од укупног броја младих предузетника у Србији свега 23,1% су жене иако се у односу на 2011. годину више жена него мушкараца самозапослило.

У Србији на одређено време ради 44,6% младих и то за 0,8 п.п. је већи проценат мушкараца него жена. Већи проценат од Србије међу изабраним земљама има само Црна Гора (66,2%). У односу на 2011. годину у Србији је повећан број младих који раде на одређено време (14,1 п. п.). У пет земаља дошло је до смањења рада на одређено време (Аустрија, Мађарска, Немачка, Словенија и Швајцарска). Са непуним радним временом у Србији ради 9,4% младих. Шест земаља има мањи проценат младих који раде са непуним радним временом од Србије. У свим земаљама сем у Северној Македонији жене чешће раде са непуним радним временом, у Србији има за 1 п. п. више жена него мушкараца ангажованих са непуним радним временом.

4. АКТИВНО УЧЕШЋЕ У ДРУШТВУ

Основни стуб сваке међународне, националне или локалне омладинске политике је подршка младима за њихово активно учешће у друштву на личну и друштвену добробит. Међу принципима НСМ налазе се и два принципа која директно указују на значај активног учешћа младих у друштву и волонтерских активности⁵³:

а) Активно учешће младих и сарадња: Сви, а посебно субјекти омладинске политике, обезбеђују подстицајно окружење и дају активну подршку у реализацији омладинских активности младих, предузимању иницијативе и њиховом смисленом укључивању у процесе доношења и спровођења одлука, које доприносе личном и друштвеном развоју, а на основу пуне обавештености младих. Подржава се и подстиче слобода удруживања, сарадња са вршњацима и међугенерациска сарадња, на локалном, националном и међународном нивоу

б) Друштвена одговорност и солидарност: Подстиче се и развија одговорност лица која раде са младима, као и одговорност младих у односу на њихове обавезе у друштву. Млади треба активно да доприносе изградњи и неговању друштвених вредности и развоју своје заједнице, нарочито путем различитих облика волонтерских активности и да изражавају међугенерациску солидарност и активно раде на стварању услова за једнако и пуно учешће у свим аспектима друштвеног живота младих особа са инвалидитетом, припадника националних мањина и свих других лица и друштвених група које могу бити у ризику од дискриминације, односно дискриминаторног поступања. Развија се међугенерациска солидарност и препознаје улога младих у изградњи демократског грађанског друштва заснованог на култури ненасиља и толеранцији.

Такође један од стратешких циљева НСМ односи се на **унапређење активног учешће младих жена и мушкараца у друштву**. Четири специфична циља су:

1. Унапређен је правни и политички оквир укључивања перспективе младих жена и мушкараца и учешће младих у процесима доношења одлука и развоју политика за младе;
2. Успостављени су услови за изградњу капацитета и синергију у раду СОП и одрживи развој и укључивање већег броја удружења која спроводе омладинске активности;
3. Унапређени услови за волонтирање међу младима и за младе;
4. Повећано је учешће младих у заштити животне средине и одрживог развоја.

Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године („Службени гласник РС“, број 21/20) наслања се на Дигиталну агенду за Србију коју чине *Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године* („Службени гласник РС“, број 52/10) и *Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године* („Службени гласник РС“, број 68/10). Заједно са *Стратегијом развоја информационе безбедности у Републици Србији за период од 2017. до 2020. године* („Службени гласник РС“, број 53/17) доприноси повећању приступа грађана и привреде информационим и комуникационим технологијама, отворености и доступности интернета, као и стварању информационог друштва развојем е-пословања, е-управе, е-трговине, е-правосуђа, е-здравља и

⁵³ Извор: Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, стр. 7.

дигиталног образовања. Развој дигиталних вештина доводи не само до побољшања квалитета живота грађана и грађанки него и до јачања локалних иницијатива, регионалног развоја и развоја друштва у целини. Адекватно коришћење информационо-комуникационих технологија представља одличан механизам за активније учешће младих у друштву.

Према подацима РЗС у попису из 2011. године⁵⁴ први пут је уведено и питање о компјутерској писмености становништва. Компјутерска писменост⁵⁵ је дефинисана као способност лица да користи основне рачунарске апликације у извршењу свакодневних задатака (на послу, у школи, код куће). У вези с тим прикупљени су подаци о томе да ли лице зна да врши обраду текста, израђује табеле, шаље и прима електронску пошту, као и да ли зна да користи интернет. Делимично компјутерски писмена лица су она која умеју да обављају једну до три од наведених активности на рачунару, а компјутерски неписмена су лица која не умеју да обављају ниједну активност на рачунару. У Србији 2011. године свега 34,2% % становништва је било компјутерски писмено (2.108.144) од тога 17% жена (1.046.019) и 17,2% мушкараца (1.062.125). Делимично компјутерски писмено било је 14,8% (910.586), а компјутерски неписмено чак 51% лица (3.142.854) од чега 27,5% жена (1.696.891) и 23,5% мушкараца (1.445.963). Посматрано по насељима, од укупног броја компјутерски писмених у градској средини је било 76,4% (1.610.356), а у осталим срединама 23,6% (497.788). Компјутерски неписмених је било 47,4 % (1.489.983), у градским срединама и 52,6 % (1.652.871) у осталим срединама.

РЗС на годишњем нивоу прати употребу информационо-комуникационих технологија у Србији. Према подацима за 2018.годину⁵⁶ у Србији 72,1% домаћинства има рачунар и то у градској средини 78,2% а у осталим 61,8%, док интернет прикључак има 72,9% домаћинства. Рачунар је у последња три месеца користило 70,7% лица и то 93% лица са вишим или високим образовањем, 80,5 са средњим и 41,1% са образовањем нижим од средњег. Посматрано по полу рачунар је у последња три месеца користило 74,5% особа мушког пола и 67% особа женског пола. Рачунар никада није користило 22,8% лица. Интернет је у последња три месеца користило 73,4% лица и то 76,8% мушкараца и 70,1% жена. Интернет никада није користило 24,2% лица. Од оних који имају интернет 96,4% младих узраста 16-24 године има налог на друштвеним мрежама (Facebook, Twitter). Паметни телефон користи 77,6% интернет популације. Истраживање је показало да 37,3% интернет популације користи интернет услуге уместо физичких контаката у комуникацији са јавним установама и органима администрације.

*Истраживање положаја и потреба младих у РС*⁵⁷ показује да су у четири последње посматране године млади у веома малом броју чланови неких организација. Тако је 2019. године свега 8% младих било члан културно-уметничког друштва, 7% удружења, 9% политичке партије, а 18% спортског клуба. При томе млади су углавном неактивни чланови, сем када је у питању спортски клуб. Ако посматрамо заинтересованост

⁵⁴ Школска спрема, писменост и компјутерска писменост, РЗС, 2013.

<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Skolska%20sprema,%20pismenost%20i%20kompjuterska%20pismenost-Educational%20attainment,%20literacy%20and%20computer%20literacy%20.pdf>

⁵⁵ Школска спрема, писменост и компјутерска писменост, РЗС, 2013, стр. 19.

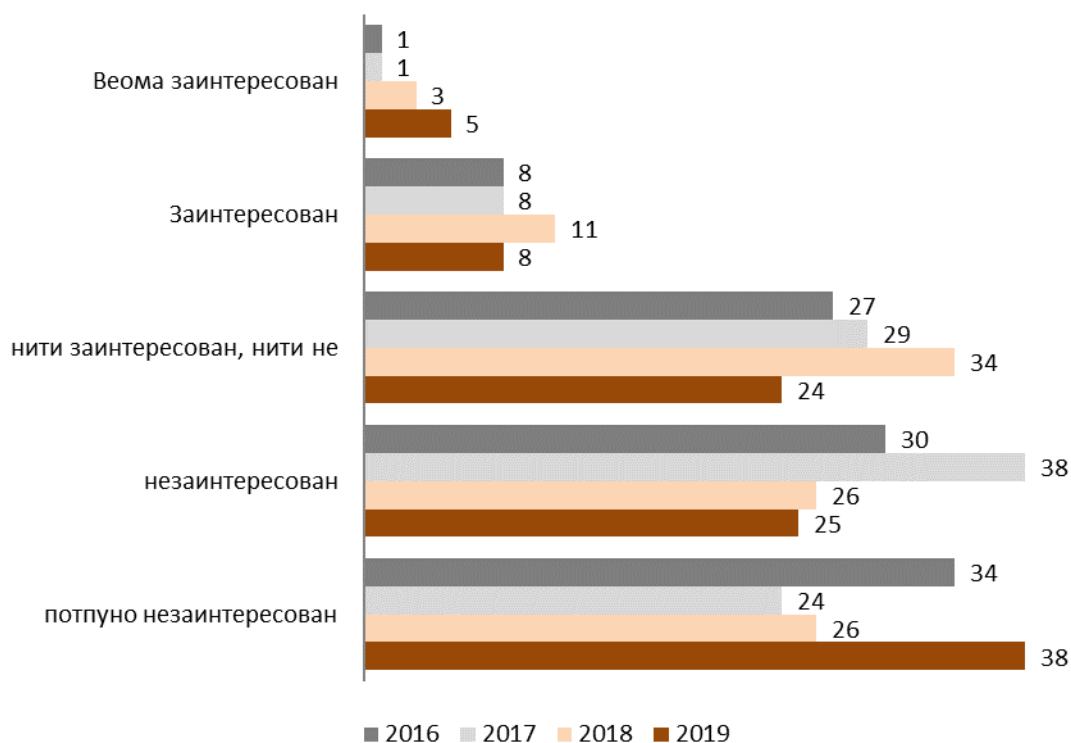
⁵⁶ Употреба информационо- комуникационих технологија у Републици Србији, 2018, РЗС

<https://www.stat.gov.rs/publikacije/>

⁵⁷ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године

младих да се информишу о друштвено-политичким збивањима у земљи 20 % младих је заинтересовано или веома заинтересовано да се информише, док је 51% младих, незаинтересовано или потпуно незаинтересовано. У односу на ове податке не изненађује да је свега 13 % младих заинтересовано или веома заинтересовано за активно учешће у друштвено-политичким дешавањима, док је скоро две трећине незаинтересовано или потпуно незаинтересовано (63%). На графикону 4.1. дат је графички приказ степена заинтересованости младих за активно учешће у друштвено-политичким дешавањима.⁵⁸

Графикон 4.1. У којој мери сте заинтересовани за активно учешће у друштвено-политичким дешавањима у Србији? Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 77

Преко половине младих (59%) је изјавило да не би били спремни да се ангажују у раду неког тела које иницира или доноси одлуке од значаја за младе. Од оних који су спремни, највећи проценат би се ангажовао у ученичком или студентском парламенту (13%) а у локалним саветима за младе ангажовала би се свака десета млада особа. У удружењима би се ангажовало 9% , у политичким партијама 6% а у другим телима на нивоу локалне самоуправе свега 3% младих. Најчешћи разлог за неукључивање је непоседовање довољно информација о раду ових тела (36%) и став да ова тела не раде у интересу грађана већ за остваривање сопствених циљева (22%). Свака пета млада особа исказује сумњу да би се нешто променило њиховим укључивањем. Укупно 15% испитаника не зна коме да се пријави а 6 % сматра да су ова тела затворена за пријем нових чланова. Такође 57% младих није спремно да се активније укључи у иницијативе које имају за циљ позитивне промене у друштвеном животу и то углавном због недостатка времена (26%), док је 18 % потпуно спремно да се укључи. У процес

⁵⁸ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године

доношења одлука у школи 2019. године било је укључено 20% младих, на локалном нивоу 14% а на националном нивоу 13%. Ови проценти су већи него претходних година.

У истом истраживању⁵⁹ наводи се да слободно време млади углавном проводе на друштвеним мрежама 62%, сурфовању интернетом 58%, у изласцима и дружењима 32%, а најмање у културно-уметничком стваралаштву 10% и културно-уметничким догађајима 8%. На графикону 4.2. приказани су начини на који млади проводе слободно време.

Графикон 4.2. На који од наведених начина проводите слободно време и колико често упражњавате овакве активности? 2019. година, у %

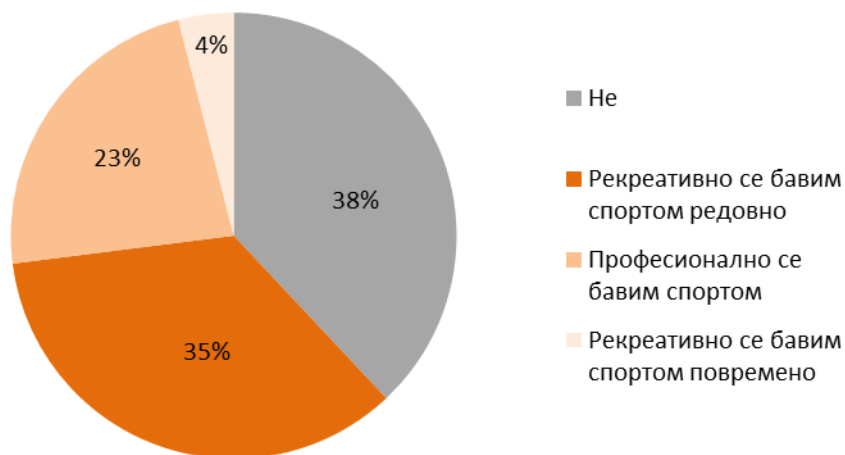
Извор: Преузето из Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 65.

Занимљиво је да на директно питање да ли се баве спортом 38% испитаника изјављује да се не бави, док се професионално или рекреативно бави 62% младих. Међу онима који се баве спортом, 35% њих се бави само повремено, 23% редовно али рекреативно,

⁵⁹ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године.

а 4% се и професионално бави спортом. На графикону 4.3. приказана је степен и разлози укљученост младих у спортске активности.⁶⁰

Графикон 4.3. Да ли се бавите спортом и ако да, на који начин? 2019. година, у %

Извор: Преузето из Истраживања *Положај и потребе младих у Републици Србији*, ЦеСИД, 2019. године, стр. 50.

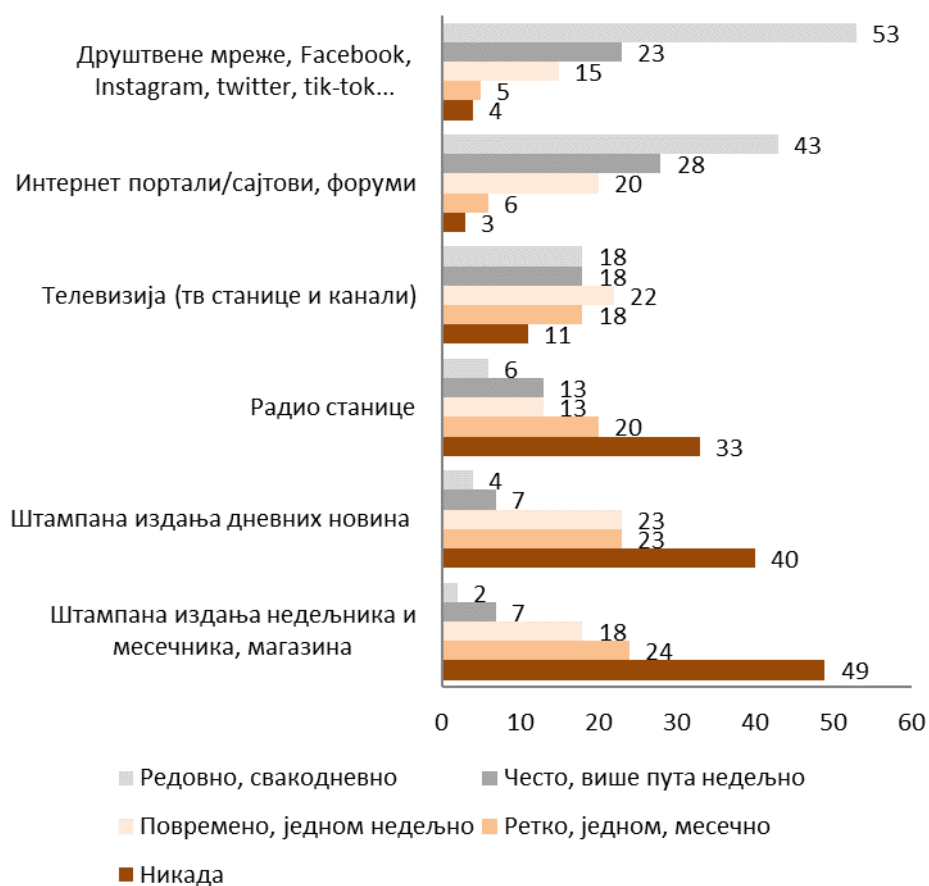
Млађи испитаници се више баве спортом од старијих, како рекреативно тако и професионално. Што је испитаник старији већа је вероватноћа да се неће бавити спортом, а што је млађи већа је вероватноћа да хоће, као и то да ће се професионално бавити спортом.

Подаци истраживања указују на мали степен учешћа младих у друштвено- политичким дешавањима, у раду удружења, културно-уметничких друштава, политичких партија, као и на мало учешће у културно-уметничким догађајима и културно-уметничком стваралаштву. Највише активизма млади показују када је у питању рекреативно бављење спортом.

У складу са начином провођења слободног времена млади се у 2019. години свакодневно информису кроз друштвене мреже и то 53% свакодневно, преко интернет портала 43% и ТВ (18%), док штампана издања дневних новина никада не чита 40% младих. На графикону 4.4. је дат приказ преко којих медија и како се информису млади.

⁶⁰ Истраживање *Положај и потребе младих у Републици Србији*, ЦеСИД, 2019. године

Графикон 4.4. Колико често се информисете путем ових медија? 2019. година, у %

Извор: Преузето из Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 76.

Позитиван став према волонтирању у 2019. години има скоро две трећине младих (63%) младих а 60% сматра да би млади требало да се укључе у већем степену у исте и током година млади исказују све позитивнији став према волонтерским активностима. На графикону 4.5 су приказани ставови младих према волонтеризму.⁶¹

⁶¹ Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године.

Графикон 4.5. - Волонтерске активности су корисне за младе, поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 95.

У волонтерским активностима 2019. године је учествовала трећина младих и тај број расте у односу на претходне три године. Подршку породице за волонтирање имало је 95 % младих и та подршка такође расте у односу на претходне године. У тренуцима криза као што су биле поплаве 2014. године и пандемија COVID-19 важност активног учешћа у друштву и волонтерских акција још више долази до изражаја. У Извештају који је објавио УНИЦЕФ јуна 2020. о њиховом одговору на пандемију COVID-19 у Србији⁶² наводи се да су поруке о COVID-19 стигле су до више од 820.000 младих на друштвеним медијима, да је реализовано 5 U-Report анкета о утицају пандемије на младе и да је покренута кампања Волонтери на мрежи⁶³ и да 600 младих волонтера пружа онлајн подршку од почетка иницијативе у шта су уложили преко 7650 волонтерских сати.

Будући да у Евростату када је у питању партиципација и волонтирање младих⁶⁴ нема података за Србију, урадили смо само поређење између 28 земаља за које су дати подаци. Поредили смо податке за следеће показатеље у овим областима: дружење са породицом и рођацима; дружење са пријатељима, контакти са једнима и другима, учешће у активностима цркве, учешће у волонтерским активностима. Подаци су за младе узраста 16-29. година. У оквиру области млади у дигиталном свету⁶⁵ дати су подаци за 33 земље, укључујући и Србију. Анализирани су подаци који указују на коришћење ИТ технологија за учешће у процесима доношења јавних политика, комуникацији са органима јавне власти и са пријатељима, за употребу различитих сервиса за грађане и за јавно изражавање ставова и мишљења.

⁶²УНИЦЕФ.ов одговор на пандемију COVID-19 у Србији, јун 2020, доступно на : <https://www.unicef.org/serbia/publikacije/unicef-ov-odgovor-na-pandemiju-covid-19-u-srbiji>

⁶³ <https://www.unicef.org/serbia/volonteri-na-mrezi>

⁶⁴ Евростат база доступна на <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth participation, Youth volunteering

⁶⁵ Евростат база доступна на <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth in the digital world

У погледу **дружења/окупљања са породицом /рођацима** за 28 земаља за које постоје подаци највећи проценат је забележен на Малти будући да се 43,5% сваки дан окупља са породицом/рођацима, следе Кипар 42,5%, Португал 37,3%, Грчка 35,9% и Чешка 29,4%. Просек за ЕУ 27 (2007-2013) је 17,6% Процент младих који се свакодневно или најмање једном недељно друже са породицом је највећи на Малти 79,6%, Португалу 72,8%, Кипру 70%, Исланду 69,9% и Белгији 64,4%. Просек за ЕУ 27 је 52,7%. Никада се не окупљају са породицом млади у Бугарској 5,3%, па у Луксембургу 2,8%, Аустрији и Уједињеном Краљевству 2,7 % и у Шпанији, Италији и Холандији 2,3 %. Најмање се друже са породицом у Луксембургу јер 21,9% младих никада или свега једном годишње је са породицом/рођацима. Просек за ЕУ 27 је 14,7% (1,8% никада, а 12,9 % једном годишње). Ако посматрамо **контакте са породицом**, 50,7% младих на Кипру их одржава на дневном нивоу, затим следи Грчка са 42,8%. Малта са 41,8%, Чешка 40,6% и Финска 33,1%. Просек ЕУ27 је 22,6%. Сваки дан или макар једном недељно са породицом одржава контакте 80% младих на Кипру, 77,2 % у Чешкој, 74,3% у Данској, 74% у Холандији и 73,6% на Малти. Просек ЕУ 27 је 61,9%. Са породицом и рођацима нема контакте 22,6% младих у Бугарској, 8,9 % у Луксембургу, 6,1% у Шпанији, 5,7 % у Белгији и на Малти. У ЕУ27 је то случај са 4,3 % младих. Никада или једном годишње породицу контактира 25,5% младих у Бугарској, 17,2 % у Луксембургу 14,5% Литванији, 14,2% у Пољској и 13,7% у Шпанији. Просек за ЕУ 27 је 10,7 % (4,3% никада а 6,4% једном годишње).

Што се тиче **дружења/ окупљања са пријатељима** сваки дан их упражњава 78,5% младих на Кипру, 63,2% у Португалу, 60,1% у Бугарској, 56,7% у Луксембургу и 53,2%.у Финској. Просек ЕУ27 је 41,7%. Процент младих који се сваки дан или најмање једном недељно виђају са пријатељима је највећи код младих у Кипру 95,3%, Португалу 91,7%, Норвешкој 91,3%, Шпанији 89% и Финској 88,9% . Просек за ЕУ 27 је 81,5%. Никада се не дружи са пријатељима 3,6 % младих у Малти, 2,6% у Бугарској, 1,8 % у Уједињеном Краљевству, 1,4% у Холандији и 1,2% у Шпанији. Просек за ЕУ 27 је 1%. Највише младих који се никада не друже са пријатељима или се виђају једном годишње је на Малти 6,9% (никада 3,6% а једном годишње 3,3%), Пољској 5,5%, Уједињеном Краљевству 3,9%, Бугарској 3,6%, Француској 3,4%. Просек за ЕУ27 је 3 % (никада 1% а једном годишње 2%).

Сваки дан са **пријатељима у контакту** је 85,4% младих на Кипру, 76,7% у Грчкој, 69,9% у Норвешкој, 63,8% у Финској и 58,7% у Ирској. Просек за ЕУ 27 је 49,2%. Сваки дан или најмање једном недељно контактира пријатеље 96,1% младих у Норвешкој и Кипру, 94,5% у Грчкој, 93,5% у Шведској и 92,7 % у Финској. Просек за ЕУ 27 је 83,2%. Није у контакту са пријатељима 18,5% младих у Бугарској, 6,2% на Малти, 3,6% у Луксембургу 3,3% у Португалу и 3,2 % у Уједињеном Краљевству. Просек за ЕУ27 је 2,1%. Највише младих који никада не контактирају пријатеље или то чине једном годишње је у Бугарској 19,1%, Малти 8,9%, Пољској 5,9%, Португалу 4,8% и Луксембургу 4,5%. Просек за ЕУ 27 је 3,5% (2,1% никада а 1,4% једном годишње).

Један од важних показатеља учешћа младих у друштвеном животу јесте њихов однос према **волонтирању**. Евростат подаци за 27 земаља показују да је 31,7% младих у ЕУ27 учествовало у волонтерским активностима. Највише волонтирају млади из Словеније 75,4%, Исланда 74,6%, Кипра 67,4%, Норвешке 65,8% и Холандије 54 % а најмање су волонтирали млади из Данске и Бугарске 2,3%, Чешке 3,5%, Малте 8,6 % и Мађарске 10,5%. Посматрано по полу у ЕУ27 искуство у волонтирању има 29,9% мушкараца и 33,6% жена. Највише волонтирају млади мушкарци у Словенији 79,4%,

Исланду 76,9%, Норвешкој, 69,2% Кипру 67,7% и Холандији 51,1% а најмање у Бугарској 0,9%, Данској 2,2%, Чешкој 3%, Мађарској 8,9 % и Литванији 10,2%. У овим земљама најактивније су и жене по питању волонтирања само је редослед мало другачији. Највише жена које су волонтирале је са Исланда 72,2%, Словеније 71%, Кипра 67,2%, Норвешке 62,1% и Холандије 56,8% а најмање из Данске 2,4%, Бугарске, 3,8%, Чешке 4,1%, Мађарске 8,3% и Белгије 11%. Највећа разлика у степену волонтирања по полу је код младих у Ирској 12,1 % (11,3% мушкараца и 23,4% жена), Луксембургу 9,5%, Словачкој 8,9%, Словенији 8,4% и Пољској 7,8%. Од 27 земаља за које су доступни подаци у 8 мушкарци волонтирају у већем степену, а у 19 жене. У ЕУ27 разлика је 3,7% (жене више волонтирају).

У циљу даљег развоја волонтирања младих ЕУ је развила програм Еропска иницијатива за солидарност⁶⁶ Овај програм је пристекао из активности Европског волонтерског сервиса, који је реализован и под окриљем програма Еразмус+⁶⁷. Тренутно млади из Србије могу да волонтирају у земљама пуноправним учесницама овог програма (ЕУ) и Турској.

Што се тиче **области култура и креативности**⁶⁸ дати су подаци за младе узраста 16 - 29 година у 2015. години за 33 земље укључујући и Србију. По питању **учесталости учешћа у спортским или културним догађајима** у 2015. најмање једном је учествовало у последњих годину дана у ЕУ27 (земље од 2020. године) 85,2% младих а у Србији 69,3%. У спортским и културним активностима највише учествују млади у Исланду 97,4%, Данској 97,2%, Норвешкој 97%, Холандији 96,5% и

Поређење података о партиципацији и волонтирању младих који постоје за шест изабраних земаља са ЕУ 27 (нема података за Србију) показује да се млади у Мађарској највише виђају са породицом (58,1% свакодневно или једном недељно) а да све остале земље имају мању учесталост по овом питању од просека земаља ЕУ (52,7%). Најмање се друже са породицом млади у Аустрији (18,6% никада или једном годишње) и Немачкој (18%). Са пријатељима највише се друже млади у Грчкој (93,4%) док у односу на ЕУ27 (81,5%) само млади у Мађарској (75,6%) и Француској (74%) имају мањи проценат дневног / недељног дружења са пријатељима. У ЕУ27 3 % младих никада или једном годишње се виђа са пријатељима а од изабраних земаља већи проценат од овог имају само млади у Бугарској (3,6%) и Француској (3,4%).

Од изабраних земаља највише волонтирају млади у Немачкој (31,9%) и они једини имају већи просек од ЕУ 27 (31,7%). Изразито мало учешће у волонтерским активностима је у Бугарској (2,3%) и Мађарској (8,6%).

⁶⁶ Еропска иницијатива за солидарност (*European Solidarity Corps*) је нова иницијатива Европске уније која омогућава младима да, у својим земљама или иностранству, волонтирају или раде на пројектима који су од користи заједницама и људима широм Европе. Програм такође има за циљ да пружи подршку организацијама које се баве суочавањем са друштвеним и природним изазовима. Видети више на линку https://europa.eu/youth/solidarity_en

⁶⁷ Еразмус+ је програм Европске уније који обезбеђује финансирање пројеката за сарадњу у три области: образовање, млади и спорт. Закључком Владе из марта 2016. године одређено је да Фондација Темпус врши улогу независне агенције одговорне за децентрализовано спровођење програма Еразмус+ у Србији. Млади из Србије 17–30 година могу да учествују у волонтерским пројектима у оквиру пројеката КА Изградња капацитета, програма Еразмус+ и у волонтерским активностима Европске иницијативе за солидарност. Видети више на линку <https://erasmusplus.rs/esc/>

⁶⁸ Евростат база доступна на: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth-culture and creativity.

Шведској 95,7%. Најмање у овим активностима учествују млади у Румунији 50,7%, Северној Македонији 56%, Бугарској 56,2%, Србији 69,3% и на Кипру и Малти 76,6%. У свим земљама проценат учешћа у спортским и културним активностима расте са степеном образовања. Просек учешћа у овим активностима за ЕУ27 за младе са највише завршеним основним образовањем је 77,4% са средњим је 86,3 % а са терцијалним образовањем је 93,5%. У Србији 62,9 % младих који имају највише завршену основну школу посећују најмање једном годишње спортске или културне активности, док је то случај са 68,6% младих са средњом школом и 81,6% младих са вишим и високим образовањем. Ако посматрамо врсту активности 82,5% младих у ЕУ 27 учествује у **културним активностима** (биоскоп, позориште, концерти, балет, уличне представе, обилазак културно-уметничких знаменитости, музеја, археолошких налазишта итд.) а 45,1% у спортским догађајима. Млади у Србији далеко мање учествују у културним активностима од својих вршњака у ЕУ27 (56,8%), док у спортским догађајима учествује 43,3% тј. само за 1,8 п.п. мање од просека земаља ЕУ. У културним активностима највише учествују младу у Исланду 97%, Данској 96%, Холандији 95,3%, Норвешкој 94,9% и Финској 94,3%, а најмање млади у Северној Македонији 43,9%, Бугарској 52,1%, Србији 56,8%, Хрватској 70,5% и Малти 72,8%. Испитивани су само разлози за неодлазак у биоскоп.

У земљама ЕУ27 29,5 % младих не занима биоскоп, 28,3% наводи финансијске разлоге а 9,8% немају близу биоскоп. Укупно 32,4% наводи друге разлоге од наведених. У Србији више од четвртине младих не занима биоскоп (28,4%), нема га у близини 22,4% младих, док 19,2% не посећује биоскоп због финансијских разлога. **Спортске догађаје** у последњих 12 месеци посетило је 62,1% младих узраста 16-29. година у Летонији, Швајцарској 61,9%, Холандији 61,8%, Чешкој 61,5% и 58,5 % у Финској су из 2015. године). Најмање посећују спортске догађаје млади у Румунији

Млади у Србији у односу на 11 изабраних земаља за које су дати подаци о учешћу у културним и спортским активностима имају већи степен учешћа (69,3%) у односу на Бугарску, Румунију и Северну Македонију а мањи у односу на осталих 8 земаља. Најмање је учешће у Румунији (50,7%). Србија има за 15,9 п.п мање учешће од просека ЕУ27 (85,2%). Ако посматрамо учешће само у културним активностима млади у Србији (56,8%) имају већи степен учешћа у односу на Бугарску, Румунију и Северну Македонију а мањи у односу на осталих 8 земаља. Од свих изабраних земаља најмање учествују млади у Северној Македонији (43,9%). Србија има за 25.7% п.п. мањи просек учешћа у културним активностима у односу на ЕУ 27 (82,5%). Што се тиче учешћа само у спортским догађајима у односу на Србију (43,3%) мање учествују млади из Румуније, Северне Македоније и Француске а више млади из осталих 8 земаља. Србија има за 1,8 п.п. мањи просек учешћа у спортским догађајима односу на ЕУ 27(45,1%). С друге стране 56.7% младих у Србији никада није учествовало у спортским активностима, што је за 1,8 п.п. мање него у ЕУ27 и уједно мање него у седам посматраних земаља, а боље у односу на Бугарску, Румунију, Северну Македонију и Француску. Највише младих никада није учествовало у спортским активностима у Румунији (71,7%). У Уметничким активностима сваки дан учествује 7,2% млааких у Србији и у ЕУ27 а више од њих учествују млади у Аустрији, Бугарској, Грчкој, Немачкој и Северној Македонији.

28,3%, Италији 33,3%, Бугарској 35,4%, Малти 36,5% и Северној Македонији 37,6%. Просек земаља ЕУ27 је 45,1%, а у Србији 43,3% .

У уметничким активностима сваки дан учествује исти број младих у ЕУ 27 и у Србији 7,2% .Највише младих свакодневно учествује у уметничким активностима у Малти 17,3%, Финској 15,4%, Исланду 14,7 %, у Данској 13,9% и Норвешкој 12,9%. Једном недељно у уметничким активностима учествује 15,8% младих из ЕУ 27 и 7,2 % младих из Србије. Није учествовало у последњих 12 месеци 58,3% младих из ЕУ27 и чак 74,4% из Србије. Највише младих у последњих 12 месеци није учествовало у уметничким активностима у Француској 80,7%, Белгији 78,4%, Португалу77,8%, Румунији 76,3% и Бугарској 75,6.

Што се тиче области младих у дигиталном свету анализирали смо податке о коришћењу компјутера и интернета на дневном нивоу, као и у комуникацији са јавним властима и другим различитим облицима употребе интернета за активно учешће у друштву и изражавање ставова и мишљења.

Према подацима Евростата за 2017. годину за 33 земље компјутер је свакодневно користило⁶⁹, 76% младих, узраста 16-29. година у ЕУ27, а 83 % у Србији, док је интернет је у 2017. години свакодневно користило 91% младих у ЕУ27 и 93% младих у Србији.

Према подацима Евростата за 2019. годину за 33 земље интернет је свакодневно користило 94 % младих узраста 16-29. година у ЕУ 27 (исти проценат и младића и девојака), а у Србији 96% (младићи 97% а девојке 94%). Највише га дневно користе млади у Ирској и Уједињеном Краљевству 99%, док 98% младих свакодневно користи интернет у 11 земаља. Најмање га користе млади у Турској 85%, Румунији 86%, Бугарској 87%, Италији 89% и Грчкој и Француској 92%. Дневно користи интернет 100% мушкараца у Хрватској и Уједињеном Краљевству и 100% жена у Естонији и Малти.

Према подацима за 33 земаље интернет је у последња три месеца за слање и примање мејлова користило 88% младих у ЕУ27 и то 88% мушкараца и 87% жена. У Србији је свега 57% младих у 2019. години користило интернет за ову сврху и то 60% мушкарци и 55% жене.

Према подацима датим за 35 земаља за **комуникацију са јавним властима у последњих 12 месеци у 2019. години** интернет је користило је 57% младих у ЕУ27, а у Србији 33%. У Србији овај проценат је био највећи 2015. године и износио је 46%, а најмањи 2017. године када је износио свега 26%. У ЕУ највећи проценат је био 2019. године, а најмањи 2013. када је износио 46%. Највише су са јавним властима преко интернета комуницирали млади у Финској 95%, Данској и Естонији 92%, Исланду 88% и Шведској 85%, а најмање млади у Румунији 11%, Италији 24%, Црној Гори 29% и Србији и Бугарској 33%.

⁶⁹ Евростат база доступна на <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth in digital world

Коришћење интернета за учешће у јавним расправама, консултацијама, гласањима, петицијама у 2019. години користило је 12% младих у ЕУ27 (13% мушкараца и 12% жена), а у Србији 4% (нема разлике у половима). Ову врсту друштвеног активизма највише испољавају млади у Естонији 35%, Исланду 28%, Малти, Немачкој и Хрватској 19% и у Финској и Шведској 18%, а најмање у Србији 4%, Бугарској, Грчкој, Румунији и Северној Македонији 5%. Посматрано по половима, од 33 земље у 16 земља девојке су активније по питању учешћа у онлајн гласањима јавним расправама, петицијама итд., а у 14 земаља су активнији младићи. У Белгији, Ирској и Србији нема разлика у односу на пол. Највећа разлика у половима је у Норвешкој 12% (9% мушкарци и 21% жене), Финској 11%, Холандији и Немачкој 8% и у Малти 7%.

За изражавање мишљења о грађанским и политичким питањима преко вебсајтова (блогова, друштвених мрежа итд.) у 2019. години користило је 15% младих узраста 16-29 година у ЕУ27 (16% мушкарци и 13% жене), а у Србији 10% (11% мушкарци и 9% жене). Подаци су дати за 33 земље. Највише младих је на овај начин учествовало у друштвеном животу у Турској 23%, Пољској 21%, Данској 20% и у Хрватској и Уједињеном Краљевству 19%, а најмање у Словенији 4%, Аустрији 6%, Белгији 7%, Француској 9% и Србији и Финској 10%. Посматрано по половима, у 24 земље мушкарци више учествују у овој активности у 7 жене док у Грчкој и Уједињеном Краљевству нема разлике у половима. Највећа разлика у проценту учешћа по половима је у Кипру 10 п.п.(23% мушкарци а 13% жене) Холандији 9 п.п. (мушкарци 16% а жене 7%), Северној Македонији 8 п.п. (мушкарци 16% а жене 8%), Турској 7 п.п. (мушкарци 26% а жене 19%) и Данској 6 п.п. (мушкарци 23% а жене 17%). Немају разлику у половима у Уједињеном Краљевству и у Грчкој. Најмања разлика у половима је 1 п.п. и то је ситуација са младима у Чешкој, Исланду, Румунији, Финској и Хрватској.

По подацима за 33 земље интернет је за комуникацију преко друштвених мрежа у 2019. години користило 84% младих узраста 16-29. година у ЕУ27 (83% мушкарци и 86% жене) а у Србији 88% (исти је проценат за мушкарце и жене). Највише су друштвене мреже користили млади у Исланду 98%, Норвешкој 97%, Кипру и Данској 96% и у Хрватској, Уједињеном Краљевству и Португалу 95%, а најмање у Италији 71%, Француској 72%, Турској и Бугарској 80% и у Румунији 83%.

У 2019. години сваки дан користи интернет 96% младих у Србији што је за 2 п. п. више од просека ЕУ27 и уједно више од 9 изабраних земаља за које постоје подаци. Исти проценат употребе је и у Северној Македонији а већи је у Аустрији, Немачкој и Хрватској. У социјалним мрежама учествује 88 % младих из Србије што је за 4 п.п. више од просека ЕУ 27 али и више него у 6 изабраних земаља док је исти као у Грчкој. Србија има најмањи проценат младих који учествују у јавним расправама, консултацијама преко интернета (4%) што је за 8 п.п. мање од ЕУ27. Највећи проценат имају Немачка и Хрватска (19%). Своје мишљење о грађанским и политичким питањима преко друштвених мрежа износи 10% младих у Србији што је за 5 п. п. мање од ЕУ27 а више него у Мађарској, Словенији и Француској. Највећи проценат од изабраних земаља има Хрватска (23%). За комуникацију са јавним властима интернет користи свега 33% младих у Србији и Бугарској док је просек за ЕУ27 55%. Мање од Србије за ову сврху интернет користе млади у Румунији (11%) и Црној Гори (29%).

Коришћење интернета за постављање на вебсајтовима садржаја које су млади сами креирали у 2019. години дато је за 33 земље и за узраст 16-29. година. У ЕУ 27 било је заступљено са 49% (мушкарци 47% а жене 51%) док је тај проценат у Србији 70% (мушкарци 67% а жене 74%). Највише садржаје на вебсајтове постављају млади у Северној Македонији 95%, Чешкој 79%, Грчкој 74%, Исланду 73% и у Србији 70%. Најмање за ову активност интернет користе млади у Румунији 28%, Белгији 32%, Финској и Бугарској 38% и Италији 39%.

Процент младих који су тражили посао преко интернета у 2019. години у ЕУ27 је био 29% (мушкарци 28%, жене 30%), а у Србији 22% (мушкарци 16%, жене 27%). За тражење посла интернет највише користе млади у Финској 59%, Данској 51%, Шведској 50%, Норвешкој 45% и у Уједињеном Краљевству 43% а најмање у Румунији 10%, Чешкој 14%, Турској и Бугарској 16%, и Пољској 17%. Посматрано по половима од 33 земље у 6 посао преко интернета више траже мушкарци од жена (Белгија, Португал, Пољска, Румунија, Уједињено Краљевство и Турска), у 24 жене су активније од мушкараца док је у Естонији, Ирској и Кипру проценат мушкараца и жена исти. Највећу разлику у половима има Хрватска (жене су за 20 п. п. активније од мушкараца у тражењу посла преко интернета).

Процент младих који су користили интернет банкарство у 2019. години у ЕУ 27 је био 59% (58% мушкарци, 59% жене), а у Србији 18% (19% мушкарци, 17% жене). Највише мобилно банкарство користе млади у Холандији и Исланду 96%, Норвешкој и Данској 95% и у Естонији 94% а најмање у Румунији и Бугарској 9%, Србији 18%, Северној Македонији 20% и у Грчкој 33%. Посматрано по половима у 12 земаља мушкарци више користе мобилно банкарство, у 20 жене, а у Норвешкој нема родних разлика.

Интернет за **информисање о робама и услугама** у 2019. години користи 77% младих у ЕУ27 (77% мушкарци, 78% жене), а у Србији 65% младих (мушкарци 67% , жене 63%).

Интернет за продају роба и услуга у 2019. години користи 21% младих у ЕУ27 (22% мушкарци и 20% жене), а у Србији 13% (15% мушкарци, 12% жене). Занимљиво је да у Србији тај проценат годинама опада јер је 2015. године износио 33%. Највећи проценат од 33 земље за које су дати подаци у Евростату имају Малта 49%, Уједињено Краљевство 36%, Холандија 34%, Финска 32% и Норвешка и Хрватска 31%, а најмање Грчка 3%, Румунија и Кипар 4%, Северна Македонија 7% и Италија и Бугарска 10%.

Укупно 22% младих у Србији користи интернет за тражење посла и то чешће жене што је мање за 7 п.п. од просека ЕУ27. У односу на изабране земље више је од Бугарске, Румуније и Турске, исто као у Северној Македонији а мање од 7 земаља. Највише млади у Француској траже посао преко интернета (32%). Млади у Србији ретко користе интернет банкарске услуге (18%) што је за 41 п.п. мање од просека ЕУ27. Једино млади у Бугарској и Румунији (9%) мање користе е-банкарство од младих у Србији. За продају роба и услуга интернет користи 13% младих у Србији, што је за 8 п. п. мање него у ЕУ27 а више него у Бугарској, Грчкој, Румунији и Северној Македонији. За ову сврху интернет највише користе млади у Хрватској (31%), а најмање у Грчкој (3%). Онлајн курсеве похађа 11% младих у Србији и Немачкој што је за 2% мање него у ЕУ2, док је већи проценат него у свим осталим земљама сем у Аустрији, Северној Македонији и Француској. Највише онлајн курсеве похађају млади у Француској (16%), а најмање у Румунији, Словенији и Турској (5%).

Посматрано по половима од 33 земље жене више користе интернет за ову активност у 5 земаља (Немачка, Француска, Летонија, Аустрија и Норвешка), док су у 25 мушкарци активнији. У Бугарској, Чешкој и Словачкој нема разлике у половима.

Коришћење интернета за организацију путовања и смештаја у 2017. години од стране младих узраста 16-29 година у ЕУ27% је износило 44% (41% мушкарци, 46% жене), а у Србији 40% (39% мушкарци, 41% жене). Подаци су дати за 33 земље. У Србији је дат и податак за 2015. годину и тада је проценат био свега 22%. Највише интернет за ову активност користе млади у Луксембургу 64%, Финској 62%, Норвешкој 61%, Чешкој 60% и Немачкој и Малти 57%, а најмање у Турској 12%, Северној Македонији 13%, Румунији и Бугарској 15% и у Летонији 23%. Посматрано по половима од 33 земље у пет, младићи више користе интернет за ову активност (Грчка, Ирска, Белгија, Естонија и Уједињено Краљевство) док су у 26 девојке активније. У Пољској и Хрватској нема разлике у половима. Највећа разлика у половима је у Луксембургу где су за 19 % су активније жене (54% мушкарци и 73% жене).

Коришћење интернета за онлајн курсеве у 2019. години од стране младих узраста 16-29. година дато је за 33 земље. Просек у ЕУ27 био је 13% (мушкарци 13%, жене 12%) а у Србији 11 % (мушкарци 9%, жене 14%). Највише онлајн курсеве користе млади у Финској 40%, Шпанији 20%, Исланду и Малти 28% и Уједињеном Краљевству 27% а најмање у Турској, Румунији и Словенији 5%, Бугарској 6% и у Пољској, Хрватској и Летонији 8%. Посматрано по половима већи је проценат мушкараца који користе онлајн обуку у 15 земаља, а жена у 9, док у 6 земаља нема разлике у половима по овом питању: Ирска, Шпанија, Летонија, Пољска, Португал и Румунија. Највећу разлику у половима по питању онлајн обука имају Луксембург и Исланд 9%, Швајцарска 8% и Данска, Немачка, Уједињено Краљевство и Србија 5%. Посматрајући по годинама у ЕУ27 коришћење онлајн курсева је порасло за 5% у односу на 2015. годину а у Србији за 4%.

5. ЗДРАВЉЕ

Светска здравствена организација (у даљем тексту: СЗО)⁷⁰ дефинисала је још 1946. године здравље као стање потпуног физичког, менталног и социјалног благостања, а не само одсуство болести и онеспособљености.

Основна стратешка документа која се односе на здравље и младе су: НСМ са акционим плановима; *Стратегија развоја спорта у Републици Србији за период 2014-2018. године* („Службени гласник РС“, број 1/15); *Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018.-2026. године* („Службени гласник РС“, број 61/18); *Програм о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године са акционим планом* („Службени гласник РС“, број 84/19); *Стратегија за превенцију и контролу HIV инфекције и AIDS-а у Републици Србији, 2018-2025. године* („Службени гласник РС“, број 61/18); *Стратегија безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године са Акционим планом за њено спровођење* („Службени гласник РС“, број 96/18) и *Уредба о Националном програму за превенцију гојазности код деце и одраслих* („Службени гласник РС“, број 9/18).

У НСМ један од стратешких циљева односи се на унапређено здравље и благостање младих жена и мушкараца. Дата су три специфична циља директно усмерена ка

⁷⁰ Доступно на : <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>

унапређивању здравља младих. У осталим стратешким документима из области здравља млади се не воде као посебна група. У *Стратегији јавног здравља у Републици Србији*⁷¹ наводи се да иста „подржава унапређење здравља, спречавање болести и продужење квалитетног живота становништва. Добро здравље је од суштинског значаја за одрживи економски и друштвени развој и основна брига у животу сваког лица, породица и друштва“. У циљу превенције гојазности код деце и одраслих Влада РС је донела фебруара 2018. године *Уредбу о Националном програму за превенцију гојазности код деце и одраслих*⁷² у којој се истиче да „прекомерна ухрањеност и гојазност, како у популацији одраслих, тако и у популацији деце и адолесцената представља поремећаје здравља од изузетног епидемиолошког и клиничког значаја и један је од највећих јавно здравствених проблема данашњице.“ Гојазност је данас најчешћи поремећај исхране и СЗО га је прогласила највећим непрепознатим јавно-здравственим проблемом. Процењује се да ће до 2025. године 50% светске популације бити гојазно уколико се не предузму одлучне мере у циљу смањења превенције и лечења гојазности⁷³. Данас је широко у употреби класификација гојазности одраслих особа, дата од стране СЗО 1997. године која гојазност исказује на основу вредности Индекса телесне масе (у даљем тексту: ИТМ)⁷⁴.

У Србији сваких шест година спровode се национална истраживања здравља становништва од стране Министарства здравља и Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“ у складу са међународним стандардима (Европска анкета о здрављу/*European Health Interview Survey – EHIS*). На основу истраживања добијају се уопоредиви подаци на међународном нивоу о томе како људи доживљавају своје здравље, до које мере користе здравствену заштиту и како се брину о свом здрављу прихватајући одређене стилове живота или ослањајући се на превентивне и друге здравствене услуге. Тренутно су нам доступни подаци из 2013. године а очекују се и подаци последњег истраживања спроведеног 2019. године. Истраживањем 2013. године је обухваћено 6.500 домаћинстава у Србији у којима је било пописано 19.079 чланова. Предмет истраживања је одрасло становништво старости петнаест година и више, а посебан фокус је био на деци узраста од пет до четрнаест година. Према истраживању из 2013. године⁷⁵ у Србији 57,8% становништва је проценило своје здравље као добро и то 64,4% мушкараца и 51,5 % жена. Што се менталног здравља тиче 4,1% становника има симптоме депресије и то 5,3 % жена и 2,9 % мушкараца. У доби 15-24. године 0,3% има симптоме депресије. У доби 25-34. године 1,5%. ИТМ преко 30 имало је 21,2% становништва (гојазни), а испод 18,5 имало је 3,2 % (потхрањени). Нормално ухрањеног је било 40,4% становништва, а предгојазних 35,1%. Између два национална истраживања (2006. и 2013. године) повећао се проценат гојазних у Србији са 17,3% на 21,2 %.

Сваке године Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“ објављује публикацију *„Здравствено-статистички годишњак Србије“* која приказује основне податке о становништву, рађању, оболевању и умирању, утицају фактора животне

⁷¹ Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018. – 2026. године „Службени гласник РС“, број 61/18,стр.1.

⁷² Уредба о Националном програму за превенцију гојазности код деце и одраслих, „Службени гласник РС“, број 9/18, стр.1.

⁷³ Уредба о Националном програму за превенцију гојазности код деце и одраслих, „Службени гласник РС“, број 9/18, стр.3.

⁷⁴ ИТМ представља количник телесне масе изражене у килограмима и квадрата телесне висине изражене у метрима $ТМ (kg) / ТВ (m^2)$.

⁷⁵ Резултати истраживања здравља становништва Републике Србије 2013.година, Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“ 2014, стр.29.

средине на здравље, коришћењу здравствене заштите, организацији и раду здравствене службе и националним истраживањима. У *Здравствено-статистичком годишњаку Србије за 2018. годину*⁷⁶ дати су и подаци из последње националног истраживања из 2013. године. Становници Србије према подацима из 2013. године у просеку седе 5 сати дневно, највише становници Београда (5,8 сати), градских насеља (5,3 сати), особе узраста 15–24 године (5,5 сати), као и они са вишим и високим образовањем (5,8 сати). Фитнесом, спортом или рекреацијом најмање три пута недељно бавило се 8,8% становника и то 12,1% мушкараца и 5,7% жена. Недељно у рекреацији проводи најмање 90 минута 11,3 % становника и то 15,9% мушкараца и 5,3% жена. Подаци показују да је бављење спортом и рекреацијом је заступљеније код мушкараца. У Србији је у 2013. години 34,7% становника је пушило свакодневно или повремено од чега је највећи број на узрасту од 35-44 година 47%. Висок је проценат пушача и код особа узраста 25-34 године 44,1%, а код младих узраста 15-24 године је 26 %. Свакодневно је пушило 29,2% становништва (32,6% мушкараца и 26 % жена). Више од половине становништва (54,4%) старијег од 15 година било изложено дуванском диму у затвореном простору, а скоро исто толико (47,1%) непушача је било забринуто због штетних последица дуванског дима по сопствено здравље. У Србији 2013. године 53,9% становника је конзумирало алкохол повремено или свакодневно. Највећи проценат оних који су конзумирали алкохол су узрасне доби 25–34 године (66%). Такође, изразито висок проценат је у узрасној доби 15-24 године (61%). Свакодневно је пило 4,7% становника (0,6% у групи 15-24 године и 1,9% у групи од 25-34 године). Мушкарци у већем проценту свакодневно пију, чак шест пута више у односу на жене. Као и укупно становништво тако и млади више имају проблема са конзумирањем алкохола него цигарета, а посебан проблем је што се конзумирање алкохола доживљава као друштвено прихватљиво понашање.

Поред наведених редовних истраживања значајно је и *Национално истраживање о стилевима живота становништва Србије 2014. године*⁷⁷ спроведено од стране Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. Истраживање је спроведено на репрезентативном узорку од 5.120 испитаника узраста од 18. до 64. године, не укључујући становнике Косова и Метохије. Упитник је развијен на основу модела упитника - European Model Questionnaire (EMQ), који је развио EMCDDA (European Monitoring centre for Drugs and Drug Addiction). Подаци су показали да је 64,5% становника Србије узраста од 18. до 64. године у току свог живота пушило цигарете, док је њих 40,2% пушило цигарете у последњих 30 дана (44,3% мушкараца и 36,2% жена). Укупно 36,4% одрасле популације (40,9% мушкараца и 32% жена) свакодневни су пушачи. У претходних дванаест месеци алкохол је конзумирало укупно 72,2% одраслих испитаника (82,1% мушкараца и 62,4% жена). Свакодневно пушење цигарета и других дуванских производа готово је једнако распрострањено међу половима и старосним групама. Високоризично конзумирање алкохола много је заступљеније код мушкараца, са готово равноправном дистрибуцијом међу узрастима. Лекове из групе седатива и хипнотика је у претходних годину дана користило 22,4% испитаника (13,9% мушкараца и 30,9% жена), а 14,6% у последњих месец дана (8% мушкараца и 21,2% жена) са већом учесталашћу коришћења међу старијом популацијом.

⁷⁶ Здравствено-статистички годишњак Србије 2018, Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“, 2019 <http://www.batut.org.rs/index.php?content=77> (стр 531, 533и 545)

⁷⁷Национално истраживање о стилевима живота становништва Србије 2014. године, „Др Милан Јовановић Батут“, 2014. стр.11.

Удружење Центар за истраживање, едукацију и развој је 2013. године у оквиру пројекта „Подршка менталном здрављу младих у Србији“ који је МОС финансирао спровео истраживање „*Ментално здравље младих у Србији*“⁷⁸ у циљу побољшања менталног здравља младих. Истраживање је спроведено у 40 средњих школа у Србији на узорку од 1.000 ученика трећег разреда (46% младића и 54% девојака). Основни резултати указују да је више од половине ученика у последње две године доживело бар један стресни животни догађај. Критичност према другима и негативан однос према околини су најчешћа психичка стања и нелагодности са којима су млади навели да се сусрећу. Око 10 % младих се сусреће са стањем које указује на повишену анксиозност (паника, престашеност без разлога, интензиван немир итд). Код више од петине ученика релативно често су присутна стања негативног расположења и туге. Осећање сталне брига наводи 45% испитаника а 28% наводи да им се лако дешава да заплачу. Депресивна стања су чешћа код ученика слабијег економског статуса и са ниским самопоштовањем и који имају израженије проблеме са социјалним окружењем. Аутори истраживања су на основу резултата издвојили групу испитаника који се могу сматрати осетљивијим по питању менталног здравља и којима је потребна додатна подршка. Они чине 16% од укупног узорка. Ова група се ређе бави спортом и више времена проводе за рачунаром и у читање књига у односу на своје вршњаке. У истраживању се показало да се редовно бави спортом 40% ученика, али и да постоје значајне разлике по питању економског статуса и пола. Спортот се значајно чешће баве ученици имућнијег економског статуса, а свега 27% оних са слабијим економским статусом. Активно се бави спортом 57% младића и 28 % девојака. Будући да је умерена физичка активност важна за здравље и контролу телесне масе СЗО препоручује физичке активности умереног интензитета сваког дана у трајању од 30 минута.

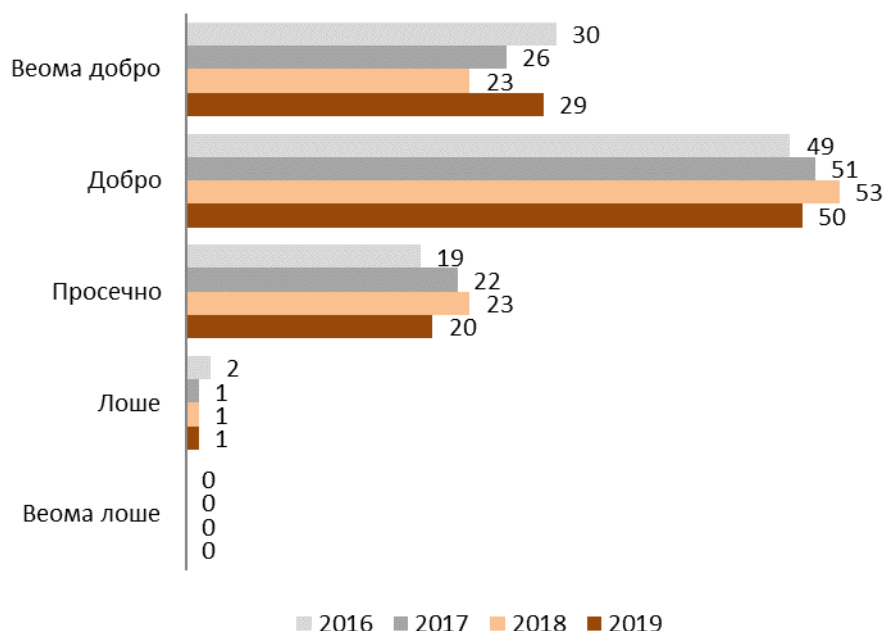
Један од стратешких циљева НСМ је Унапређено здравље и благостање младих жена и мушкараца. Дата су три специфична циља директно усмерена ка унапређивању здравља младих:

1. Програми промоције здравља и превенције ризичног понашања младих су унапређени и доступни већем броју младих жена и мушкараца. Очекивани резултати су: стандардизовани програми и развијене услуге за превенцију здравља и унапређење здравих стилова живота; унапређена доступност програма за превенцију болести зависности младих; унапређена доступност програма за превенцију полно преносивих инфекција, ХИВ/сиде и очувања репродуктивног здравља и унапређена доступност програма за очување менталног и општег здравља младих.
2. Створени услови за развој здравих стилова живота младих жена и мушкараца. Очекивани резултати су: унапређене политике и програми развоја здравих стилова живота младих жена и мушкараца и унапређене могућности младих жена и мушкараца за квалитетно провођење слободног времена и учешће у спортским и рекреативним активностима.
3. Унапређени услови за рад са младима у здравственом ризику. Очекивани резултати су: унапређена подршка младима у здравственом ризику и повећана сензибилизација институција које се баве младима у здравственом ризику.

⁷⁸ Ментално здравље младих у Србији, Центар за истраживање, едукацију и развој, 2014, доступно на : <https://www.mos.gov.rs/public/documents/upload/test/Mentalno%20zdravlje%20mladih.pdf>

Истраживање положаја и потреба младих у РС⁷⁹ садржи и питања која се односе на здравље младих. Своје здравље као веома добро процењује 29% младих, као добро 50%. Свега 1% младих своје здравље процењује као лоше. На графикону 5.1 приказани како су млади проценили своје здравље.

Графикон 5.1. - Како бисте, укупно, оценили своје здравље? Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 51.

Подаци из 2019. године показују да млади код лекара одлазе углавном када имају неки проблем 70% док на превентивне или редовне систематске прегледе одлази 22%. Никада код лекара није ишло 5% младих. По питању конзумације цигарета и алкохола млади имају негативнији став према пушењу него према конзумирању алкохола. Активних пушача је 21% а повремено конзумира цигарете 19% младих, док 60% младих не конзумирају цигарете (55% никада није пушило а 5% је оставило цигарете). С друге стране 30% младих не конзумира алкохол (никада не конзумира 29 % младих а 1% је оставило алкохол), 29% га конзумира ретко, 36 % када изађе са друштвом а 5 % га узима више пута недељно (4%) или сваки дан (1%). Средства за смирење не користи 92% младих а повремено или више пута недељно их користи 4%. Употреба средстава за смирење расте са бројем година. Међу младима који конзумирају алкохол или средстава за смирење, мушкарци пре конзумирају алкохол, а жене пре конзумирају средстава за смирење. По питању опојних средстава и дрога млади су у највећем проценту користили или користе марихуану (9%). Хемијске дроге, екстази и спид користило је или користи по 1% младих, а 4% навело је да је конзумирало или конзумира седативе. Психоактивне супстанце је лако или веома лако набавити по мишљењу 76% испитаника. Главни разлог због кога млади експериментишу са психоактивним супстанцама је утицај друштва 66% и радозналост 30% (графикон 5.2).

⁷⁹ Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године

Графикон 5.2. Шта је главни разлог због ког млади експериментишу са психоактивним супстанцама? Поређење 2016, 2017, 2018 и 2019. године, у %

Извор: Истраживања Положај и потребе младих у Републици Србији, ЦеСИД, 2019. године, стр. 48.

Главни разлог због којих млади експериментишу са психоактивним супстанцама је утицај друштва будући да преко 60% младих у периоду од 2016. до 2019. године наводи утицај друштва као основни разлог због којег млади експериментишу са психоактивним супстанцама. На другом месту је радозналост, коју наводи преко 30% младих у последња три истраживачка циклуса, док је 2016. овај разлог навело 43% испитаника. Укупно 2% испитаника је 2019. године навело је незадовољство животом (породични и финансијски проблеми, депресија) као главни разлог, док је ранијих година такав одговор био мање заступљен (1%).

Да има одговарајућу телесну тежину сматра 67% младих. Укупно 20% младих процењује да имају вишак килограма и 11% да имају мањак, док 6 % не може да процени своју телесну тежину. Жене изнадпросечно сматрају да имају вишак килограма, док мушкарци изнадпросечно сматрају да имају мањак килограма.

У *Евростату за младе у области здравља*⁸⁰ постоје подаци о здравственим проблемима и дуготрајним болестима, самоперцепцији степена ограничења у свакодневним активностима због њих, конзумирању цигарета, психолошким проблемима и гојазности. За Србију су дати само подаци о здравственим проблемима и дуготрајним болестима и самоперцепцији степена ограничења у свакодневним активностима.

⁸⁰ доступно на <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Chapter: Population and Social conditions/ Youth

Према Евростат подацима за 2018. годину датим за 35 земаља на основу Статистике Европске уније о доходу и животним условима (EU-SILC)⁸¹ дуготрајну болест или здравствени проблем у ЕУ27 има 17% младих узраста 16-29. година док их је у Србији свега 3,6%. Највећи проценат је у Естонији 25,2%, Норвешкој 24,6%, Финској 24,3%, Уједињеном Краљевству 23,3% и Немачкој 21,8%. С друге стране најмање проблема са здрављем имају млади у Северној Македонији 1,6%, Румунији 2,1%, Италији 2,7%, Србији и Грчкој 3,6% и Бугарској 3,8%. За Србију подаци постоје од 2013. године и показују да је проценат између 3,1% (2014. године) до 5,3% (2017. године). За Црну Гору постоје подаци такође од 2013. године али само до 2017. године када је младих са дуготрајним болестима и здравственим проблемима било 2,6%. Исте године у Северној Македонији било 1,4% а у Србији 5,3%. Просек за ЕУ27 у 2017. години је био 17,3%.

У Евростату за **степен ограничења у свакодневним активностима због болести** постоје три групе података: мања ограничења због болести, озбиљна ограничења и без ограничења због болести. Дати су подаци за 35 земаља за младе узраста 16-29 година. У ЕУ27 2018. године 91,8% младих процењује да нема ограничења, док 6,4 % има мања а 1,8 % озбиљна ограничења због болести. У Србији ситуација је боља јер 97,6% младих процењује да нема ограничења због болести, 1,8% има мања а озбиљна има 0,6 % младих.

Да нема ограничења у свакодневним активностима највише процењују млади у Северној Македонији 98,9%, Србији 97,6%, Малти 96,9%, Грчкој 96,7% и Бугарској 96,3% а најмање у Финској 81,2%, Естонији 81,3%, Данској 82,5%, Словенији 82,6% и Холандији 83,6%. За Црну Гору последњи податак је за 2017. годину када је младих без ограничења у свакодневним активностима због болести било 96,1%, у Северној Македонији те године било је 98,8% у Србији 96,5% у Хрватској 93,8%, а у ЕУ27 92%. Највише озбиљних ограничења у обављању свакодневних активности због болести имају млади у Уједињеном Краљевству 5,8%, Естонији 4,5%, Луксембургу 3%, Аустрији 2,9%, Холандији и Белгији 2,7% док је најмање у Малти 0,5%, Србији и Шпанији 0,6%, Северној Македонији 0,7% и Бугарској и Чешкој 0,8%. За конзумирање цигарета дати су подаци за младе узраста 15-29. година за 2014. годину за 30 земаља, међу којима нема Србије. Свакодневно конзумира цигарете 19,3% младих наведеног узраста. Највише се конзумира код младих у Мађарској 30,2%, Аустрији 29,9%, Кипру

У Србији 3,6% младих узраста 16-29. година је у 2018. години имало дуготрајну болест или здравствене проблеме што је за 13,4 п.п. мање од просека ЕУ 27 (17%) и за 1,1 п.п. мање него у 2014. години. У односу на изабране земље код 9 је у 2018. години већи проценат младих са дуготрајном болешћу него у Србији, у Грчкој је исти а мањи је у Румунији, Северној Македонији и Црној Гори. Највише младих који су дуже болесни је у Немачкој 21,8% а најмање Северној Македонији (1.6%). У Србији је у односу на изабране земље најмањи проценат младих који имају озбиљна ограничења због болести 0,6%. Највише их је у Аустрији 2,9% док их је у ЕУ27 1.8%. Без ограничења због болести је 97,6% младих у Србији што је највећи проценат после Северне Македоније (98,9%) док их је у ЕУ27 91,8%. Подаци указују на добру перцепцију здравља од стране младих у Србији и мали проценат младих са озбиљним ограничењима због болести.

⁸¹ European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) Статистика Европске уније о доходу и животним условима

27,2%, Бугарској 27% и Француској 25.4%. Свакодневна употреба цигарета је најмања код младих у Норвешкој 6,1%, Шведској 7,3%, Исланду 8,6%, Данској 10,3% и Финској 13,7%.

У Евростату за младе у вези гојазности младих узраста 18-29 година постоје подаци за 2014. годину за 31 земљу међу којима нема Србије. Гојазних је 6,6% у ЕУ27. Највише их је у Ирској 17,3%, Малти 15,3%, Уједињеном Краљевству 12,5%, Исланду 11 % и Финској 9,8%. Најмањи проценат младих који су гојазни има Румунија 2,3%, Литванија и Италија 3,8%, Словачка 4,5% и Хрватска 4,6%.

За **ментално здравље младих** постоје подаци за младе узраста 15-29 година само за 14 земаља, међу којима нема Србије а ни просека за ЕУ. Дати су подаци из 2008. године који се односе на присуство психолошке узнемирености код младих. Са психолошким тегобама се најчешће суочавају млади у Бугарској 83,9%, Кипру 82,1%, Аустрији 82%, Шпанији 81,8% и Словачкој 81,7% а најмање у Турској 62,4%. Чешће ћу присутне код мушкараца, те је чак у 12 земаља већи проценат мушкараца са психолошким тегобама, него жена. Изузетак су Бугарска, где је већи проценат жена које пате од прихолошких тегоба и Словачка, где нема разлике у половима.

У циљу сагледавања утицаја болести COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2. на младе у домену образовања, запошљавања, менталног здравља и активизма урађено је од 21. априла до 21. маја 2020. године међународно истраживање⁸² од стране Међународне организација за рад/МОП (International labour Organization/ILO) у сарадњи са Главном група за децу и младе УН (UN Major Group for Children and Youth), УН Канцеларијом за људска права високог комесара (UN Human Rights Office of the High Commissioner) Саветом Европе, Европским омладинским форумом (European Youth Forum), Повереничким фондом ЕУ за Африку (European Union Emergency Trust Fund for Africa) и међународном асоцијацијом студената економских и трговинских наука (International Association of Students in Economic and Management, AIESEC). У овом онлајн истраживању на 23 језика учествовало је 12.605 лица узраста 18-34 године из 112 земаља. У главној анализи узети су подаци само за младе 18-29 година. Испитаника овог узраста било је 11.130 од чега је 53,5% жена, а 46,5% мушкараца, у доби 18-24 године било је 7.354 младих, а у доби 25-29. година 3.776. Иако се ово истраживање односило на више области од значаја за младе а не само на здравље, изнећемо основне резултате свих јер посредно или непосредно утичу на здравље младих. Основни резултати истраживања говоре о високом утицају

За гојазност и ментално здравље у Евростату нема података за Србију. У ЕУ27 је 2018. године било 6,6% младих узраста 18-29. година који су гојазни. У изабраним земљама за које су доступни подаци, највише гојазних је у Немачкој (8%), у Аустрији и Француској (7,8%), Словенији (6,4%) и Турској (5,8%), а најмање у Румунији (2,3%).

Психолошке тегобе младих узраста 15-29 година у изабраним земљама су највише изражене у Бугарској (83,9) Мађарској (82%), Грчкој (82%), Словенији (80,7%) и Румунији (75,4%) а најмање у Туркој (62,4%).

⁸² Youth and covid-19 impacts on jobs, education, rights and mental well-being, Survey Report 2020 ILO, доступно на : https://www.decentjobsforyouth.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/08/Youth-and-COVID-19-Survey-Report_English.pdf

COVID-19 на живот младих. Посматрано по сегментима, 17% младих је вероватно погођено анксизношћу или депресијом (Warwick Edinburgh Mental Wellbeing Scale); међу младима који лоше процењују своје здравствено стање дупло је више оних чији су рад или студирање ометени пандемијом; ментално здравље је угрожено код жена и младих у доби 15-24 године; 17 % младих је престало да ради а највише су погођени млади радници узраста 18-24. године (23%); 42% младих изјављује да су им смањени приходи, а 61% младих да им је опала продуктивност; 13 % младих није учествовало ни у каквим формалним или неформалним образовним активностима; 44% је похађало различите курсеве; 65% младих је учило мање него пре пандемије, а 60 % верује да ће њихово студирање бити одложено (51%) или неуспешно (9%) због пандемије; онлајн учење је најзаступљеније код младих из економски најразвијених земаља; 24% младих је изјавило да су дезинформације око пандемије утицале на њихово право на приступ информацијама; 31% младих је учествовало у волонтерским активностима око пандемије; 27% је учествовало у добротворним активностима, а 66 % је било у контакту са пријатељима и породицом у циљу размене искустава око суочавања са пандемијом.

6. СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ

У *Закону о младима* („Службени гласник РС“, број 50/11)⁸³ једно од основних начела односи се на једнаке шансе: „Млади имају право на једнаке шансе и учешће у свим областима друштвеног живота у складу са сопственим избором и способностима.“ У складу са истим, неопходно је дати додатну подршку младима у ризику од социјалне искључености у циљу њиховог равноправног укључивања у друштвене процесе у складу са њиховим способностима и интересовањима. Подршка младима у ризику од социјалне искључености је кросекторски задатак у коме учествују институције омладине, здравства, просвете, социјалне заштите и запошљавања. Основна стратешка документа из ове области односе се на целу популацију с тим да се млади понекад издвајају као посебна циљна група у одређеним мерама/активностима. Поред већ изнетих докумената из области образовања, запошљавања и здравстава важна су и основна стратешка документа из области социјалне заштите и родне равноправности: *Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године* („Службени гласник РС“, број 4/16), *Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године са Акционим планом за њену примену 2020. и 2021. годину* („Службени гласник РС“, број 44/20), *Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016 до 2025. године* („Службени гласник РС“, број 26/16) са припадајућим акционим плановима итд. Поред НСМ као једине свеобухватне стратегије која се бави младима и која има посебан стратешки циљ који се односи на социјалну инклузију донета је и *Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са акционим планом за њену примену* („Службени гласник РС“, број 80/20) која се директно односи на децу и младе.

У НСМ за реализацију стратешког циља Унапређена подршка друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености предвиђени су следећа три специфична циља са датим мерама, активностима и очекиваним резултатима: Створени су системски предуслови да млади у ризику од социјалне искључености буду адекватно препознати и подржани у укључивању у економске, друштвене и културне токове; Повећана је доступност и обим активности превенције социјалне искључености

⁸³ Закон о младима „Службени гласник РС“, број 50/11 стр. 2.

младих у ризику и повећан је обухват младих у ризику од социјалне искључености који су корисници локалних сервиса и програма подршке.

У циљу праћења спровођења *Стратегије Европа 2020* у домену социјалног укључивања и смањења сиромаштва креиран је нови показатељ: Популација под ризиком сиромаштва или социјалне искључености. Преко овог показатеља прати се праћење спровођења стратегије у домену сиромаштва и социјалне искључености. Овај показатељ представља комбинацију три индикатора – стопе ризика сиромаштва, стопе изразите материјалне депривације и стопе веома ниског интензитета рада.

У Србији 2018. године линија апсолутног сиромаштва износила је 12.286 динара месечно по потрошачкој јединици⁸⁴ а потрошњу нижу од тог износа имало је 7,1% становника (7% мушкараца и 7,2% жена) што је побољшање за 0,5 п.п.у односу на 2014. годину када је износила 7,6%. Међутим то је још увек за 1,7 п. п. повољније у односу на 2008. годину када је стопа сиромаштва у Србији била 8,8%. Постоје велике регионалне разлике тако да највећу стопу сиромаштва има Регион Јужне и Источне Србије 11,9%, а најмању Београдски 3,9%. У градском подручју стопа је 4,8 %, а у осталом подручју чак 10,4%. Посматрано према нивоу образовања највећу стопу сиромаштва имају особе са незавршеном основном школом 21,3%. Посматрајући по годинама, највећу стопу сиромаштва имају млади у доби 19-24. године и она износи 8,6 %. Стопа релативног сиромаштва у 2018. години износила је 14,6% што је за 0,3 п.п. боље него 2014. године, а лошије за 0,2 п. п. у односу на 2008. годину када је износила 14.4%.

Влада РС усвојила је децембра 2018. године *Трећи национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2014–2017. године*.⁸⁵ Извештај обухвата: преглед законског, стратешког и институционалног оквира релевантног за процесе социјалног укључивања и смањења сиромаштва, анализу тренутног стања у релевантним областима, преглед реализованих мера и програма, закључке и основне правце деловања за наредни период. У Извештају се наводи да је према подацима истраживања SILC (2016)⁸⁶ стопа ризика сиромаштва у Србији износила је 25,5% и остала је практично непромењена током извештајног периода, а незнатно је порасла у односу на претходни период када је према подацима SILC (2013) износила 24,5%. Према истом истраживању 2016. године у Србији је 15,7% становника било у трајном ризику сиромаштва, што је више него у већини земаља ЕУ, осим у Румунији (20,2%). Деца (до 18 година старости) изложенија су ризику сиромаштва (30%) у односу на остале старосне групе. Ризик сиромаштва значајно је већи у сеоским подручјима и код ниже образованог становништва.

Према резултатима Анкете о приходима и условима живота⁸⁷ у 2019. години стопа ризика од сиромаштва у Србији износила је 23,2% (22,7% код мушкараца, 23,6% код жена) и у односу на 2018. годину нижа је за 1,1 п.п. Стопа ризика од сиромаштва или

⁸⁴ Оцена апсолутног сиромаштва у Србији у 2018. години, доступно на

http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wpcontent/uploads/2019/10/Ocena_apsolutnog_siromastva_u_2018_cir.pdf

⁸⁵ Трећи национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2014–2017. године, доступно на http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2019/02/Treci_nacionalni_izvestaj_o_socijalnom_ukljucivanju_i_smanjenju_siromastva_2014%E2%80%932017.pdf

⁸⁶ Трећи национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2014–2017. године, SILC (Anketa o prihodima i uslovima života (Survey on Income and Living Conditions - SILC)) стр.24.

⁸⁷ Анкета о приходима и условима живота, РЗС, број 283 - год. LXX, 15.10.2020.

социјалне искључености износила је 31,7%, и у односу на 2018. годину нижа је за 2,6 процентна поена. Највише су била изложена ризику од сиромаштва деца до 18. година старости (28,9%), као и млади од 18 до 24 година (25,6%). Праг ризика од сиромаштва (месечни просек) у 2019. години износио је 19.381 динара док је 2016. године био 14.680 динара. Праг ризика од сиромаштва за четворочлано домаћинство с двоје одраслих и двоје деце старости до 14 година износио је 40.700 динара. Према резултатима *Истраживања положаја и потреба младих у РС*⁸⁸ већина младих у Србији се не осећа угрожено или дискриминисано – 88% у 2019. години, 96% у 2018. години, 91% у 2017. години односно 92% у 2016. години, док се дискриминисано осећа 7% испитаника 2019. године, 4% 2018.године, 9% 2017. године и 8% 2016. године. Испитаници сматрају да су дискриминацији највише изложени млади угрожени сиромаштвом, млади са инвалидитетом и млади Роми. Поређење налаза из 2018. и 2019. године показује да расте проценат младих који препознају младе жене као угрожену друштвену групу (за 9 п. п.), али и да опада проценат младих који сматрају да су највише изложени дискриминацији млади који живе у избеглиштву и расељењу и млади са нерешеним стамбеним питањем (за 4 п.п.) и млади припадници ЛГБТИ популације (за 3 п. п.) У графикаону 6.1. приказани су подаци о изложености младих из осетљивих група дискриминацији.

Графикон 6.1. - Које су од осетљивих група младих највише изложене дискриминацији у друштву, поређење 2018 и 2019, %

Извор: Истраживање *Положај и потребе младих у Републици Србији*, ЦеСИД, 2019. године, стр. 61

⁸⁸ Извор: Истраживање *Положај и потребе младих у Републици Србији*, ЦеСИД, 2019. године, стр. 61

Пуна посвећеност Србије унапређењу повезивања младих у региону резултирала је потписивањем Споразума о оснивању Регионалне канцеларије за сарадњу младих на западном Балкану⁸⁹, која представља одржив и ефикасан механизам сарадње младих на простору западног Балкана заснован на мобилности, упознавању других култура, међусобном разумевању и толеранцији кроз оснаживање младих за заједничке активности и вршњачко учење.

На европском нивоу поред ЕУ стратегије: Европа 2020: стратегија за паметни, одрживи и инклузивни раст важна је и Стратегија Савета Европе о правима детета за период 2016-2021 која је усвојена од стране Комитета министара Савета Европе марта 2016. године, а званично је у примени од Конференције на високом нивоу која је одржана у Софији априла 2016. године. У Стратегији дати су главни изазови у погледу права детета у Европи и дато је пет приоритетних области и мера за превазилажење тих изазова: једнаке могућности, партиципација, живот без насиља, правосуђе по мери детета, права детета у дигиталном окружењу.

У Евростату у делу за младе а везано за социјалну инклузију постоје различити подаци који се односе на ризик од сиромаштва и социјалне искључености. Подаци су дати за 34 земаље.

У ЕУ27 у 2018. години стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености била је 26,2 % за младе узраста 16-29 година (27,3% жене и 25,2% мушкарци). У Србији је износила 35,7% (34,7% жене и 36,5% мушкарци). Највећа стопа ризика је у Северној Македонији 44,4%, Турској 40,9%, Грчкој 40,2%, Данској 35,8% и Србији 35,7%. Најмању стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености имају Чешка 11,6%, Малта 13,1%, Словенија 14,7%, Швајцарска 16,4% и Словачка 17%. Посматрано по полу жене су више изложене ризику од сиромаштва или социјалне искључености у 22 земаље, а мушкарци у 11 земаља (укључујући и Србију). У Грчкој нема родних разлика. Највећа родна разлика је у Шпанији 6,7% (жене 37,2% а мушкарци 30,5%).

Стопа ризика од сиромаштва за младе узраста 16-29. година у 2018. години у Србији је била 26% а у ЕУ 27 20,5%. Од изабраних земаља ова стопа је нижа у односу на Србију само у Румунији и Турској (26,1%) од изабраних земаља. Мушкарци су у већем ризику од сиромаштва у шест земаља (укључујући и Србију). Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености у Србији је износила 35,7% а у ЕУ 27 26,2%. Млади у Грчкој, Северној Македонији и Турској једини од изабраних земаља имају већу стопу ризика од сиромаштва или социјалне искључености у односу на младе у Србији. Стопа ризика од сиромаштва за младе из Србије који живе са родитељима је 25,7% и највећа је у односу на све изабране земаље и у односу на ЕУ27 где износи 17,8%. Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености за младе у Србији који живе са родитељима је 35,7% и мања је само у односу на Северну Македонију (44,5%) и Румунију (38,8%). Просек за ЕУ27 је 24,1%. Србија има 7,1 % младих који раде а који су у ризику од сиромаштва што је боље него у 8 изабраних земаља а слабије од Мађарске, Словеније, Француске и Хрватске. Најмањи ризик од сиромаштва запослених младих је у Хрватској (3,3%) а највећи у Румунији (16,2%). У ЕУ27 је 10,4% што је за 3,3% већи ризик него у Србији

⁸⁹ Споразума о оснивању Регионалне канцеларије за сарадњу младих на западном Балкану, "Службени гласник РС - Међународни уговори", број 4 /17.

Стопа ризика од сиромаштва код младих узраста 16-29. година у 2018. години у ЕУ 27 је 20,5% (мушкарци 19,4 % а жене 21,6%), а за Србију је 26% (мушкарци 26,7% а жене 25,2%). Највећу стопу ризика сиромаштва од 34 земље за које су дати подаци имају млади у Норвешкој 31,3%, Данској 29,8%, Шпанији 28,3% Румунији и Грчкој 24,8%. Најмања стопа је код младих је у Чешкој 8,9%, Малти 10,8%, Словенији 11,6%, Швајцарској 12,2% и Словачкој 13,4%. Посматрано по полу стопа ризика сиромаштва код мушкараца је већа него код жена у 8 земаља (Бугарска, Француска, Летонија, Шведска, Швајцарска, Норвешка, Северна Македонија и Србија), а мања у 26 земаља. Највећа разлика међу половима је у Шпанији 5,7% (мушкарци 25,5% а жене 31,2%).

Стопа ризика сиромаштва или социјалне искључености младих који живе са родитељима у ЕУ27 у 2018. години износила је 24,1%, а у Србији 35,6%. Највиша стопа ризика у 35 земаља за које постоје подаци је у Северној Македонији 44,5%, Грчкој 38,8%, Србији 35,6% и Шпанији и Румунији 33,1%. Најмања стопа је у Чешкој 10,8%, Словенији 11,5%, Данској 12%, Норвешкој 12,7% и Аустрији 13,5%. У Србији је стопа ризика смањена за 9,6 % у односу на 2013. годину када је износила 45,2%.

У ЕУ27 у 2018. години стопа ризика од сиромаштва младих који раде износила је 10,4% (10,4% мушкарци и 10,5% жене), а у Србији 7,1% (9,9% мушкарци и 3,4% жене). Од 34 земље за које постоје подаци, највећу стопу ризика од сиромаштва, а да раде, имају млади у Данској 18,4%, Шпанији 16,3%, Румунији 16,2%, Норвешкој 16,1% и Немачкој 13,5%, а најмању млади у Чешкој 2,6%, Малти 2,9%, Финској 3,1%, Хрватској 3,3% и Словачкој 3,6%. Посматрано по половима идентичну стопу имају младићи и девојке у Холандији 7,2%, а највећа разлика је код младих у Србији и износи 6,5% , Немачкој 5,5%, Пољској 4,3%, Македонији 3,7% и Словенији и Румунији 3,6%. Посматрано по полу, стопа изложености ризику сиромаштва код жена које раде већа је него код мушкараца у 17 земаља а мушкараца у односу на жене у 16 земаља.

Стопа ризика од сиромаштва младих који живе са родитељима У ЕУ27 у 2018. години износила је 17,8% док је у Србији била већа и износила је 25,7%. Највиша је у Шпанији 26,7%, Србији 25,7 %, Северној Македонији 25,4%, Грчкој 23,9% и Румунији 23,6%. Најмања је била у Данској 5,5%, Чешкој 8%, Словенији 8,4%. Швацарској 8,8% и Норвешкој 9,2%. У Србији је стопа ризика смањена за 0,5 п.п. у односу на 2013. годину када је износила 26,2%.

II ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

На основу података које смо детаљно анализирали у раду за шест поглавља: демографски трендови, образовање, тржиште рада, активно учешће у друштву, здравље и социјална укљученост издвојили смо основне налазе и дали препоруке за даљи рад у овим областима у циљу унапређења положаја младих.

1. **ДЕМОГРАФСКИ ТРЕНДОВИ** – Према резултатима Пописа становништва 2011. године у Србији је било укупно 7.186.862 становника од чега 1.419.328 (19,7%) младих узраста 15-30 година, док је процењен број становника у Србији у 2019. години износио 6.945.235 од чега 1.237.628 (17,8%), младих што значи да је број младих у Србији опао за 1,9 п.п. у последњих девет година. Највише младих узраста 15-30 година у 2019. години је у Региону Шумадије и Западне Србије 27,5%, а најмање у Региону Јужне и Источне Србије 22,2%. Према подацима Евростата за 2019. годину за 46 земаља учешће младих (15-29) у укупној популацији за ЕУ27 је 16,6%, а 2011. године је било 18,1%. У Србији просечно учешће младих у укупној популацији у 2019.

години је на нивоу просека земаља ЕУ тј. 16,6 % а 2011. године је било 18,6% што значи да је опало за два процента поена. У периоду од 2010. до 2019. године број становника у Србији је само на основу природног прираштаја смањен за 364.607. Процес демографског старења становништва манифестује се ниским и стално опадајућим учешћем младих и високим и континуирано растућим уделом старих у укупном становништву. Према резултатима Пописа становништва 2011. године, у иностранство је отишло преко 150.000 грађана Србије, просечне старости 28,7 година од којих је 19% са вишом школом или факултетом. Организација за европску сарадњу и развој (ОЕСД) процењује да се у последњих 20 година из Србије иселило 598.200 лица и то само у земље чланице ове организације. Просечан годишњи број емиграната у периоду од 2005. до 2014. износио је 31.000. Управљање миграцијама је постало један од најистакнутијих проблема националних, регионалних и глобалних политика.

Демографски подаци указују на континуирано опадање броја младих у Србији у укупној популацији што уз процес демографског старења становништва представља велики изазов за будућност Србије те је неопходно додатно улагање државе у младе у циљу стварања услова за квалитетнији живот у земљи, посебно из угла образовања и запошљавања и становања. Низ стратешких докумената које је донела Влада РС у последње две године односи се управо на подстицање рађања, олакшано становање, подстицаје за младе за предузетништво и за стварање услова за смањење емиграције младих, те се очекује да ће се њиховим успешним спровођењем утицати на побољшање демографских трендова у Србији.

2. ОБРАЗОВАЊЕ – Према резултатима Пописа 2011. године од 1.322.021 младих узраста 15-29. година највише младих је имало завршено средње образовање 56,6%, затим основно образовање 28,4% док је са вишим и високим образовањем било 11,9%. Без школске спреме или са непотпуним основним образовањем било је 2,9 % младих. У градским срединама је више младих са терцијалним образовањем, а у осталим је више младих са основним образовањем и ниже од тога. Мушкараца је више у свим категоријама сем када је у питању више и високо образовање. Нето стопа обухвата основним образовањем у 2019. години била је 93,9% а стопа завршавања основне школе износила је 97,1% док је стопа одустајања од школовања у основном образовању била је 0,6%. Обухват средњим образовањем био је 87,4%, стопа завршавања средње школе 87% а стопа одустајања од школовања у средњем образовању је 1,1%. Подаци указују на високе стопе обухвата и завршавања доуниверзитетског образовања, али и на велике неједнакости између опште популације и осетљивих група деце (Роми, сиромашни, особе са инвалидитетом, итд.). Према подацима Евростата за 2019. годину који су дати за 35 земаља, стопа напуштања школовања младих (18-24) у ЕУ27 је износила 10,2 % (11,9% мушкарци и 8,4% жене), а у Србији 6,6% (6,5% мушкарци и 6,7% жене). Већу стопу напуштања школовања у 31 земљи имају мушкарци, а само у четири жене. Међу њима је и Србија. У ЕУ27 у 2019. години 40,3 % особа узраста 30-34 године има терцијално образовање и то за 10,5 % више жена него мушкараца (45,6% жена и 35,1% мушкараца). У Србији 2019. године 33,5% особа узраста 30-34 године има терцијално образовање и то је за 13,5 п.п. више жена него мушкараца (40,4% жена и 26,9% мушкараца) У Стратегији развоја образовања у Србији до 2020. године предвиђено је да ће учешће високообразованих узраста 30-34. године, од 2020. године износити најмање 35%, а највероватније 38,5%. Подаци показују да ће минимална жељена вредност од 35% високообразованих у 2020. години можда бити остварена јер је просечно годишње повећање у Србији 1,4 п. п. али циљ Стратегије Европа 2020 од 40% готово извесно неће бити постигнут. Од 35 земаља за које постоје подаци у Евростату 22 земље (63%) је постигло већ у 2019. години

циљану вредност од 40% високообразованих, што је охрабрујуће. Међутим ту вредност само 12 земаља је достигло када је у питању мушка популација, а 27 када је у питању женска, међу којима је и Србија. У земаљама ЕУ27 у 2019. години 83,5% младих узраста 20-24. године има завршену средњу школу (81% мушкараца и 86,2% жена). У Србији је тај проценат далеко већи и износи 92,5% (92,7% мушкараца и 92,4% жена). Стопа учешћа одраслих у Србији у неком облику формалног или неформалног образовања или обука (Анкета о образовању одраслих спроведена 2016. године) износи 19,8%, што је нешто више него 2011. године (16,5%), али је знатно испод просека земаља чланица ЕУ (45,1%). *Истраживање положаја и потреба младих у РС* показује да је 2019. године 27% младих узраста 15-30 година учествовало у неформалном образовању. У последње четири године тај проценат се креће од 21% до 29 %.

У циљу унапређивања образовног система у Србији неопходно је смањити разлике у стопи обухвата и завршавања доуниверзитетског образовања између опште популације и осетљивих група деце/младих и повећати проценат високообразованих, посебно међу мушкарцима. и осетљивим групама, пре свега Ромима. Битно је радити и на повећању обухвата младих неформалним образовањем. Будући да је у току израда нове *Стратегије развоја образовања, васпитања и науке до 2027. године* у истој се могу наћи и ове мере.

3. ТРЖИШТЕ РАДА – Према подацима РЗС стопа незапослености младих узраста 15-30 године у 2019. години износила је 20,4% што је побољшање од 15,2 % у односу на 2014. годину. Стопа неактивности младих је била 51,5% тј. за 1% је боља него 2014. године. Стопа младих који нити су запослени, нити укључени у образовни систем (НЕЕТ) за исти узраст младих у 2019. години износила је 19,3% тј. за 6,4 % је смањена у односу на 2014. годину. Истраживање положаја и потреба младих у РС показују да расте број младих који желе да отпочну самостални посао, будући да их је 2016.године било 33% а 2019. године 46%. Међутим свега 4 % младих је 2019. године и покренуло приватни посао. Према подацима Евростата за 2019. годину стопа незапослености младих (15-29 година) у ЕУ27 је 11,9% (за мушкарце 12% а за жене 11,8%) а у Србији 21,5% (за мушкарце 20,8% а за жене 22,5%). У периоду од 2011-2019. године највеће смањење у стопи незапослености младих имала је Србија тј. стопа незапослености је смањена за 20,9 п. п. У ЕУ27 у 2019. години дугорочно незапослено је 3,4% младих (3,6 % мушкараца и 3,2 % жена), а у Србији 8,7% (8,3% мушкараца и 9,3% жена). У периоду 2011-2019. године Србија има и највећи напредак по питању дугорочне незапослености младих и он износи 18,5 процентних поена. На одређено време у ЕУ27 ради 35,5 % младих (34,3% мушкараца и 36,9% жена), а у Србији 44,6% (45% мушкараца и 44,2% жена). У ЕУ27 2019. године 22,4% младих ради са мање од пуног радног времена (16,1% мушкарци а 29,8% жене), док је тај проценат у Србији 9,4% (9% мушкарци и 10% жене) односно разлике у половима су далеко мање у односу на просек земаља ЕУ. У ЕУ27 2019. године samozапослено је било 2.019.600 младих узраста 15-29. година и то 66,5% мушког пола, а 37,6% женског, док је у Србији било samozапослено 39.800 младих, и то 76,9% су мушкарци а 23,1% жене.

Питање запошљавања младих дефинисано је као најважније питање за младе у Србији и у лествици је приоритета Владе РС, која спроводи системске мере у циљу унапређења стања у овој области у сарадњи са невладиним и привредним сектором које су дале приметне резултате. У последњих десет година највеће смањење стопе незапослености младих у Европи је у Србији. Међутим стопа незапослености младих у 2019. години (20,4%) је duplo већа од стопе незапослености становништва старог 15 и више година (10,4%) те је потребно још доста напора уложити у побољшање положаја

младих на тржишту рада, са посебним освртом на само (запошљивот) жена. Узимајући у обзир последице које COVID 19 има на образовање и запошљавање младих ови напори се морају интензивирати да се не би изгубили позитивни резултати постигнути у овој области. Поред НСМ битно је да и остала стратешка документа која се односе на подстицање запошљавања имају посебан фокус на младе, као што је то случај са *Акционим планом запошљавања за 2020. годину*.

4. АКТИВНО УЧЕШЋЕ У ДРУШТВУ – Истраживање положаја и потреба младих у РС показује да су млади у веома малом броју чланови неких организација. Тако је 2019. године свега 8% младих било члан културно-уметничког друштва, 7% удружења, 9% политичке партије, а 18% спортског клуба. При томе су млади углавном неактивни чланови сем када је у питању спортски клуб. Свега 13% младих је заинтересовано за активно учешће у друштвено-политичким дешавањима, док је 63% незаинтересовано. Млади у 51% случајева нису заинтересовани ни да се информишу о друштвено-политичким збивањима у земљи, док је 20% младих заинтересовано или веома заинтересовано. Преко половине младих не би били спремни да се ангажују у раду неког тела које иницира или доноси одлуке од значаја за младе. Подаци истраживања указују на мали степен учешћа младих у друштвено-политичким дешавањима, у раду удружења, културно-уметничких друштава, политичких партија, као и на мало учешће у културно-уметничким догађајима и културно-уметничком стваралаштву. Највише активизма млади показују када је у питању рекреативно бављење спортом. У волонтерским активностима 2019. године је учествовало 33% младих и тај број расте у односу на претходне три године. Подршку породице за волонтирање имало је 95% младих и та подршка такође расте у односу на претходне године. У Евростату када је у питању партиципација и волонтирање младих нема података за Србију. У ЕУ27 скором трећима младих (31,7%) је учествовала у волонтерским активностима (29,9% мушкараца и 33,6% жена). Сваки дан се виђа са породицом 17,6% младих узраста 16-29. година из ЕУ27, а са пријатељима 41,7%. Сваки дан или најмање једном недељно са породицом се виђа 52,7% младих, а са пријатељима 81,5%. Према подацима Евростата за 33 земље у 2015. години у последњих годину дана у културним и спортским догађајима учествовало је 85,2% младих у ЕУ/27 (у културним 82,5%, а у спортским 45,1%), а у Србији 69,3% (у културним 56,8% а у спортским 43,3%). У уметничким активностима сваки дан учествује 7,2% младих из ЕУ27 и из Србије. Према подацима Евростата за 2019. годину за 33 земље интернет је свакодневно користило 94% младих узраста 16-29. година у ЕУ27, а (нема разлике у половима), а у Србији 96% (мушкарци 97% а жене 94%). За комуникацију са јавним властима у последњих 12 месеци интернет је користило је 57% младих у ЕУ27 а у Србији 33% а за учешће у јавним расправама, консултацијама, гласањима, петицијама 12% младих у ЕУ27 (13% мушкарци и 12% жене), а 4% у Србији (нема разлике по полу). За изражавање мишљења о грађанским и политичким питањима преко вебсајтова (блогова, друштвених мрежа итд.) у 2019. години користило је 15% младих узраста 16-29 година у ЕУ27 (16% мушкарци и 13% жене), а у Србији 10% (11% мушкарци и 9% жене). Писао преко интернета у 2019 години у ЕУ27 је тражило 29% младих (мушкарци 28%, а жене 30%), а у Србији 22% (мушкарци 16% а жене 27%), Интернет у циљу неформалног образовања кроз онлајн курсеве у ЕУ27 користило је 13% младих (мушкарци 13% а жене 12%) а у Србији 11% (мушкарци 9% а жене 14%). Интернет за продају роба и услуга користило је 21% младих у ЕУ27 (мушкарци 22% а жене 20%) а у Србији 13% (мушкарци 15% а жене 12%). Интернет банкарство у ЕУ27 користило је 59% (58% мушкарци, а 59% жене) док је тај проценат у Србији свега 18% (19% мушкарци а 17% жене).

Узимајући у обзир континуирани пораст у коришћењу интернета у свакодневном животу и мало учешће младих у друштвено-политичком животу и у друштвеном анагажовању уопште потребно је више комуницирати са младима и преко друштвених мрежа и правовремено их информисати о могућностима које им се нуде за квалитетно коришћење слободног времена, учење и учешће у процесу доношења одлука за области које их интересују. У новом акционом плану за спровођење НСМ посебну пажњу треба посветити активнијем учешћу младих у друштву. У циљу даљег развоја волонтирања младих ЕУ је развила програм Еропска иницијатива за солидарност у коме могу да учествују и млади из Србије волонтирајући у некој од програмских држава у Европи а за пуно коришћење овог програма важно је да се Србија укључи у пуном капацитету. У тренуцима криза као што су биле поплаве 2014. године и пандемија COVID-19 важност активног учешћа у друштву и волонтерских акција још више долази до изражаја. Потребно је наставити са коришћењем U-Reporta УНИЦЕФ-а као корисне алатке за активније учешће младих у друштву, долажење до њихових ставова и предлога о питањима за које су заинтересовани, правовремено и објективно информисање младих о свим темама укључујући и COVID-19, онлајн обуке и волонтирање.

5. ЗДРАВЉЕ – У Националном истраживању здравља становништва спроведеном 2013. године од стране Министарства здравља и Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут, 57,8% становништва је проценило своје здравље као добро и то 64,4% мушкараца и 51,5 % жена. Симптоме депресије има 4,1% становништва и то 5,3 % жена и 2,9 % мушкараца. У доби 15-24. године 0,3% има симптоме депресије а у доби 25-34. године 1,5%. Гојазних је било 21,2% становништва а потхрањених 3,2%. Између два национална истраживања (2006. и 2013. године) повећао се проценат гојазних у Србији са 17,3% на 21,2 %. Становници Србије у просеку седе 5 сати дневно, а млади узраста 15–24 године 5,5 сати. Фитнесом, спортом или рекреацијом најмање три пута недељно бавило се 8,8% становника и то 12,1% мушкараца и 5,7% жена. Недељно у рекреацији проводи најмање 90 минута 11,3 % становника и то 15,9% мушкараца и 5,3% жена. Према резултатима Истраживања положаја и потреба младих у РС у 2019. години своје здравље као веома добро процењује 29 % младих а као добро 50%. Свега 1% младих своје здравље процењује као лоше. Средства за смирење не користи 92% младих, не пуши 60%, а алкохол не користи 30% младих. Марихуану је користило 9% младих, а хемијске дроге екстази и спид користило је по 1% младих, док је 4% навело да је конзумирало седативе. Међу младима који конзумирају алкохол или средства за смирење, мушкарци чешће конзумирају алкохол, а жене средства за смирење. Млади имају негативнији став према пушењу него према конзумирању алкохола. Две трећине младих процењује да има одговарајућу телесну тежину а да имају вишак килограма процењује 20% (више жене него мушкарци) а мањак 11% (више мушкарци него жене). Подаци показују да је бављење спортом и рекреацијом заступљеније код мушкараца. У ЕУ27 2014. године било је 6,6% гојазних младих узраста 18-29. година, док за Србију нису дати подаци у Евростату. Дуготрајну болест или здравствени проблем у 2018. години у ЕУ27 има 17% младих узраста 16-29. година док их је у Србији свега 3,6%. У ЕУ27 2018. године 91,8% младих процењује да нема ограничења у свакодневном животу због болести, док 6,4% има мања, а 1,8 % озбиљна ограничења због болести. У Србији ситуација је боља јер 97,6% младих процењује да нема ограничења због болести, 1,8% има мања а озбиљна има 0,6 % младих. У међународном истраживању утицаја болести COVID-19 на младе у домену образовања, запошљавања, менталног здравља и активизма спроведеном од 21. априла до 21. маја 2020. године у 112 земаља анализирани су

подаци за 11.130 младих узраста 18-29. година. Основни резултати истраживања говоре о високом утицају COVID -19 на живот младих. Анксиозношћу или депресијом погођено је 17% младих а ментално здравље је угроженије код жена и младих у доби 15-24 године. Међу младима који лоше процењују своје здравствено стање дупло је више оних чији су рад или студирање ометени пандемијом.

У циљу унапређења здравља младих потребно је радити више на стварању услова за развој здравих стилова живота, информисању о важности избегавања ризика по здравље и о заштити животне средине. Важно је развијати иновативне и младима прилагођене и доступне програме превенције ризичног понашања уз пуно поштовање приватности као и програме усмерене ка развијању свести о штетности конзумирања алкохола и важности бављења спортом и рекреацијом за здравље. Будући да спорт промовише здраве стилове живота и да је умерена физичка активност важна за здравље и контролу телесне масе Светска здравствена организација препоручује физичке активности умереног интензитета сваког дана у трајању од 30 минута. Бављење спортом, нарочито у рекреативне сврхе, важно је да буде доступно свим младима без обзира на имовинско стање и место живљења. Неопходно је редовно праћење индикатора здравља младих да би сви подаци могли да се нађу у Евростат бази података а нарочито података везаних за ментално здравље младих. Континуирано праћење спровођења донетих стратешких докумената је неопходно у циљу доношења адекватних одлука по питању приоритетних активности у које треба више улагати. Доношење Програма о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године са акционим планом управо као општи циљ наводи: Унапређен систем заштите менталног здравља за спровођење превенције, лечења и пружања свеобухватних, интегрисаних услуга, у складу са најбољом међународним праксом.

6. СОЦИЈАЛНА УКЉУЧЕНОСТ – Према подацима *Анкете о условима и приходима живота* (SILC 2016) стопа ризика од сиромаштва у Србији износила је 25,5%, а 15,7% становника било је у трајном ризику сиромаштва, што је више него у већини земаља ЕУ. Деца су изложенија ризику сиромаштва (30%) у односу на остале старосне групе. Ризик сиромаштва значајно је већи у сеоским подручјима и код ниже образованог становништва. Према резултатима *Анкете о приходима и условима живота* (SILC 2019) стопа ризика од сиромаштва у Србији износила је 23,2% а стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености 31,7%, што представља побољшање у односу на 2016. годину. Међутим деца и млади до 24. године и даље су највише изложени ризику од сиромаштва. Према резултатима *Истраживања положаја и потреба младих у РС у 2019. години* 7% младих се осећа дискриминисано, а млади сматрају да су дискриминацији највише изложени млади угрожени сиромаштвом, млади са инвалидитетом и млади Роми. Поређење налаза из 2018. и 2019. године показује да расте проценат младих који препознају младе жене као угрожену друштвену групу. С друге стране мањи је проценат младих који сматра да су дискриминацији највише изложени млади који живе у избеглиштву и расељењу и млади са нерешеним стамбеним питањем и млади припадници ЛГБТИ популације.

У ЕУ27 у 2018. години стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености била је 26,2 % за младе узраста 16-29 година (27,3% жене а 25,2% мушкарци), док је у Србији износила 35,7% (34,7% жене и 36,5% мушкарци). Стопа ризика сиромаштва код младих у ЕУ27 је била 20,5% (жене 21,6%, а мушкарци 19,4 %) а за Србију је 26% (жене 25,2%, а мушкарци 26,7%). Стопа ризика сиромаштва или социјалне искључености младих који живе са родитељима у ЕУ27 износила је 24,1% а у Србији 35,6%. Стопа ризика сиромаштва младих који живе са родитељима У ЕУ27 износила је

17,8% док је у Србији била 25,7%. У ЕУ27 у 2018. години стопа ризика од сиромаштва младих који раде износила је 10,4% (10,5% жене, а 10,4% мушкарци) а у Србији 7,1% (3,4% жене а 9,9% мушкарци).

Да би се смањио ризик од сиромаштва или социјалне искључености неопходно је дати посебну подршку младима нарочито у руралним срединама и онима који имају нижи степен образовања. У том циљу неопходно је радити на стварању услова за достојанствен рад и већу (само)запошљивост младих. У циљу смањења дискриминације, повећања социјалне кохезије и пружања једнаких шанси свим младима битно је континуирано радити на социјалној инклузији младих из осетљивих група, смањивању и превазилажењу предрасуда, како кроз омладинске тако и кроз спортске активности.

На основу свеобухватне анализе података о релевантним показатељима полагаја младих у Србији и поређења са подацима о младима из других европских земља са посебним фокусом на изабране земље (земље Југоисточне Европе и земље чланице ЕУ које су важни партнери Србије за област омладинске политике) закључак је да се положај младих у нашој земљи креће од задовољавајућег и доброг у неким областима, до неповољног у другима. У свим областима омладинске политике потребан је холистички и иновативан интерсекторски приступ на свим нивоима на даљем унапређивању положаја младих што је случај и са другим европским земљама. МОС има кључну улогу у том процесу. У складу са надлежностима неопходно је да МОС настави проактиван и координирајући приступ на стварању услова за квалитетан живот младих у Србији у сарадњи са свим субјектима омладинске политике а посебно са младима, другим министарствима, цивилним сектором, привредом и међународним партнерима. Највећа пажња треба да се усмери на побољшање запошљивости младих нарочито младих из осетљивих група, са посебним акцентом на омладинско предузетништво и повећање учешћа жена у истом као и на повећање стопе активности младих; смањењу стопе ризика од сиромаштва или социјалне искључености и активнијем учешћу младих у друштву и већој укључености у креирању, праћењу и вредновању јавних политика. Неопходно је развијати интегрисане услуге за све младе на локалном нивоу уз обезбеђивање сигурних јавних простора за развијање здравих и безбедних стилова живота, неформално образовање и квалитетно провођење слободног времена младих. Све то уз остале мере које предузима Влада РС за подизање стандарда живота треба да допринесе побољшању демографских трендова и већем останку младих у Србији уз њихов солидаран и одговоран однос према заједници у коју имају пуно поверење.

Ова анализа само је један од инструмената за боље разумевање положаја и потреба младих у Србији. Њени резултати могу бити путоказ заснован на доказима током креирања јавних политика у областима од значаја за младе. За дубље разумевање низа изазова са којима се млади суочавају неопходно је континуирано радити квантитативна и квалитативна истраживања њиховог положаја а кроз фокус групе дубље истраживати ставове и потребе младих. У Србији досада није рађено вишегодишње истраживање генерације младих, које би дало најпоузданије резултате о њиховом положају и подршци која им је неопходна. што би било вишеструко корисно. Такође важно је да млади буду активни учесници у доношењу, праћењу и вредновању јавних политика у свим областима које их се тичу. Тиме се стварају услови да се глас младих чује и уважи и да се повећа њихово веће учешће у друштвеном животу али и разумевање значаја рада са младима и за младе од стране свих субјеката омладинске политике.

КОРИШЋЕНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Бубало-Живковић, М., Лукић, Т. (2015). Млади у Србији почетком 21. века, Београд: Републички завод за статистику
2. Европски покрет у Србији (2011). Водич кроз Стратегију Европа 2020, доступно на: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/EU-2020.pdf>
3. Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут” (2019). Здравствено-статистички годишњак Србије 2018, Београд
4. Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут” (2014). Резултати истраживања здравља становништва Републике Србије 2013. година, Београд
5. Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут” (2014). Национално истраживање о стилевима живота становништва Србије 2014. године, Београд
6. Интернет 1 <https://www.stat.gov.rs/>
7. Интернет 10 https://europa.eu/youth/solidarity_en
8. Интернет 11 <https://erasmusplus.rs/esc/>
9. Интернет 2 [Statistical office of the European Union](http://ec.europa.eu/eurostat/)
10. Интернет 3 <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Chapter: Population and Social conditions/ Youth
11. Интернет 4 <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10155585/KS-04-19-559-EN-N.pdf/b8528d01-4f4f-9c1e-4cd4-86c2328559de>
12. Интернет 5 <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>
13. Интернет 6 https://ec.europa.eu/youth/node_en
14. Интернет 7 <https://www.coe.int/en/web/youth>
15. Интернет 8 <https://www.unicef.org/serbia/volonteri-na-mrezi>
16. Интернет 9 <http://devinfo.stat.gov.rs/vitalna/libraries/asp/Home.aspx>
17. Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији (MICS5) 2014, РЗС и Уницеф доступно на http://www.unicef.rs/files/MICS5_Srpski-v2.pdf
18. Републички завод за статистику (2020), Анкета о приходима и условима живота, Саопштење број 283 - год. LXX, Београд: РЗС
19. Републички завод за статистику (2013). Анкета о образовању одраслих, 2011, Београд: РЗС доступно на <https://www.stat.gov.rs/oblasti/obrazovanje/obrazovanje-odraslih-i-celozivotno-ucenje/>
20. Републички завод за статистику (2013). Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу, по општинама и градовима, Београд: РЗС, доступно на: http://popis2011.stat.rs/?page_id=2162
21. Републички завод за статистику (2018). Анкета о образовању одраслих 2016, Статистика образовања, Саопштење број број 131 - год. LXVIII, Београд: РЗС
22. Републички завод за статистику (2018). Употреба информационо- комуникационих технологија у Републици Србији, 2018, Београд: РЗС доступно на <https://www.stat.gov.rs/publikacije/>
23. Републички завод за статистику (2019) Анкета о радној снази у Републици Србији, Билтен бр. 658, Београд: РЗС, стр.52. доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205658.pdf>

24. Републички завод за статистику (2020). Витални догађаји , 2019, број 173- год. LXX, Београд: РЗС (2020). Процене становништва 2019, број 172 - год. LXX, Београд: РЗС
25. Републички завод за статистику (2020). Статистика образовања, број 166 - год. LXX, Београд: РЗС
26. Републички завод за статистику (2020). Статистика образовања, Саопштење број 159 - год. LXX, Београд: РЗС
27. Републички завод за статистику (2020). Статистика образовања, Саопштење број 164 - год. LXX, Београд : РЗС
28. Републички завод за статистику (2020). Статистика образовања, Саопштење број 165 - год. LXX, Београд: РЗС
29. Републички завод за статистику (2020). Статистика образовања, Саопштење број 173 - год. LXX, Београд: РЗС
30. Републички завод за статистику (2020). Анкета о радној снази у Републици Србији, II квартал 2020., Саопштење број 237 - год. LXX, Београд: РЗС
31. Републички завод за статистику(2013). Школска спрема, писменост и компјутерска писменост, Београд: РЗС, доступно на:
<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Skolska%20sprema,%20pismenost%20i%20kompjuterska%20pismenost-Educational%20attainment,%20literacy%20and%20computer%20literacy%20.pdf>
32. Службени гласник РС (2011). бр 37/11, Национална стратегија запошљавања за период 2011–2020. године, Влада Републике Србије
33. Службени гласник РС (2012). бр 107/12, Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године , Влада Републике Србије
34. Службени гласник РС (2014). бр 85/14, Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2024. године, Влада Републике Србије
35. Службени гласник РС (2015). бр.22/15, Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, Влада Републике Србије
36. Службени гласник РС (2015). бр.33/15, Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године, Влада Републике Србије
37. Службени гласник РС (2018). бр.61/18, Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018. – 2026. године , Влада Републике Србије
38. Службени гласник РС (2019). бр.96/19, Стратегија за развој вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020 –2025. године , Влада Републике Србије
39. Службени гласник РС (2020). бр 21/20 , Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године, Влада Републике Србије
40. Службени гласник РС (2020). бр 35/20, Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године, Влада Републике Србије
41. Службени гласник РС (2010). бр. 52/10, Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године, Влада Републике Србије
42. Службени гласник РС (2015), бр. 1/15, Стратегија развоја спорта у Републици Србији за период 2014–2018. године, Влада Републике Србије

43. Службени гласник РС (2018). бр 9/18, Уредба о Националном програму за превенцију гојазности код деце и одраслих, Влада Републике Србије
44. Службени гласник РС (2019), бр 84/19, Програм о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године, Влада Републике Србије
45. Службени гласник РС (2019). бр. 94/19, Национални акциони план запошљавања за 2020. годину, Влада Републике Србије
46. Службени гласник РС (2020). бр. 21/20 Стратегија паметне специјализације Републици Србији за период од 2020. до 2027. године, Влада Републике Србије
47. Службени гласник РС (2011). бр.50/11, Закон о младима, Влада Републике Србије
48. Службени гласник РС (2020). Бр. 21/20, Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, Влада Републике Србије
49. Тим за социјано укључивање и смањење сиромаштва (2018) Оцена апсолутног сиромаштва у Србији у 2018. години, доступно на http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wpcontent/uploads/2019/10/Ocena_apolutnog_siromastva_u_2018_cir.pdf
50. Тим за социјано укључивање и смањење сиромаштва (2018) Трећи национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2014–2017. године, доступно на http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2019/02/Treci_nacionalni_izvestaj_o_socijalnom_ukljucivanju_i_smanjenju_siromastva_2014%E2%80%932017.pdf<http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/>
51. Уницеф (2020). УНИЦЕФов одговор на пандемију COVID-19 у Србији, јун 2020, доступно на: <https://www.unicef.org/serbia/publikacije/unicef-ov-odgovor-na-pandemiju-covid-19-u-srbiji>
52. Центар за истраживање, едукацију и развој (2014). Ментално здравље младих у Србији, доступно на <https://www.mos.gov.rs/dokumenta/omladina>
53. Центар за слободне изборе и демократију (2019). Теренско квантитативно истраживање Положај и потребе младих у Републици Србији (IV циклус), Београд: Министарство омладине и спорта, доступно на <https://www.mos.gov.rs/dokumenta/omladina/istrazivanja>
54. Council of Europe youth sector strategy 2030, Resolution CM/Res(2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030 (Adopted by the Committee of Ministers on 22 January 2020 at the 1365th meeting of the Ministers' Deputies) доступно на: <https://rm.coe.int/0900001680998935>
55. Council Resolution of 27 November 2009 on a renewed framework for European cooperation in the youth field (2010-2018), OJ C 311, 19.12.2009. p. 1–11 доступно на : [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32009G1219\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32009G1219(01))
56. European Commission (2010). EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, Brussels, доступно на <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
57. Eurostat's annual monitoring report on the Europe 2020 strategy 'Smarter greener, more inclusive? - Indicators to support the Europe 2020 strategy', 2019
58. International labour organization (2020). Youth and covid-19 impacts on jobs, education, rights and mental well-being, Survey Report 2020 ILO, доступно на :

https://www.decentjobsforyouth.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/08/Youth-and-COVID-19-Survey-Report_English.pdf

59. Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field: The European Union Youth Strategy 2019-2027, OJ C 456, 18.12.2018, p. 1–22 доступно на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>
60. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1 General Assembly Distr.: General 21 October 2015, доступно на: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
61. Youth 2030: The United Nations Strategy on Youth, доступна на: https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf

ПРИЛОГ 1. ПОЈМОВНИК

Активно становништво (радну снагу) чине сва запослена и незапослена лица

Индекс телесне масе (BMI/ Body mass Index) је индекс за процену степена ухрањености који се изражава као телесна тежина изражена у килограмима подељена са квадратом телесне висине.

Информално учење је учење које је планирано, али није организовано и структурисано (није институционализовано). Оно обухвата учење у породици, на радном месту или у свакодневном животу, на начин самоучења, породичног или друштвеног учења. Подразумева: учење уз помоћ члана породице, пријатеља, колеге; коришћење разних штампаних материјала (књиге, стручни часописи); коришћење компјутера, материјала са интернета; коришћење разних телевизијских, радио, видео или аудио материјала.

Истраживање вишеструких показатеља (Multiple Indicator Cluster Survey - MICS) је међународни истраживачки програм развијен од стране УНИЦЕФ-а у сарадњи са другим УН агенцијама, који се спроводи сваких пет година у више од 100 земаља света да би се обезбедила међународна упоредивост, континуитет истраживања и временска серија података. MICS је прикупљање података о здрављу деце, развоју, образовању, заштити и општем благостању, као и података о репродуктивном здрављу жена.

Неактивно становништво чине сва лица стара 15 и више година која нису сврстана у запослено или незапослено становништво. У неактивна лица спадају студенти, пензионери, лица која обављају кућне послове, као и остала лица која у посматраној седмици нису обављала ниједан плаћени посао, нису активно тражила посао или нису била у могућности да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Незапослена лица су она лица која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице (дефиниција у Анкети о радној снази).

Незапослени је лице од 15 година живота до испуњавања услова за пензију, односно најкасније до 65 година живота, способно и одмах спремно да ради, које није засновало радни однос или на други начин остварило право на рад, а које се води на евиденцији незапослених и активно тражи запослење (Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености, члан 2. „Сл. гласник РС“ бр бр. 36/09 и 88/10).

Нето стопа похађања основне школе: Процент деце основношколског узраста која тренутно иду у основну школу.

Нето стопа уписа у основну школу: Процент деце узраста за полазак у основну школу која су се уписала у први разред основне школе.

Неформална запосленост је рад у нерегистрованим предузећима, рад у регистрованим предузећима без уговора о раду, као и рад помажућих чланова домаћинства.

Неформално образовање: неформално образовање / неформална обука подразумева институционализовано учење које се одвија у оквиру структурисаних програма, али није у систему формалног образовања. То су организовани процеси учења који су намењени оспособљавању за рад и друге активности, као и за лични развој. Неформално образовање се реализује у виду: курсева, радионица и семинара, инструктаже/обуке на послу и приватних часова.

Образовање одраслих обухвата све активности учења током живота (након завршетка почетног образовања) ради унапређивања знања, вештина и компетенција са личног и социјалног аспекта, као и са становишта у вези са запослењем.

Општа стопа наталитета је број живорођених на 1.000 становника у години посматрања.

Отворени метод координације (ОМК) је основан од стране Европске уније 2000. године и представља механизам за успостављање сарадње између земаља чланица у областима за које постоји таква потреба, а које су у надлежности земаља чланица (тзв. "меко законодавство"). Овај механизам представља добровољан процес политичке сарадње и подразумева узајамни процес планирања, праћења, поређења и прилагођавања националних политика заједничким циљевима чланица Европске уније.

Праг ризика од сиромаштва (релативна линија сиромаштва) представља 60% медијане националног еквивалентног прихода и изражава се у динарима.

Просечна старост становништва означава средње године старости његових чланова (аритметичка средина).

Процењен број становника 2019. године израчунат је на основу резултата Пописа становништва 2011, природног прираштаја и унутрашњих миграција.

Стопа НЕЕТ подразумева учешће лица старости од 15 до 24 године која нису запослена, нису на школовању, нити су на обуци у укупној популацији тог узраста.

Стопа активности (учешћа радне снаге) представља удео активног становништва у укупном становништву старом 15 и више година.

Стопа дугорочне незапослености представља удео лица незапослених дуже од годину дана у радној снази (запослени и незапослени) старости 15 и више година

Стопа завршавања основне школе: Број деце која иду у последњи разред основне школе (искључујући оне који понављају последњи разред) подељен са бројем деце узраста када би требало да заврше основну школу (узраст када би требало да иду у последњи разред основне школе).

Стопа неактивности представља удео неактивног становништва у укупном становништву старом 15 и више година.

Стопа незапослености представља удео незапослених у радној снази (запослени и незапослени) старости 15 и више година.

Стопа неформалне запослености представља удео неформално запослених у укупној запослености.

Стопа преласка у средњу школу: Број деце која су ишла у последњи разред основне школе током претходне школске године и која иду у први разред средње школе током

текуће школске године подељен са бројем деце која су претходне школске године похађала последњи разред основне школе.

Стопа природног прирастаја представља разлику између стопе наталитета и стопе морталитета у години посматрања.

Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености показује проценат лица који су у ризику од сиромаштва, или су изразито материјално ускраћени, или живе у домаћинствима веома ниског интензитета рада.

Стопа ризика сиромаштва : учешће лица чији је доходак по потрошачкој јединици мањи од 60% медијане еквивалентног дохотка у укупној популацији.

Субјекти омладинске политике су: Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе као носиоци омладинске политике, установе, удружења која спроводе омладинске активности и други субјекти који учествују у спровођењу омладинске политике.

Формално образовање је структурисан и институционализован систем који прописује држава (код нас је то Министарство просвете, науке и технолошког развоја). Формално образовање подразумева: утврђен циљ и ниво образовања, план и програм, правила за приступ вишем нивоу образовања, одржава се у образовним институцијама које су у систему формалног образовања. Завршавањем формалног образовања добијају се сведочанства и дипломе које су признате од стране надлежног министарства.

ПРИЛОГ 2. ЕВРОСТАТ ТАБЕЛАРНИ ПОДАЦИ ЗА ИЗАБРАНЕ ЗЕМЉЕ

Табела 1. Демографија

Демографија / млади 15-29. година (број и проценат) 2019. година						
рб	Европска унија и изабране земље	млади		просечан узраст напуштања породице %	мушкарци %	жене %
		број	%			
	ЕУ 27	74.172.086	16,6	26,2	27,1	25,2
1	Аустрија	1.573.475	17,2	25,4	26,2	24,6
2	Мађарска	1.678.211	17,2	27,2	28,5	25,8
3	Немачка	13.804.084	16,6	23,7	24,4	22,9
4	Француска	11.662.704	17,4	23,6	24,5	22,9
5	Швајцарска	1.478.445	17,3	/	/	/
6	Албанија	681.552	23,8	/	/	/
7	Бугарска	1.042.915	14,9	30,0	32,1	27,6
8	Грчка	1.667.431	15,5	28,9	30,1	27,7
9	Румунија	3.179.678	16,4	28,1	30,3	25,7
10	С. Македонија	411.979	19,8	31,8	35,6	28,0
11	Словенија	309.475	14,9	27,7	28,6	26,6
12	Србија	1.156.611	16,6	31,1	33,7	28,4
13	Турска	19.247.865	23,5	27,5	29,7	25,4
14	Хрватска	684.437	16,8	31,8	33,6	29,9
15	Црна Гора	119.822	19,3	33,1	35,4	31,0

Извор:

Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Chapter: Population and Social conditions/ Youth population

Табела 2. образовање

Образовање/млади 18-24. године и 20-24. године и лица 30-34. године, 2019. година (%)										
рб	Европска унија и изабране земље	млади 18-24. године напуштање школовања			лица узраста 30-34. године са терцијалним образовањем			млади 20-24. године са најмање завршеном средњом школом		
		укупно	мушкарци	жене	укупно	мушкарци	жене	укупно	мушкарци	жене
	ЕУ 27	10,2	11,9	8,4	40,3	35,1	45,6	83,5	81,0	86,2
1	Аустрија	7,8	9,5	6,1	42,4	39,3	45,6	87,3	84,4	90,3
2	Мађарска	11,8	12,7	10,9	33,4	27,2	39,8	86,6	85,7	87,5
3	Немачка	10,3	11,8	8,8	35,5	35,1	35,9	77,5	75,0	80,2
4	Француска	8,2	9,6	6,9	47,5	42,4	52,3	88,5	86,4	90,7
5	Швајцарска	4,4	5,1	3,8	56,1	55,1	57,1	89,3	87,1	91,4
6	Бугарска	13,9	14,5	13,3	32,5	26,4	39,0	84,4	83,6	85,4
7	Грчка	4,1	4,9	3,0	43,1	36,7	49,3	94,5	93,4	95,7
8	Румунија	15,3	14,9	15,8	25,8	22,2	29,8	83,4	83,8	83,0
9	С. Македонија	7,1	5,9	8,4	35,7	32,1	39,4	91,9	93,6	90,1
10	Словенија	4,6	5,2	3,8	44,9	34,5	57,1	92,4	91,5	93,5
11	Србија	6,6	6,5	6,7	33,5	26,9	40,4	92,5	92,7	92,4
12	Турска	28,7	24,5	28,6	31,4	32,7	30,0	62,0	60,5	63,4
13	Хрватска	3,0	3,1	3,0	33,1	24,7	41,8	97,3	97,5	97,1
14	Црна Гора	5,0	5,2	4,9	36,8	35,4	38,1	95,2	95,1	95,3

Извор:

Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Chapter: Population and Social conditions/Youth employment

Табела 3. Тржиште рада

Тржиште рада / млади 15-29. година (у хиљадама и у процентима) 2019. година													
рб	Европска унија и изабране земље	запослени		незапослени				незапослени више од 12 м. %			само запослени	запослени мање од 100 %	раде на одређено
		број	%	број	% укупно	% мушкарци	% жене	укупно	мушкарци	жене	број	времена у %	време %
	ЕУ 27	34,928.0	48.2	4,711.3	11.9	12.0	11.8	3.4	3.6	3.2	2,019.6	22.4	35.5
1	Аустрија	955.4	63.4	69.5	6.8	7.1	6.4	1.1	1.2	1.0	28.7	23.0	23.1
2	Мађарска	764.7	47.1	60.3	7.3	7.6	6.9	1.9	2.2	1.5	34.6	4.8	9.4
3	Немачка	8,067.0	60.4	419.1	4.9	5.6	4.1	1.1	1.4	0.8	197.6	23.0	35.8
4	Француска	5,072.5	44.6	914.3	15.3	16.2	14.2	4.2	4.9	3.5	245.5	17.8	38.7
5	Швајцарска	1,029.5	71.2	72.6	6.6	6.8	6.4	1.2	1.2	1.1	29.9	28.5	35.3
6	Бугарска	432.5	42.1	31.9	6.9	7.5	6.0	3.6	3.9	3.1	20.3	3.7	7.1
7	Грчка	502.7	31.3	204.8	28.9	26.3	32.1	17.1	15.2	19.4	63.0	18.7	23.3
8	Румунија	1,344.8	42.4	152.7	10.2	10.8	9.4	3.9	4.2	3.4	142.0	7.8	3.7
9	С. Македонија	139.7	34.4	61.2	30.5	28.7	33.0	21.1	21.0	21.3	9.0	5.6	29.6
10	Словенија	158.2	51.1	12.8	7.5	6.3	9.0	2.0	1.7	2.4	10.0	17.9	40.5
11	Србија	417.2	36.9	114.2	21.5	20.8	22.5	8.7	8.3	9.3	39.8	9.4	44.6
12	Турска	7,351.8	41.5	2,069.7	22.0	19.4	26.5	4.5	2.9	2.9	494.1	11.6	16.6
13	Хрватска	297.7	43.5	45.4	13.2	10.4	16.7	3.6	2.4	5.1	10.3	5.5	42.0
14	Црна Гора	52.5	39.7	15.0	22.3	22.5	21.9	13.8	13.7	14.1	4.0	4.3	66.2

Извор:

Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Chapter: Population and Social conditions/ Youth population

Табела 4.1. Партиципација и волонтерске активности (%)

Партиципација и волонтерске активности, млади 16-29. година, 2019. година, проценат																			
рб	Европска унија и изабране земље	дружење са породицом и рођацима				дружење са пријатељима				контакти са породицом и рођацима				контакти са пријатељима				волонтерске активности	
		једанпут			никада	једанпут			никада	једанпут			никада	једанпут			никада		
		дневно	недељно	годушње		дневно	недељно	годушње		дневно	недељно	годушње		дневно	недељно	годушње			
	ЕУ 27	17,6	35,1	12,9	1,8	41,7	39,8	2,0	1,0	22,6	39,3	6,4	4,3	49,2	34,0	1,4	2,1	31,7	
1	Аустрија	10,0	37,2	15,9	2,7	26,8	56,2	1,5	0,5	17,2	40,1	8,9	3,8	39,2	47,1	1,5	0,7	29,3	
2	Мађарска	21,2	36,9	8,7	0,7	41,2	34,4	2,6	0,4	27,2	37,8	5,7	1,4	43,6	34,8	1,7	0,6	8,6	
3	Немачка	20,3	28,0	15,9	2,1	45,0	36,7	1,8	1,0	23,2	37,4	7,8	2,5	56,7	29,9	1,4	1,1	31,9	
4	Француска	12,9	38,5	11,4	1,5	29,4	44,6	2,6	0,8	16,4	47,8	4,3	4,4	34,6	43,2	1,2	1,8	14,2	
5	Бугарска	25,5	22,4	7,4	5,3	60,1	26,3	1,0	2,6	15,6	24,5	2,9	22,6	42,6	26,7	0,7	18,5	2,3	
6	Грчка	35,9	28,1	0,9	0,9	69,0	24,4	0,6	0,1	42,8	29,4	4,8	1,0	76,7	17,8	0,3	0,4	15,7	

Извор:

Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Chapter: Population and Social conditions/Youth participation, Youth volunteering

Табела 4.2. Култура и креативност (%)

Култура и креативност, млади 16-29. година, 2015. година, проценат																	
рб	Европска унија и изабране земље	учешће у културним или спортским активностима последњих 12 месеци	врсте активности					учешће у уметничким активностима у последњих 12 месеци						учешће у спортским активностима у последњих 12 месеци			
			културне активности 1, 2 или 3	1 биоскопске представе	2 представе уживо	3 културне знаменитости	спортски догађаји	сваки дан	1 недељно	1 месечно	више пута месечно	1 годишње	не у последњих годину дана	без учешћа	барем једном	1 до 3 пута	барем 4 пута
	ЕУ 27	85,2	82,5	75,1	52,1	47,2	45,1	7,2	15,8	5,2	8,8	4,7	58,3	54,9	45,1	24,2	20,9
1	Аустрија	90,1	88,4	82,3	51,6	40,9	48,1	10,0	21,2	10,8	9,3	6,1	42,5	51,9	48,1	24,8	23,3
2	Мађарска	78,8	75,2	68,4	41,8	47,7	45,4	/	/	/	/	/	/	54,6	45,4	26,5	18,9
3	Немачка	91,3	88,1	78,9	54,4	49,4	51,6	11,9	25,8	10,8	15,1	9,1	27,3	48,4	51,6	24,1	27,4
4	Француска	93,5	91,8	82,7	63,1	55,0	40,1	3,2	8,0	1,1	4,4	2,6	80,7	59,9	40,1	22,8	17,3
5	Швајцарска	95,4	94,1	85,8	67,5	64,2	61,9	6,9	21,7	7,5	9,0	2,9	52,0	38,1	61,9	23,3	38,7
6	Бугарска	56,2	52,1	48,2	30,6	22,8	35,4	8,1	7,7	3,1	4,3	1,2	75,6	64,6	35,4	20,3	15,1
7	Грчка	77,9	74,3	67,0	52,7	19,3	44,0	11,3	20,6	6,2	29,3	28,2	4,5	56,0	44,0	35,4	8,7
8	Румунија	50,7	48,5	39,9	38,9	30,5	28,3	0,8	3,0	5,4	5,2	9,3	76,3	71,7	28,3	18,7	9,7
9	С. Македонија	56,0	43,9	28,4	39,0	23,7	37,6	8,3	3,7	5,4	4,3	6,3	72,0	62,4	37,6	26,3	11,2
10	Словенија	89,4	86,1	71,1	64,2	47,0	44,6	5,1	14,9	3,1	7,9	0,8	68,3	55,4	44,6	21,1	23,5
11	Србија	69,3	56,8	47,5	38,4	22,5	43,3	7,2	7,2	3,7	5,7	1,8	74,4	56,7	43,3	18,1	25,2
12	Хрватска	77,1	70,5	60,2	51,1	34,5	50,9	5,3	10,2	2,6	7,9	2,9	71,2	49,1	50,9	27,2	23,1

Извор:

Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Chapter: Population and Social conditions/ Youth-culture and creativity

Табела 4.3. Млади у дигиталном окружењу

Млади у дигиталном окружењу, 16-29 година, 2019 (%)													
рб	Европска унија и изабране земље	сваки дан користе интернет	комуникација са јавним властима	начин коришћења интернета, млади 16-29 година, 2019 , 2017									
				писање мејлова	учешће социјалним мрежама	постављање садржаја на вебсајтове	интернет банкарске услуге	путовања и смештај 2017	продаја робе и услуга	тражење посла, апликације преко интернета	гласање, јавне расправе консултације	мишљења о грађанским и политичким питањима преко друштвених мрежа	онлајн курсеви
	ЕУ 27	94	57	88	84	49	59	44	21	29	12	15	13
1	Аустрија	98	83	96	91	40	78	46	14	28	14	6	14
2	Мађарска	95	54	87	91	45	47	27	19	27	7	13	8
3	Немачка	98	61	95	80	56	64	57	30	31	19	17	11
4	Француска	92	75	88	72	40	69	45	27	32	11	9	16
5	Швајцарска	/	81	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
6	Бугарска	87	33	61	80	38	9	15	10	20	5	17	6
7	Грчка	92	78	86	88	74	33	42	3	29	5	14	10
8	Румунија	86	11	66	83	28	9	15	4	10	5	11	5
9	С. Македонија	96	37	71	92	95	20	13	7	22	5	12	12
10	Словенија	95	61	90	85	55	48	51	24	24	8	4	5
11	Србија	96	33	57	88	70	18	40	13	22	4	10	11
12	Турска	85	69	51	80	49	43	12	23	16	10	23	5
13	Хрватска	98	48	86	95	62	63	29	31	29	19	19	8
14	Црна Гора	/	29	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Извор:

Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Population and Social conditions/ Youth in digital world

Табела 5. Здравље

Здравље, млади (18-29, 15-29 и 16-29) 2008. година, 2014. година или 2018. година (%)								
рб	Европска унија и изабране земље	гојазни према БМИ индексу (18-29)	пуше сваки дан (15-29)	дуже болесни (16-29)	без ограничења због болести (16-29)	мања ограничења због болести (16-29)	озбиљна ограничења због болести (16-29)	психолошка узнемиреност (15-29)
		2014	2014	2018	2018	2018	2018	2008
	ЕУ 27 (2020)	6,6	19,3	17	91,8	6,4	1,8	
1	Аустрија	7,8	29,9	19,5	84	13,1	2,9	82
2	Мађарска	4,6	30,2	10	93,4	5,1	1,5	75
3	Немачка	8	15	21,8	92,9	6,5	2	/
4	Француска	7,8	25,4	16,6	91,4	6,3	2,4	/
5	Швајцарска	/	/	19,8	84,1	14,7	1,2	/
6	Бугарска	5,2	27	3,8	96,3	2,9	0,8	83,9
7	Грчка	5,6	23,5	3,6	96,7	1,4	1,9	81,2
8	Румунија	2,3	17,4	2,1	94,2	4,8	1,1	75,4
9	С. Македонија	/	/	1,6	98,9	0,5	0,7	/
10	Словенија	6,4	19,5	18,1	82,6	15	2,4	80,7
11	Србија	/	/	3,6	97,6	1,8	0,6	/
12	Турска	5,8	23,6	11,7	92,1	5,5	2,4	62,4
13	Хрватска	4,6	22,8	7,6	93,9	4,4	1,8	/
14	Црна Гора (2017.)	/	/	2,6	96,1	2,5	1,7	/

Извор:

Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Chapter: Population and Social conditions /Youth health

Табела 6. Социјална укљученост

Социјална укљученост / ризик од сиромаштва и ризик од сиромаштва или социјалне искључености, млади 16-29. година, 2018. година, проценат								
рб	Европска унија и државе	ризик од сиромаштва			ризик од сиромаштва или социјалне искључености	живе са родитељима и у ризику од сиромаштва или социјалне искључености	живе са родитељима и у ризику од сиромаштва	раде и у ризику од сиромаштва
		укупно	мушкарци	жене				
	ЕУ 27	20,5	19,4	21,6	26,2	24,1	17,8	10,4
1	Аустрија	16,6	14,6	18,7	20,3	13,5	9,9	9,9
2	Мађарска	14,3	12,0	16,7	22,2	19,5	12,1	4,4
3	Немачка	20,1	18,0	22,2	24,2	15,3	11,7	13,5
4	Француска	16,9	17,9	15,8	21,8	21,2	15,6	6,8
5	Швајцарска	12,2	12,4	12,0	16,4	13,7	8,8	10,0
6	Бугарска	23,1	24,2	21,8	32,7	30,0	20,4	12,2
7	Грчка	24,8	24,0	25,5	40,2	38,8	23,9	9,3
8	Румунија	26,1	24,7	27,7	35,3	33,1	23,6	16,2
9	С.Македонија	25,2	25,5	24,8	44,4	44,5	25,4	7,3
10	Словенија	11,6	10,6	12,5	14,7	11,5	8,4	5,6
11	Србија	26,0	26,7	25,2	35,7	35,6	25,7	7,1
12	Турска	26,1	19,5	23,9	40,9	(2017) 45,3	(2017) 22,8	11,0
13	Хрватска	15,0	14,7	15,4	20,6	20,3	14,8	3,3

Извор: Табела је урађена на основу података из Евростата који су доступни на линку:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Chapter: Population and Social conditions/ Youth social inclusion